
2ème ÉDITION
عقيدة أهل السنة والجماعة
LA CROYANCE DES GENS DE LA SUNNAH ET DU CONSENSUS
Shaykh Hamûd Ibn ‘Uqlâ’ Ash-Shu‘aybî
RÂYAH
PUBLICATIONS

Préface de Râyah Publications

Louange à Allah, Seigneur des mondes, que les éloges et le salut d'Allah soient sur notre Prophète, sur sa famille et ses Compagnons.

Nous vous présentons la traduction du livre « La croyance des Gens de la Sunnah et du Consensus (*Aqîdah Ahl As-Sunnah wa Al-Djamâ'ah*) » du Shaykh Hamûd Ibn ‘Uqlâ’ Ash-Shu‘aybî, qu'Allah lui fasse miséricorde, en espérant la récompense d'Allah et que les Musulmans profitent du savoir qu'il contient.

Dans cette seconde édition nous avons ajouté une brève biographie du Shaykh Hamûd Ibn ‘Uqlâ’ Ash-Shu‘aybî, qu'Allah lui fasse miséricorde, afin que les Musulmans apprennent l'histoire de ce grand savant, son parcours, son intransigeance et sa constance dans l'appel à la vérité, malgré les pressions qui furent exercées sur lui. Nous avons aussi rajouté l'œuvre originale en arabe pour les arabophones.

La traduction de l'arabe au français n'étant pas une science exacte, nous avons fait tout notre possible pour rester fidèle au texte d'origine. Néanmoins, la perfection n'appartient qu'à Allah, et si nous avons fait une quelconque erreur nous demandons à Allah de nous pardonner, et invitons le lecteur à la signaler.

Nous recommandons à tous les Musulmans d'apprendre l'arabe afin de parfaire leurs connaissances dans les sciences islamiques, car l'apprentissage de l'arabe est une obligation pour quiconque en a la possibilité.

Nous demandons à Allah qu'Il nous pardonne nos péchés, qu'Il nous raffermisse dans la vérité et dans l'accomplissement des bonnes œuvres.

Louange à Allah, Seigneur des mondes, et que les éloges et le salut d'Allah soient sur notre Prophète, sur sa famille et ses Compagnons.

Transcription						Voyelles longues	
ء	’	ز	z	ق	q	ا ى	â
ب	b	س	s	ك	k	ي	î
ت	t	ش	sh	ل	l	و	û
ث	th	ص	s	م	m		
ج	dj	ض	d	ن	n		
ح	h	ط	t	و	w		
خ	kh	ظ	zh	ة / هـ	h		
د	d	ع	‘	ي	y		
ذ	dh	غ	gh				
ر	r	ف	f				

Biographie du Shaykh Hamûd Ibn 'Uqlâ' Ash-Shu'aybî

Son nom est Abû 'Abd Allah Hamûd Ibn 'Abd Allah Ibn 'Uqlâ' Ibn Muhammad Ibn 'Alî Ibn 'Uqlâ' Ash-Shu'aybî Al-Khâlidî, de la famille Djanâh de la tribu des Banî Khâlid.

Il est né dans la ville d'Ash-Shiqah, au nord de Buraydah, en l'an 1346 de l'Hégire (1927) et grandit au sein d'une famille versée dans la religion et l'honneur. Il apprit la lecture, l'écriture et le calcul à l'âge de 6 ans, avant d'être atteint par la variole et de perdre la vue à 7 ans. Malgré cette terrible épreuve, le Shaykh Hamûd ne cessa de faire des efforts pour apprendre, et ceci dès sa plus tendre enfance durant laquelle il apprit le travail de la terre et de l'irrigation avec son père 'Abd Allah, un propriétaire terrien, qui l'encourageait constamment.

Le Shaykh mémorisa le Coran à l'âge de 13 ans auprès du Shaykh 'Abd Allah Ibn Mubârak Al-'Umarî. À ce sujet, le Shaykh Hamûd dit : « *J'ai mémorisé le Coran à l'âge de 13 ans, en 1359 H. (1940). Néanmoins, j'ai fini de perfectionner ma mémorisation et de maîtriser les règles de lecture (Tadjwîd) du Coran à 15 ans, en 1361 H. (1942). Mon père fut très impliqué dans mon éducation et mon apprentissage, et m'encouragea à étudier les sciences religieuses.* »

Lorsqu'il atteignit 20 ans, il partit pour Riyad sur les conseils de son père afin d'étudier les sciences religieuses. Il passa environ un an auprès du Shaykh 'Abd Al-Latîf Ibn Ibrâhîm Âl Ash-Shaykh, chez qui il mémorisa et étudia les livres de base de la croyance, de l'héritage, de la grammaire et autres, parmi lesquels *Al-Adjrûmiyah*, *Al-Usûl Ath-Thalâthah*, *Ar-Rahabiyyah fî Al-Farâ'id*, *Al-Qawâ'id Al-Arba'ah*.

Il rejoignit ensuite le Shaykh Muhammad Ibn Ibrâhîm Âl Ash-Shaykh chez qui il mémorisa et étudia de nombreux ouvrages sur la foi, les sciences du Hadith, la jurisprudence (*Fiqh*), l'exégèse du Coran (*Tafsîr*), les fondements de la jurisprudence (*Usûl Al-Fiqh*) et la grammaire, parmi lesquels *Alfiyah Ibn Mâlik*, *Zâd Al-Mustaqna'*, *Kitâb At-Tawhîd*, *Kashf Ash-Shubuhât*, *Al-'Aqîdah Al-Wâsitiyyah*, *Al-Arba'în An-Nawawiyah*, *Bulûgh Al-Marâm*, *Al-'Aqîdah At-Tahâwiyyah*, *Ad-Durrah Al-Mudiyyah*, *Al-'Aqîdah Al-Hamawiyyah*. Le Shaykh Hamûd dit à ce sujet : « *Je connais tous ces livres par cœur comme je connais la sourate Al-Fâtihah.* »

Le Shaykh Hamûd avait en effet une capacité de mémorisation impressionnante, au point

où lorsque le Shaykh Muhammad Ibn Ibrâhîm terminait son cours, les élèves – parmi lesquels certains sont devenus aujourd'hui hui de grands savants – se tournaient tous vers lui afin qu'il répète le cours entièrement.

Le Shaykh Hamûd passa environ 3 ans auprès du Shaykh Muhammad Ibn Ibrâhîm, jusqu'à l'ouverture de l'institut d'études religieuse en 1371 H., et dit à son sujet : « *Mon Shaykh, mon professeur, mon père – qu'Allah lui fasse miséricorde – m'a beaucoup influencé.* »

Le Shaykh Hamûd demeura aussi auprès du Shaykh Muhammad Al-Amîn Ash-Shanqîtî, chez qui il étudia l'exégèse du Coran (*Tasfîr*), la langue arabe, les sciences du Hadith, les fondements de la jurisprudence (*Usûl Al-Fiqh*) et la logique. Le Shaykh Hamûd fut très proche de lui, et dit à son sujet : « *Il me traitait et me considérait comme son fils.* » Quant au Shaykh Muhammad Al-Amîn, celui-ci dit du Shaykh Hamûd : « *De tous les Shaykh que j'ai rencontré, le plus brillant fut le Shaykh Muhammad Ibn Ibrâhîm, et de tous les élèves que j'ai rencontré, le plus brillant était le Shaykh Hamûd Al-'Uqlâ'.* »

Le Shaykh Hamûd étudia aussi auprès d'autres grands savants, tels le Shaykh 'Abd Al-'Azîz Ibn Bâz chez qui il étudia l'Unicité (*At-Tawhid*) et les sciences du Hadith, le Shaykh 'Abd Ar-Rahman Al-Ifrîqî chez qui il étudia également les sciences du Hadith, le Shaykh 'Abd Al-'Azîz Ar-Rashîd chez qui il étudia la jurisprudence (*Al-Fiqh*), le Shaykh Sa'ûd Ibn Rashûd, juge du tribunal de Riyad, le Shaykh Ibrâhîm Ibn Sulaymân, le Shaykh 'Abd Allah Al-Khalîfî ainsi qu'auprès de savants égyptiens chez qui il étudia la langue arabe, science qu'il appréciait par dessus tout. Á ce sujet, le Shaykh Abû Al-Khayl 'Abd Allah Ibn Husayn dit : « *Nous étudiions auprès du Shaykh Muhammad Ibn Ibrâhîm – qu'Allah lui fasse miséricorde – et lorsque Shaykh Hamûd débarqua d'Ash-Shiqah, nous fûmes impressionnés par sa maîtrise de la langue arabe.* »

Lorsque l'institut d'étude religieuse ouvrit à Riyad en 1371 H. (1951), le Shaykh Hamûd s'y inscrivit. Une fois diplômé de la faculté de Sharia, il fut nommé juge à Wâdî Ad-Dawâsir. Néanmoins, le Shaykh Muhammad Al-Amîn Ash-Shanqîtî alla trouver le Shaykh Muhammad Ibn Ibrâhîm, responsable des nominations, afin de le convaincre de le nommer enseignant à l'institut d'étude religieuse. Á ce sujet, le Shaykh Hamûd raconte : « *Une fois diplômé de l'institut de Sharia, je fus nommé juge à Wâdî Ad-Dawâsir. Apprenant cela, le Shaykh Muhammad Al-Amîn Ash-Shanqîtî se rendit auprès du Shaykh Muhammad Ibn Ibrâhîm pour lui dire que je devais être nommé enseignant et non juge... Et bien que lorsque le Shaykh Muhammad Ibn Ibrâhîm nommait quelqu'un juge il ne revenait jamais sur sa décision, celui-ci accepta car il respectait beaucoup le Shaykh Muhammad Al-Amîn.* »

En 1376 H. (1956), le Shaykh Hamûd fut donc nommé enseignant à l'institut d'étude religieuse pendant un an, puis à la faculté ou il enseigna pendant quarante ans. Il gravit tous les échelons jusqu'à obtenir le titre de professeur, et enseigna toutes les matières dispensées à l'institut et à la faculté tel l'Unicité (*At-Tawhîd*), la jurisprudence (*Al-Fiqh*), les sciences du Hadith, les fondements de la jurisprudence (*Usûl Al-Fiqh*), l'éloquence et la grammaire.

Le Shaykh Hamûd portait une grande attention à ses élèves et s'enquérait constamment de

leur situation. Lorsque l'un d'eux était malade, il le contactait, lui rendait visite et invoquait Allah pour son rétablissement. Il veillait aussi à ce que ses élèves soient sérieux et assidus et qu'ils maîtrisent parfaitement leurs cours. Le Shaykh était toujours présent pour ses élèves. Même pendant les jours de grandes chaleurs, lorsque la fatigue apparaissait sur son visage, celui-ci tenait toujours à poursuivre les cours malgré les protestations de ses étudiants, soucieux de le ménager.

Durant les quarante années ou il enseigna, le Shaykh Hamûd eut pour élève un grand nombre de savants et de réformateurs tel le Shaykh ‘Alî Ibn Khudayr Al-Khudayr, qui étudia auprès de lui de nombreuses années. Le Shaykh Hamûd vantait constamment ses mérites et encourageait les élèves à étudier auprès de lui et à profiter de son savoir.

Le Shaykh eut aussi pour élève le Shaykh ‘Abd Allah Al-Ghunaymân, le Shaykh Salmân Ibn Fahd Al-‘Awdah, le Shaykh ‘Abd Al-‘Azîz Ibn Sâlih Al-Djawa‘î, le Muftî ‘Abd Al-‘Azîz Âl Ash-Shaykh, le Shaykh Sâlih Al-Fawzân, le Shaykh Muhammad Ibn ‘Uthaymîn et le Shaykh Al-Luhaydân. Certains ministres furent aussi parmi les élèves du Shaykh, tel le ministre de la justice ‘Abd Allah Ibn Muhammad Ibn Ibrâhîm et l'ancien ministre des affaires islamiques ‘Abd Allah Ibn Turkî. D'autres devinrent juges, tel le Shaykh ‘Abd Ar-Rahman Ibn ‘Abd Allah Al-‘Adjlân, ancien président des tribunaux de la région d'Al-Qasîm, le juge de cassation ‘Abd Ar-Rahman Ibn Sâlih Al-Djabr, le juge de cassation ‘Abd Ar-Rahman Ibn Sulaymân Al-Djâr Allah, le juge de cassation ‘Abd Ar-Rahman Ibn ‘Abd Al-‘Azîz Al-Kiliyyih, le juge de cassation ‘Abd Ar-Rahman Ibn Ghayth, le président des tribunaux de Riyad Sulaymân Ibn Muhannâ, le sous-secrétaire du ministère de la justice Hamad Ibn Frayân, le sous-secrétaire du ministère de l'intérieur Ibrâhîm Ibn Dâwud, le président des organismes pour la promotion du bien et la prévention du mal ‘Abd Al-‘Azîz Ibn ‘Abd Ar-Rahman As-Sa‘îd...

Le Shaykh Hamûd fut aussi le directeur de thèse de beaucoup de doctorants, et fut chargé d'examiner et de valider les livres et les épîtres de ceux qui concouraient à l'obtention du titre d'enseignant, parmi lesquels le Shaykh Muhammad Ibn ‘Uthaymîn, le Shaykh ‘Abd Al-Qâdir Shaybah Al-Hamd, Abû Bakr Al-Djazâ’irî, Muhammad Amân Al-Djâmî Al-Sûmâlî, Rabî‘ Ibn Hâdî Madkhalî...

Le Shaykh est l'auteur de plusieurs livres, recherches, épîtres, réfutations et fatwa, parmi lesquels :

– *Kitâb Al-Imâmah Al-‘Azdhmâ* (Le livre du grand Imâmah), une recherche qui lui permit d'obtenir le titre de professeur.

– *Kitâb Al-Qawl Al-Mukhtâr fî Hukm Al-Isti‘ânah bil-Kuffâr* (La parole choisie concernant le fait de demander l'aide des mécréants).

– *Al-Barâhîn Al-Mutazhâhirah fî Hatmiyyah Al-Îmân bi-Llah wa Ad-Dâr Al-Âkhirah* (Les preuves claires sur l'obligation de croire en Allah et en l'au-delà).

– *Kitâb Mukhtasar Al-‘Aqîdah* (résumé de la croyance).

– Il expliqua une partie du livre *Bulûgh Al-Marâm* (cette explication fut malheureuse-

ment perdue).

- Il participa à l'écriture du livre *Tashîl Al-Wusûl ilâ 'Ilm Al-Usûl*, enseigné à l'Université Islamique.
- Il expliqua les livres *Kitâb At-Tawhîd, Al-'Aqîdah At-Tadmuriyyah, Al-'Aqîdah Al-Hamawiyyah, Al-'Aqîdah Al-Wâsitiyyah, Al-'Aqîdah At-Tahâwiyyah*...

Le Shaykh est également connu pour ses fatwas allant à contresens de la politique du Roi saoudien et des savants qui lui sont dévoués, restant fidèle à la droiture et à la vérité, comme celle sur les événements du 11 septembre 2001 ou encore celle sur la légitimité du combat aux côtés du gouvernement taliban. Il fut d'ailleurs emprisonné en 1417 H. (1996) pendant plus de quarante jours et fut interdit d'émettre des fatwas à plusieurs reprises, ce qui ne l'empêcha pas de continuer à proclamer la vérité jusqu'à la fin de sa vie.

Le Shaykh Hamûd fut assidu et constant dans l'adoration d'Allah tout au long de sa vie. En effet, il se levait tous les jours à trois heure du matin pour réciter le Coran jusqu'à la prière du matin. Par ailleurs, le Shaykh récita le Coran en entier quarante fois durant son emprisonnement qui dura environ quarante jours. Le Shaykh Hamûd était aussi un homme généreux qui donnait autant aux pauvres qu'à ses étudiants dans le besoin.

Le vendredi 4/11/1422 de l'Hégire (17/01/2002), alors qu'il était chez lui entouré de ses enfants, le Shaykh fut frappé d'une crise cardiaque juste avant la prière du Maghreb. Il fut transporté à l'hôpital de Buraydah ou il décéda quelques heures plus tard, qu'Allah lui fasse miséricorde et l'accepte dans Son Paradis.

La nouvelle de sa mort bouleversa ses proches parmi les étudiants et les savants, mais aussi les Musulmans du commun qui connaissaient ses prises de position courageuses et son intégrité. Des dizaines de milliers de personnes (plus de vingt milles) se réunirent pour assister à ses funérailles, parmi lesquels des érudits, des prédicateurs, des étudiants et des gens ordinaires venus de toute l'Arabie. Des centaines de gens se succédaient pour prier pour lui et d'après le témoignage des anciens de la ville de Qasîm, jamais une telle scène n'eut lieu auparavant. La Communauté musulmane perdit un grand érudit, mais ses positions et sa pensée demeure.

Après la mort du Shaykh, certaines personnes se mirent à propager des mensonges à son sujet, chose qu'ils n'eurent jamais eu le courage de faire lorsqu'il était vivant, mais beaucoup de savants et d'étudiants en sciences religieuses prirent sa défense et démentirent ces calomnies.

Nous demandons à Allah de faire miséricorde au Shaykh Hamûd Ibn 'Uqlâ' Ash-Shu'aybî et de le placer en compagnie des Prophètes, des Véridiques, des Martyrs et des Pieux.[1]

1 Cette biographie est un résumé de celle écrite par 'Abd Ar-Rahman Ibn 'Abd Al-'Azîz Al-Djafan disponible sur le site internet du Shaykh Hamûd Ibn 'Uqlâ' Ash-Shu'aybî (http://www.al-oglaa.com/)

Introduction

Louange à Allah, nous Le louons, nous implorons Son secours et Son pardon. Nous cherchons refuge auprès Allah contre le mal de nos âmes et les méfaits de nos actes. Celui qu'Allah guide, nul ne peut l'égarer, et celui qu'Il égare nul ne peut le guider. J'atteste qu'il n'y a pas de divinité digne d'adoration en dehors d'Allah, Seul et sans associé, et que Muhammad est Son serviteur et Son Messager.

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلا تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ

« Ô les croyants ! Craignez Allah comme Il doit être craint. Et ne mourez qu'en pleine soumission. »[1]

يا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

« Ô hommes ! Craignez votre Seigneur qui vous a créés d'un seul être, et a créé de celui-ci sont épouse, et qui de ces deux là a fait répandre (sur la terre) beaucoup d'hommes et de femmes. Craignez Allah au nom duquel vous vous implorez les uns les autres, et craignez de rompre les liens du sang. Allah vous observe parfaitement. »[2]

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

« Ô vous qui croyez ! Craignez Allah et parlez avec droiture, afin qu'Il améliore vos actions et vous pardonne vos péchés. Quiconque obéit à Allah et à Son Messager obtient une grande réussite. »[3]

La meilleure des paroles est la Parole d'Allah et la meilleure des voies est la voie de Muhammad ﷺ[4]. Et la pire des choses est la nouveauté dans la religion, car toute nouveauté est innovation, toute innovation est égarement[5], et tout égarement est destiné

1 Sourate ***Âl 'Imrân***, v. 102.

2 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 1.

3 Sourate ***Al-Ahzâb***, v. 70-71.

4 Calligraphie signifiant « Que la prière et le salut d'Allah soient sur lui », la prière d'Allah sur Son Prophète étant l'éloge qu'Il fait de lui auprès des Anges. [NdT]
Rapporté par Muslim dans *As-Sahîh*, Livre du vendredi, chapitre : De la brièveté de la prière et du prêche, (t. 2, p. 592, hadith n°43-44).

5 Rapporté par Ahmad dans *Al-Musnad* (t. 4, p. 126-127), par Abû Dâwud, Livre de la Sunnah, chapitre : De l'obligation de la Sunnah (t. 12, p. 359-360, hadith n°4583), par At-Tirmidhî, Livre du savoir, chapitre : Ce qui a été dit sur le fait de s'accrocher à la Sunnah et s'écarter de l'innovation (t. 5, p. 43, hadith n°2676), par Ibn Mâdjah dans *Al-Muqaddimah*, hadith n°42-44 et par Ad-Dâramî dans *Al-Muqaddimah* (t. 1, p. 44-45).

au feu [de l'Enfer][1].

Ceci est un résumé de la croyance des Gens de la Sunnah et du Consensus (*Ahl As-Sunnah wa Al-Djamâ'ah*)[2] que nous professons et en laquelle nous croyons. Je l'ai dicté à l'un de mes élèves puis paraphé, et ce pour deux raisons :

Premièrement : on nous a imputé des choses auxquelles nous ne croyons pas et des propos que nous n'avons jamais tenu. Je n'aurais jamais cru qu'un jour viendrait ou je devrais clarifier ma croyance et ma méthodologie (*Minhadj*) en réponse aux diffamateurs et pour défendre la religion, de plus en plus étrangère pour les gens. Nous n'avons jamais innové dans la religion d'Allah ﷻ et nous ne sommes pas l'auteur de principes qui rompent avec le Consensus des Pieux Prédécesseurs (*Salaf*). Pour certaines personnes se considérant sur la voie authentique, quiconque est en désaccord avec eux sur un point ou un événement est un *Khâridjî*[3], un *Takfîrî*[4] ou quelqu'un qui s'est écarté de la Voie droite (*As-Sirât Al-Mustaqîm*).

Deuxièmement : j'ai observé les divisions, les divergences, l'errance et la confusion dans laquelle vit aujourd'hui la Communauté Musulmane. Les groupes et les sectes ont augmenté, les méthodologies (*Manâhidj*) se sont multipliés, et ceux qui se revendiquent de la Voie correct et de la croyance saine donnent tord, ou plutôt considèrent mécréant ceux qui sont en désaccord avec eux et les réfutent.

J'ai donc décidé de clarifier la croyance des pieux Prédécesseurs (*Salaf*) de manière simple, même si ces derniers ainsi que les savants de la Communauté l'ont déjà fait avant moi.

Nous prions Allah d'accepter nos œuvres, de purifier nos intentions, d'unir la Communauté sur la bonne voie, d'honorer ceux qui Lui obéissent, d'humilier ceux qui Lui désobéissent ainsi que ceux qui combattent Sa religion. Il ﷻ en est le Garant et le Seul qui en soit capable. Il ﷻ est le meilleur Allié et le meilleur Secoureur.

Dicté par Abû 'Abd Allah Hamûd Ibn 'Abd Allah Ibn 'Uqlâ' Ash-Shu'aybî

12/7/1422 H.

Al-Albânî l'a authentifié dans *Irwâ' Al-Ghalîl*, hadith n°2455.

1 Rapporté par An-Nasâ'î dans *As-Sunan*, Livre des deux fêtes (t. 3, p. 188-189, hadith n°5610). Le savant du hadith Al-Albânî a authentifié cet ajout dans *Takhrîdj Khutbah Al-Hâdjah*.

2 Les Gens de la Sunnah (*Ahl As-Sunnah*) sont ceux qui se réclament de la tradition du Prophète Muhammad ﷺ. Le Consensus (*Al-Djamâ'ah*) désigne ceux qui se sont réunis autour de la vérité, en conformité avec le Coran et la Sunnah. [NdT]

3 Nom désignant les membres d'une secte de l'Islam qui se sont rebellés contre 'Alî Ibn Abî Tâlib ؓ lors du conflit qui l'opposa à Mu'âwiyah Ibn Abî Sufyân ؓ. Cette secte se caractérise entre autre par le fait qu'elle considère mécréant les Musulmans qui commettent des pêchés majeurs, contrairement à la croyance saine des Gens de la Sunnah et du Consensus (*Ahl As-Sunnah wa Al-Djamâ'ah*). [NdT]

4 Terme péjoratif essentiellement utilisé pour désigner ceux qui excommunient les dirigeants des pays musulmans qui ne gouvernent pas selon la Législation (*Sharî'ah*) d'Allah, bien que cette excommunication (*Takfîr*) soit prouvée par les textes religieux et obligatoire. [NdT]

La foi augmente et diminue

Louange à Allah, Seigneur des mondes, que les éloges et le salut d'Allah soient sur le plus noble des Prophètes et des Messagers, notre Prophète Muhammad, sur sa famille et ses Compagnons.

La croyance avec laquelle nous vénérons Allah ﷻ est la croyance du groupe victorieux et sauvé : les Gens de la Sunnah et du Consensus (*Ahl As-Sunnah wa Al-Djamâ'ah*).

Nous disons donc :

Nous croyons que la foi est : croyance du cœur, acte des membres et parole de la langue.

La foi n'est complète qu'avec l'accomplissement des actes. Et les paroles et les actes ne valent que selon leur intention. Enfin, les paroles, les œuvres et les intentions ne valent que s'ils sont en conformité avec la Sunnah.

La foi augmente avec l'obéissance à Allah et diminue avec la désobéissance. Allah ﷻ dit :

لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا

« Afin que ceux à qui le Livre a été apporté soient convaincus, et que croisse la foi de ceux qui croient »[1]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

« Les vrais croyants sont ceux dont les cœurs frémissent quand on mentionne Allah. Et quand Ses versets leur sont récités, cela fait augmenter leur foi. Et ils placent leur confiance en leur Seigneur. »[2]

D'après Abû Hurayrah ﷺ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« La foi est composée d'un peu plus de soixante-dix – ou soixante – branches. La meilleure d'entre-elle est l'attestation qu'il n'y a pas de divinité digne d'adoration en dehors d'Allah (Lâ ilâha illa Allah) et la plus basse est d'ôter d'une route ce qui peut nuire à autrui. Et la pudeur est une branche de la foi. »*[3]

Al-Bukhârî a dit : *« J'ai rencontré plus de mille érudits de divers pays et je n'en ai pas vu un seul qui divergeait sur le fait que la foi augmente et diminue. »*[4]

1 Sourate ***Al-Muddathir***, v. 31.

2 Sourate ***Al-Anfâl***, v. 2.

3 Rapporté par Muslim, Livre de la foi, chapitre : De l'exposition du nombre des branches de la foi, hadith n°35.

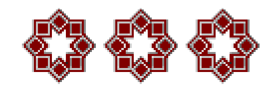
4 Rapporté par Al-Lâlikâ'î dans *Sharh Usûl Al-I'tiqâd* (t. 2, p. 273), par Ibn Hadjar dans *Fath Al-Bârî* (t. 1, p. 44) et dans *Siyar A'lâm An-Nubalâ'* (t. 12, p. 395).

Nous croyons que la foi a plusieurs branches, parmi elles :

- Celles qui constituent sa base et qui font disparaître la foi si elles ne sont pas pratiquées, comme le *Tawhîd*[1].

- Celles qui font partie des devoirs liés à la foi, qui la font diminuer si elles ne sont pas pratiquées mais ne la font pas disparaître, comme le fait d'ôter d'une route ce qui peut nuire à autrui ou la pudeur.

Tout ce qui est mentionné dans le Coran et la Sunnah comme annulant la foi désigne soit ce qui annule la base de la foi, soit ce qui annule ses devoirs.

1 Le *Tawhîd*, qui signifie unicité, consiste à unifier, à considérer Allah comme étant unique dans Sa Seigneurie (*Rubûbiyyah*), dans Son Adoration (*Ulûhiyyah*) et dans Ses Noms et Attributs (*Asmâ' wa As-Sifât*). [NdT]

La croyance en Allah

Nous croyons qu'Allah est unique et sans associé, que ce soit dans Sa seigneurie (*Ar-Rubûbiyyah*)[1], dans Son adoration (*Al-Ulûhiyyah*)[2], et dans Ses noms et attributs (*Al-Asmâ' wa As-Sifât*)[3].

Allah ﷻ dit :

آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ

« Le Messager a cru en ce qu'on a fait descendre vers lui venant de son Seigneur, et aussi les croyants : tous ont cru en Allah »[4]

Et Il ﷻ dit :

وَمَاذَا عَلَيهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا

« Qu'auraient-ils à se reprocher s'ils avaient cru en Allah et au Jour dernier et dépensé (dans l'obéissance) de ce qu'Allah leur a attribué ? Allah, d'eux, est Omniscient. »[5]

Et Il ﷻ dit :

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يفَرِّقُوا بَينَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُوْلَئِكَ سَوْفَ يؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا

« Et ceux qui croient en Allah et en Ses Messagers et qui ne font de différence entre ces derniers, voilà ceux à qui Il donnera leurs récompenses. Et Allah est Pardonneur et Miséricordieux. »[6]

---

1 *Ar-Rubûbiyyah* : le pouvoir de créer, de pourvoir à la subsistance des créatures, de donner la vie et la mort, de régir l'univers... Tout cela doit être attribué à Allah Seul, et il faut croire qu'Il n'a en cela aucun associé. [NdT]

2 Croire qu'Allah est unique dans Son adoration consiste à croire qu'Allah est le Seul qui mérite l'adoration, et à Lui vouer exclusivement toutes les formes d'adorations (comme l'invocation (*Ad-Du'â*), la confiance (*At-Tawakkul*), la crainte (*Al-Khashyah*)...etc). [NdT]

3 Croire qu'Allah est unique dans Ses Noms et Attributs (*Al-Asmâ' wa As-Sifât*) consiste à affirmer les Noms par lesquels Il s'est Lui-même nommé et les Attributs avec lesquels Il s'est Lui-même décrit, sans déformation (*Tahrîf*), sans négation (*Ta'tîl*), sans chercher à en connaître le « comment » (*Takyîf*) et sans assimilation (*Tamthîl*). [NdT]

4 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 285.

5 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 39.

6 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 152.

Et Il ﷾ dit :

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُوْلَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

« Les vrais croyants sont seulement ceux qui croient en Allah et en Son Messager, qui par la suite ne doutent point et qui luttent avec leurs biens et leurs personnes dans le sentier d'Allah. Ceux-là sont les véridiques. »[1]

Et Il ﷾ dit :

آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَأَنفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ

« Croyez en Allah et en Son Messager, et dépensez de ce dont Il vous a donné la lieutenance. Ceux d'entre vous croient et dépensent [pour la cause d'Allah] auront une grande récompense. »[2]

Et Il ﷾ dit :

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُوْلَئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِندَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُوْلَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ

« Ceux qui ont cru en Allah et en Ses Messagers ceux-là sont les grands véridiques et les témoins auprès d'Allah. Ils auront leur récompense et leur lumière, tandis que ceux qui ont mécru et traité de mensonges Nos signes, ceux-là seront les gens de la Fournaise. »[3]

Et Il ﷾ dit :

سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

« Hâtez-vous vers un pardon de votre Seigneur ainsi qu'un Paradis aussi large que le ciel et la terre, préparé pour ceux qui ont cru en Allah et en Ses Messagers. Telle est la grâce d'Allah qu'Il donne à qui Il veut. Et Allah est le Détenteur de l'énorme grâce. »[4]

D'après 'Uthmân Ibn 'Affân ﵁, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *«Celui qui meurt en sachant*

1 Sourate *Al-Hudjurât*, v. 15.
2 Sourate *Al-Hadîd*, v. 7.
3 Sourate *Al-Hadîd*, v. 19.
4 Sourate *Al-Hadîd*, v. 21.

qu'il n'y a pas de divinité digne d'adoration en dehors d'Allah entrera au Paradis. »[1]

Nous croyons qu'Allah est Seul, sans associé, dans Sa Seigneurie (*Ar-Rubûbiyyah*), comme Il ﷻ le dit :

أَلا لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

« La création et le commandement n'appartiennent qu'à lui. Toute gloire à Allah, Seigneur de l'Univers! »[2]

Et Il ﷻ dit :

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ

« Tel est Allah, votre Seigneur : à Lui appartient la royauté, tandis que ceux que vous invoquez, en dehors de Lui, ne sont même pas maîtres de la pellicule d'un noyau de datte. »[3]

Et Il ﷻ dit :

قُل لِّمَنِ الأَرْضُ وَمَن فِيهَا إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلا تَذَكَّرُونَ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلا تَتَّقُونَ قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ

« Dis : « À qui appartient la terre et ceux qui y sont ? si vous savez. » Ils diront : « À Allah. » Dis : « Ne vous souvenez-vous donc pas ? » Dis : « Qui est le Seigneur des sept cieux et le Seigneur du Trône sublime ? » Ils diront : [ils appartiennent] « À Allah. » Dis : « Ne craignez-vous donc pas ? » Dis : « Qui détient dans Sa main la royauté absolue de toute chose, et qui protège et n'a pas besoin d'être protégé ? [Dites], si vous le savez ! » Ils diront : « Allah. » Dis : « Comment donc se fait-il que vous soyez ensorcelés ? » [au point de ne pas croire en Lui]. »[4]

Et nous croyons qu'Allah ﷻ est la Vraie divinité, sans aucun associé, et qu'Il est le Seul qui mérite d'être adoré en dehors de tout autre. C'est la raison pour laquelle Il a créé les deux poids (*Ath-Thaqalayn*)[5], comme Il ﷻ le dit :

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُونِ

1 Rapporté par Muslim, Livre de la foi, chapitre : Celui qui meurt dans le *Tawhîd* entrera au Paradis, hadith n°26.

2 Sourate ***Al-A'râf***, v. 54.

3 Sourate ***Fâtir***, v. 13.

4 Sourate ***Al-Mu'minûn***, v. 84-89.

5 Ce terme désigne les djinns et les hommes. [NdT]

« Je n'ai créé les djinns et les hommes que pour qu'ils M'adorent. »[1]

Et Il سبحانه وتعالى dit :

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يحْيِي الْمَوْتَى وَأَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

« Il en est ainsi parce qu'Allah est la vérité ; et c'est Lui qui donne la vie aux morts ; et c'est Lui qui est Omnipotent. »[2]

Et Il سبحانه وتعالى dit :

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِي الْكَبِيرُ

« Il en est ainsi parce qu'Allah est le Vrai, et que tout ce qu'ils invoquent en dehors de Lui est le Faux ; c'est Allah qui est le Sublime, le Grand. »[3]

Et Il سبحانه وتعالى dit :

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يدْعُونَ مِن دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِي الْكَبِيرُ

« Il en est ainsi parce qu'Allah est le Vrai, et que tout ce qu'ils invoquent en dehors de Lui est le Faux ; c'est Allah qui est le Sublime, le Grand. »[4]

Et Il سبحانه وتعالى dit :

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ وَالْمَلائِكَةُ وَأُوْلُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

« Allah atteste, et aussi les Anges et les doués de science, qu'il n'y a point de divinité [digne d'adoration] à part Lui, le Mainteneur de la justice. Point de divinité [digne d'adoration] à part Lui, le Puissant, le Sage ! »[5]

Et Il سبحانه وتعالى dit :

يا صَاحِبَيِ السِّجْنِ أَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِ إِلاَّ أَسْمَاءً سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَاؤُكُم مَّا أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلَّهِ أَمَرَ أَلاَّ تَعْبُدُوا إِلاَّ إِياهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لا يعْلَمُونَ

« Ô mes deux compagnons de prison ! Qui est le meilleur : des Seigneurs éparpillés ou

1 Sourate ***Adh-Dhâriyât***, v. 56.
2 Sourate ***Al-Hadj***, v. 6.
3 Sourate ***Al-Hadj***, v. 62.
4 Sourate ***Luqmân***, v. 30.
5 Sourate ***Âl 'Imrân***, v. 18.

Allah, l'Unique, le Dominateur suprême ? Vous n'adorez, en dehors de Lui, que des noms que vous avez inventés, vous et vos ancêtres, et à l'appui desquels Allah n'a fait descendre aucune preuve. Le pouvoir n'appartient qu'Allah. Il vous a commandé de n'adorer que Lui. Telle est la religion droite ; mais la plupart des gens ne savent pas. »[1]

Nous croyons aux Noms et Attributs qu'Allah ﷻ a affirmé à Son sujet dans Son Livre et dans la Sunnah de Son Messager ﷺ, de la manière qui Lui sied, sans déformation (*Tahrîf*)[2], sans négation (*Ta'tîl*)[3], sans chercher à en connaître le « comment » (*Takyîf*)[4] et sans assimilation (*Tamthîl*)[5], comme Il ﷻ le dit :

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

« C'est à Allah qu'appartiennent les noms les plus beaux. Invoquez-Le par ces noms et laissez ceux qui profanent Ses noms : ils seront rétribués pour ce qu'ils ont fait. »[6]

Et Il ﷻ dit :

وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

« Il a la transcendance absolue dans les cieux et sur la terre. C'est Lui le Tout Puissant, le Sage. »[7]

Et Il ﷻ dit :

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

« Il n'y a rien qui Lui ressemble ; et c'est Lui l'Audient, le Clairvoyant. »[8]

1 Sourate ***Yûsuf***, v. 39-40.

2 Le *Tahrîf* (déformation, altération) consiste à modifier un des noms ou attributs, soit en modifiant le mot (comme par exemple changer le mot *Istawâ* (s'est établi) en *Istawlâ* (s'est emparé)), soit en détournant son sens (comme par exemple dire que la Miséricorde (*Rahmah*) d'Allah signifie « Sa volonté de bienfaisance » ou que la colère (*Ghadab*) d'Allah signifie « Sa volonté de vengeance »). [NdT]

3 Le *Ta'tîl* (négation) consiste à nier les attributs d'Allah que le Coran et la Sunnah ont affirmé. La différence entre la déformation (*Tahrîf*) et la négation (*Ta'tîl*) est que la déformation, dans un premier temps, nie le sens correct affirmé par les Textes religieux puis, dans un second temps, le remplace par un sens incorrect. La négation quant à elle, rejette le sens correct affirmé par les Textes sans le remplacer par un autre. [NdT]

4 Le *Takyîf* consiste à chercher à connaître la forme sous laquelle se présentent les attributs, en disant par exemple : « Comment est la main d'Allah ? », « Comment est Son visage ? », « Comment S'est-Il établi (*Istawâ*) sur le Trône ? »...etc Tout ceci est interdit. [NdT]

5 Le *Tamthîl* ou *Tashbîh* (assimilation, comparaison) consiste à dire que les attributs d'Allah sont semblables à ceux des créatures (comme par exemple que Sa main est semblable à la nôtre, que Son ouïe est semblable à la notre...etc). [NdT]

6 Sourate ***Al-A'râf***, v. 180.

7 Sourate ***Ar-Rûm***, v. 27.

8 Sourate ***Ash-Shûrâ***, v. 11.

La croyance aux Anges

Nous croyons aux Anges d'Allah ﷾ de manière générale. Ils font partie de Ses créatures, façonnées pour se consacrer à Son obéissance et à Son adoration, comme Il ﷾ le dit :

لاَ يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

« Ils ne désobéissent jamais à Allah en ce qu'Il leur commande, et font strictement ce qu'on leur ordonne. »[1]

Et Il ﷾ dit :

وَلَهُ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَنْ عِندَهُ لا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلا يَسْتَحْسِرُونَ يُسَبِّحُونَ اللَّيلَ وَالنَّهَارَ لا يَفْتُرُونَ

« À Lui seul appartiennent tous ceux qui sont dans les cieux et sur la terre. Ceux qui sont auprès de Lui [Les Anges] ne se considèrent point trop grands pour L'adorer et ne s'en lassent pas. Ils exaltent Sa Gloire nuit et jour et ne s'interrompent point. »[2]

Et Il ﷾ dit :

لا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ

« Ils ne devancent pas Son Commandement et agissent selon Ses ordres. »[3]

Ce ne sont ni des êtres féminins, ni les filles d'Allah comme l'ont prétendu les associateurs, et notre Seigneur est plus béni et sanctifié que ce qu'ils disent. Allah ﷾ dit :

وَجَعَلُوا الْمَلائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاثًا أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ

« Et ils firent des Anges qui sont les serviteurs du Tout Miséricordieux des [êtres] féminins ! étaient-ils témoins de leur création ! Leur témoignage sera alors inscrit ; et ils seront interrogés. »[4]

Et Il ﷾ dit :

أَمْ خَلَقْنَا الْمَلائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ أَلا إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

« Ou bien avons-Nous créé des Anges de sexe féminin, et en sont-ils témoins ? Ils disent

1 Sourate ***At-Tahrîm***, v. 6.
2 Sourate ***Al-Anbiyâ'***, v. 19-20.
3 Sourate ***Al-Anbiyâ'***, v. 27.
4 Sourate ***Az-Zukhruf***, v. 19.

dans leur mensonge : « Allah a engendré » ; mais ce sont des menteurs ! »[1]

Et Il ﷻ dit :

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ

« Et ils dirent : « Le Tout Miséricordieux s'est donné un enfant. » Pureté à Lui ! Ce sont (les Anges) plutôt des serviteurs honorés. »[2]

Parmi les preuves de l'obligation de croire aux Anges, il y a la parole d'Allah ﷻ :

آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لا نُفَرِّقُ بَينَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيكَ الْمَصِيرُ

« Le Messager a cru en ce qu'on a fait descendre vers lui venant de son Seigneur, et aussi les croyants : tous ont cru en Allah, en Ses Anges, à Ses Livres et en Ses Messagers ; (en disant) : « Nous ne faisons aucune distinction entre Ses Messagers. » Et ils ont dit : « Nous avons entendu et obéi. Seigneur, nous implorons Ton pardon. C'est à Toi que sera le retour. » »[3]

Et Il ﷻ dit :

لَيسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْمَلائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيينَ

« La bonté pieuse ne consiste pas à tourner vos visages vers le Levant ou le Couchant. Mais la bonté pieuse est de croire en Allah, au Jour dernier, aux Anges, au Livre et aux Prophètes »[4]

Et Il ﷻ dit :

يا أَيهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلالاً بَعِيدًا

« Ô les croyants ! Soyez fermes en votre foi en Allah, en Son Messager, au Livre qu'il a fait descendre sur Son Messager, et au Livre qu'il a fait descendre avant. Quiconque ne croit pas en Allah, en Ses Anges, en Ses Livres, en Ses Messagers et au Jour dernier, s'égare, loin dans l'égarement. »[5]

1 Sourate ***As-Sâffât***, v. 150-152.
2 Sourate ***Al-Anbiyâ'***, v. 26.
3 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 285.
4 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 177.
5 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 136.

Et dans le long hadith de l'Ange Djibrîl, le Messager d'Allah ﷺ dit : *« La foi consiste à croire en Allah, aux Anges, aux Livres, aux Messagers... »*[1]

Le Messager d'Allah ﷺ a donc cité la croyance aux Anges comme l'un des piliers de la foi. Et le fait de ne pas croire en eux ou en leur existence est une mécréance qui exclut de l'Islam, selon l'unanimité [des gens de science], comme le dit Allah ﷻ :

وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلالاً بَعِيدًا

« Quiconque ne croit pas en Allah, en Ses Anges, en Ses Livres, en Ses Messagers et au Jour dernier, s'égare, loin dans l'égarement. »[2]

Les Anges sont très nombreux et seul Allah ﷻ connaît leur nombre exact. Il est rapporté dans les deux recueils de hadiths authentiques[3], le récit de l'ascension du Prophète ﷺ relaté par Anas ﷺ, qui dit que *« la Maison Remplie (Al-Bayt Al-Ma'mûr) fut surélevée dans le ciel afin que le Prophète puisse la voir. Chaque jour, soixante-dix mille Anges y entrent pour prier et lorsqu'ils en sortent, ils n'y reviennent plus jamais. »*[4]

Un Ange peut – par ordre d'Allah ﷻ – prendre l'apparence d'un être humain. Ce fut le cas de Djibrîl, lorsqu'il fut envoyé à Maryam[5]. Ce fut aussi le cas lorsqu'il interrogea le Prophète ﷺ sur l'Islam, sur la foi (*Al-Îmân*) et sur l'excellence (*Al-Ihsân*).

Quant à leur apparence réelle, Allah ﷻ dit dans le Coran qu'Il a « ***fait des Anges des messagers dotés de deux, trois ou quatre ailes. Il ajoute ce qu'Il veut à la création, Il est Omnipotent.*** »[6] Par ailleurs, le Prophète ﷺ a vu l'Ange Djibrîl sous sa forme réel : il possédait six cents ailes et remplissait l'horizon [en raison de sa taille immense].[7]

Les fonctions des Anges

1. Affermir les croyants, comme le dit Allah ﷻ :

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلاَّ تَخَافُوا وَلا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا

1 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de la foi, chapitre : Les questions de Djibrîl au Prophète sur la foi, l'Islam, l'excellence (*Al-Ihsân*), l'Heure..., hadith n°50, et Muslim, Livre de la foi, chapitre : L'explication de la foi, de l'Islam, de l'excellence (*Al-Ihsân*)..., hadith n°1.

2 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 136.

3 *Sahîh Al-Bukhârî* et *Sahîh Muslim*. [NdT]

4 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du début de la création, chapitre : La mention des Anges, hadith n°3207, et Muslim, Livre de la foi, chapitre : Le voyage nocturne (*Al-Isrâ'*) du Messager d'Allah et l'imposition des prières, hadith n°264.

5 Marie, mère de Jésus ('Îsâ). [NdT]

6 Sourate ***Fâtir***, v. 1.

7 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du début de la création (t. 4, p. 83), chapitre : Lorsque l'un de vous dit : *Âmîn*..., et Livre de l'exégèse (t. 6, p. 50), chapitre : « ***Et fut à deux portées d'arc, ou plus près encore*** ». Rapporté aussi par Muslim, Livre de la foi (t. 1, p. 158), chapitre : De la mention du Lotus de l'extrême limite.

بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ

« Ceux qui disent : « Notre Seigneur est Allah », et qui se tiennent dans le droit chemin, les Anges descendent sur eux. « N'ayez pas peur et ne soyez pas affligés ; mais ayez la bonne nouvelle du Paradis qui vous était promis. »[1]

Et Il ﷻ dit :

إِذْ يوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلاَئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ

« Et ton Seigneur révéla aux Anges : « Je suis avec vous : affermissez donc les croyants. Je vais jeter l'effroi dans les cœurs des mécréants. Frappez donc au-dessus des cous et frappez-les sur tous les bouts des doigts. »[2]

Et Il ﷻ dit :

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَن يكْفِيكُمْ أَن يمِدَّكُمْ رَبُّكُم بِثَلاثَةِ آلافٍ مِّنَ الْمَلائِكَةِ مُنزَلِينَ بَلَى إِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَذَا يمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ آلافٍ مِّنَ الْمَلائِكَةِ مُسَوِّمِينَ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلاَّ بُشْرَى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِ وَمَا النَّصْرُ إِلاَّ مِنْ عِندِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

« Allah vous a donné la victoire, à Badr, alors que vous étiez humiliés. Craignez Allah donc. Afin que vous soyez reconnaissants ! (Allah vous a bien donné la victoire) lorsque tu disais aux croyants : « Ne vous suffit-il pas que votre Seigneur vous fasse descendre en aide trois milliers d'Anges ? » Mais oui ! Si vous êtes endurants et pieux, et qu'ils [les ennemis] vous assaillent immédiatement, votre Seigneur vous enverra en renfort cinq mille Anges marqués distinctement. Et Allah ne le fit que (pour vous annoncer) une bonne nouvelle, et pour que vos cœurs s'en rassurent. La victoire ne peut venir que d'Allah, le Puissant, le Sage. »[3]

2. Retirer l'âme du corps lors du décès et souffler dans la Trompe. Allah ﷻ dit :

قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ

« Dis : « L'Ange de la mort qui est chargé de vous, vous fera mourir. Ensuite, vous serez

1 Sourate ***Al-Fussilat***, v. 30.
2 Sourate ***Al-Anfâl***, v. 12.
3 Sourate ***Âl 'Imrân***, v. 123-126.

ramenés vers Votre Seigneur. » »[1]

Et Il سبحانه وتعالى dit :

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لا يُفَرِّطُونَ

« Et Il est le Dominateur Suprême sur Ses serviteurs. Et Il envoie sur vous des gardiens. Et lorsque la mort atteint l'un de vous, Nos Messagers (les Anges) enlèvent son âme sans aucune négligence. »[2]

Et Il سبحانه وتعالى dit :

وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا

« Nous les laisserons, ce jour-là, déferler comme les flots les uns sur les autres, et on soufflera dans la Trompe et Nous les rassemblerons tous. »[3]

Et Il سبحانه وتعالى dit :

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ

« Et on soufflera dans la Trompe, et voilà que, des tombes, ils se précipiteront vers leur Seigneur »[4]

Et Il سبحانه وتعالى dit :

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَمَن فِي الأَرْضِ إِلاَّ مَن شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ

« Et on soufflera dans la Trompe, et voilà que ceux qui seront dans les cieux et ceux qui seront sur la terre seront foudroyés, sauf ceux qu'Allah voudra [épargner]. Puis on y soufflera une nouvelle fois, et les voilà debout à regarder. »[5]

3. Retranscrire les actes de chaque être humain et veiller sur eux, comme le dit Allah سبحانه وتعالى :

مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلاَّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

1 Sourate *As-Sadjdah*, v. 11.
2 Sourate *Al-An'âm*, v. 61.
3 Sourate *Al-Kahf*, v. 99.
4 Sourate *Yâ-sîn*, v. 51.
5 Sourate *Az-Zumar*, v. 68.

« Il ne prononce pas une parole sans avoir auprès de lui un observateur prêt à l'inscrire. »[1]

Et Il ﷻ dit :

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ

« Alors que veillent sur vous des gardiens, de nobles scribes, qui savent ce que vous faites. »[2]

4. Surveiller l'Enfer, comme le dit Allah ﷻ :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلائِكَةٌ غِلاظٌ شِدادٌ لاَّ يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

« Ô vous qui avez cru ! Préservez vos personnes et vos familles, d'un Feu dont le combustible sera les gens et les pierres, surveillé par des Anges rudes, durs, ne désobéissant jamais à Allah en ce qu'Il leur commande, et faisant strictement ce qu'on leur ordonne. »[3]

Et Il ﷻ dit :

وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ لا تُبْقِي وَلا تَذَرُ لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلاَّ مَلائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلاَّ فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلاً كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلاَّ هُوَ وَمَا هِيَ إِلاَّ ذِكْرَى لِلْبَشَرِ

« Et qui te dira ce qu'est Saqar ? Il ne laisse rien et n'épargne rien ; Il brûle la peau et la noircit. Ils sont dix neuf à y veiller. Nous n'avons assigné comme gardiens du Feu que les Anges. Cependant, Nous n'en avons fixé le nombre que pour éprouver les mécréants, et aussi afin que ceux à qui le Livre a été apporté soient convaincus, et que croisse la foi de ceux qui croient, et que ceux à qui le Livre a été apporté et les croyants n'aient point de doute ; et pour que ceux qui ont au cœur quelque maladie ainsi que les mécréants disent : « Qu'a donc voulu Allah par cette parabole ? » C'est ainsi qu'Allah égare qui Il veut et guide qui Il veut. Nul ne connaît les armées de ton Seigneur, à part Lui. Et ce n'est là qu'un

1 Sourate *Qâf*, v. 18.

2 Sourate *Al-Infiṯâr*, v. 10-12.

3 Sourate *At-Taẖrîm*, v. 6.

rappel pour les humains. »[1]

5. Accueillir les croyants, comme le dit Allah ﷻ :

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلامٌ عَلَيكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ

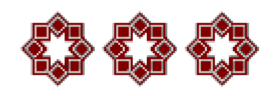
« ***Et ceux qui avaient craint leur Seigneur seront conduits par groupes au Paradis. Puis, quand ils y parviendront et que ses portes s'ouvriront, ses gardiens leur diront : « Salut à vous ! Vous avez été bons : entrez donc , pour y demeurer éternellement.*** » »[2]

Et Il ﷻ dit :

جَنَّاتُ عَدْنٍ يدْخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَاتِهِمْ وَالْمَلائِكَةُ يدْخُلُونَ عَلَيهِم مِّن كُلِّ بَابٍ

« ***Les jardins d'Éden, où ils entreront, ainsi que tous ceux de leurs ascendants, conjoints et descendants, qui ont été de bons croyants. De chaque porte, les Anges entreront auprès d'eux*** »[3]

Ces fonctions, citées à titre exemple, ne sont pas les seules que les Anges accomplissent. En effet, leurs fonctions sont nombreuses et variées.

1 Sourate ***Al-Muddaththir***, v. 27-31.

2 Sourate ***Az-Zumar***, v. 73.

3 Sourate ***Ar-Ra'd***, v. 23.

La croyance aux Livres

Nous croyons aux Livres qu'Allah ﷻ a révélé à Ses Messagers de manière générale, ainsi qu'à ceux d'entre eux qu'Allah a nommé comme la Torah, l'Évangile, *Az-Zabûr* et le Coran. Ces Livres sont Ses paroles qu'Il a révélé à Ses Messagers, afin qu'ils les transmettent comme preuve pour Ses créatures.

La croyance aux Livres est l'un des piliers de la foi. Allah ﷻ dit :

قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ

« Dites : « Nous croyons en Allah et en ce qu'on nous a révélé, et en ce qu'on n'a fait descendre vers Abraham et Ismaël et Isaac et Jacob et les Tribus, et en ce qui a été donné à Moïse et à Jésus, et en ce qui a été donné aux Prophètes, venant de leur Seigneur : nous ne faisons aucune distinction entre eux. Et à Lui nous sommes Soumis. » »[1]

Et croire aux Livres est l'une des caractéristiques des croyants, comme le dit Allah ﷻ :

آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

« Le Messager a cru en ce qu'on a fait descendre vers lui venant de son Seigneur, et aussi les croyants : tous ont cru en Allah, en Ses Anges, à Ses Livres et en Ses Messagers ; (en disant) : « Nous ne faisons aucune distinction entre Ses Messagers. » Et ils ont dit : « Nous avons entendu et obéi. Seigneur, nous implorons Ton pardon. C'est à Toi que sera le retour. » »[2]

Et Il ﷻ dit :

الـم ذَلِكَ الْكِتَابُ لا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِالآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

« Alif, Lâm, Mîm. C'est le Livre au sujet duquel il n'y a aucun doute, c'est un guide pour les pieux qui croient à l'invisible et accomplissent la prière et dépensent [dans l'obéissance à Allah], de ce que Nous leur avons attribué. Ceux qui croient à ce qui t'a été descendu

1 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 136.

2 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 285.

(révélé) et à ce qui a été descendu avant toi et qui croient fermement à la vie future. »[1]

Allah ﷻ a jugé mécréant celui qui ne croit pas aux Livres. Il ﷻ dit :

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلالاً بَعِيدًا

« Ô les croyants ! Soyez fermes en votre foi en Allah, en Son Messager, au Livre qu'il a fait descendre sur Son Messager, et au Livre qu'il a fait descendre avant. Quiconque ne croit pas en Allah, en Ses Anges, en Ses Livres, en Ses Messagers et au Jour dernier, s'égare, loin dans l'égarement. »[2]

Et Il ﷻ dit :

أَفَمَن كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً أُوْلَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لا يُؤْمِنُونَ

« Est-ce que celui qui se fonde sur une preuve évidente (le Coran) venant de son Seigneur et récitée par un témoin [l'Ange Gabriel] de Sa part, cependant qu'avant lui [Muhammad] il y a le livre de Moïse tenant lieu de guide et de miséricorde... [est meilleur ou bien celui qui ne se fonde sur aucune preuve valable ?] : Ceux-là y croient ; mais quiconque d'entre les factions n'y croit pas, aura le Feu comme rendez-vous. Ne sois donc pas en doute au sujet de ceci (le Coran). Oui, c'est la vérité venant de ton Seigneur ; mais la plupart des gens n'y croient pas. »[3]

Et Il ﷻ dit :

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلاوَتِهِ أُوْلَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

« Ceux à qui Nous avons donné le Livre, qui le récitent comme il se doit, ceux-là y croient. Et ceux qui n'y croient pas sont les perdants. »[4]

Nous croyons qu'Allah ﷻ a protégé le Livre qu'Il a révélé à Son Prophète Muhammad ﷺ contre tout changement ou altération. Allah ﷻ dit :

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

1 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 1-4.
2 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 136.
3 Sourate ***Hûd***, v. 17.
4 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 121.

« En vérité c'est Nous qui avons fait descendre le Coran, et c'est Nous qui en sommes gardien. »[1]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ لا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلا مِنْ خَلْفِهِ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ

« Ceux qui ne croient pas au Rappel [le Coran] quand il leur parvient... alors que c'est un Livre puissant [inattaquable] ; Le faux ne l'atteint [d'aucune part], ni par devant ni par derrière : c'est une révélation émanant d'un Sage, Digne de louange. »[2]

C'est ce même livre que les Musulmans lisent aujourd'hui, qui commence par la sourate ***Al-Fâtihah*** (L'Ouverture) et se termine par la sourate ***An-Nâs*** (Les Hommes).

Et c'est ce même Livre (le Coran), ainsi que la Sunnah purifiée du Prophète ﷺ, qui sont les sources de la Législation de la Communauté musulmane. Personne ne peut s'en écarter, car il contient les clefs du bonheur dans ce bas monde et dans l'au-delà, comme le dit Allah ﷻ :

وَنَزَّلْنَا عَلَيكَ الْكِتَابَ تِبْيانًا لِّكُلِّ شَيءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ

« Et Nous avons fait descendre sur toi le Livre, comme un exposé explicite de toute chose, ainsi qu'un guide, une grâce et une bonne annonce aux Musulmans. »[3]

Nous croyons que le Coran est une révélation d'Allah et qu'il n'est pas crée. Allah ﷻ dit :

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا

« Qu'on exalte la Bénédiction de Celui qui a fait descendre le Livre de Discernement sur Son serviteur, afin qu'il soit un avertisseur à l'univers. »[4]

Et Il ﷻ dit :

أَلا لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

« La création et le commandement n'appartiennent qu'à lui. Toute gloire à Allah, Seigneur de l'Univers ! »[5]

Il n'est similaire à aucune parole de Ses créature. Allah ﷻ l'a révélé à Son Messager ﷺ selon Ses termes et Son sens. Allah ﷻ l'a véritablement prononcé, d'un son audible qui

1 Sourate ***Al-Hidjr***, v. 9.
2 Sourate ***Al-Fussilat***, v. 41-42.
3 Sourate ***An-Nahl***, v. 89.
4 Sourate ***Al-Furqân***, v. 1.
5 Sourate ***Al-A'râf***, v. 54.

sied à Sa Majesté et Sa Grandeur. Allah ﷻ dit :

لَيسَ كَمِثْلِهِ شَيءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

« Il n'y a rien qui Lui ressemble ; et c'est Lui l'Audient, le Clairvoyant. »[1]

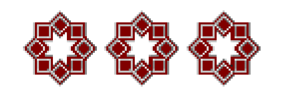
Et Il ﷻ dit :

وَنَادَينَاهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الأَيمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيا

« Du côté droit du Mont (Sinaï) Nous l'appelâmes et Nous le fîmes approcher tel un confident. »[2]

'Abd Allah Ibn Unays ﷺ relate qu'il a entendu le Messager d'Allah ﷺ dire : *« Allah rassemblera les serviteurs et les appellera d'un son qu'entendront celui qui est près comme celui qui est loin : « Je suis le Roi, Je suis Ad-Dayyân. » »*[3]

Enfin, c'est un de Ses attributs, et quiconque prétend autre chose que cela est mécréant.

1 Sourate ***Ash-Shûrâ***, v. 11.

2 Sourate ***Maryam***, v. 52.

3 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : De la Parole d'Allah ***« L'intercession auprès de Lui ne profite qu'à celui qui en faveur duquel Il la permet. »***, t.15, p. 419, hadith n°32.

La croyance aux Prophètes et aux Messagers

Nous croyons à tous les Prophètes et les Messagers qu'Allah ﷾ a mentionné dans Son Livre et que Son Messager ﷺ a mentionné dans sa Sunnah. Nous ne faisons aucune différence entre Ses Messagers, ce sont les Élus qu'Il ﷾ a choisi parmi Sa création. Il ﷾ leur a attribué des Messages et en a fait des intermédiaire entre Lui et Sa création, afin de communiquer Sa révélation et faire parvenir Sa parole et Sa législation.

Nous croyons qu'ils ont bien communiqué le Message, qu'ils ont rempli la tâche qu'Allah leur a confié, qu'ils ont donné des recommandations à leur Communautés et qu'ils n'ont rien caché du Message qui était en leur possession. Celui qui mécroit à un seul Prophète aura mécru à tous les Prophètes. Allah ﷾ dit :

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلاً أُوْلَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُوْلَئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا

« Ceux qui ne croient pas en Allah et en Ses Messagers, et qui veulent faire distinction entre Allah et Ses Messagers et qui disent : « Nous croyons en certains d'entre eux mais ne croyons pas en d'autres », et qui veulent prendre un chemin intermédiaire (entre la foi et la mécréance), les voilà les vrais mécréants ! Et Nous avons préparé pour les mécréants un châtiment avilissant. Et ceux qui croient en Allah et en Ses Messagers et qui ne font de différence entre ces derniers, voilà ceux à qui Il donnera leurs récompenses. Et Allah est Pardonneur et Miséricordieux. »[1]

Nous croyons qu'ils ont tous appelé à un seul et même fondement : le *Tawhîd*, et que l'Islam est la religion de tous les Prophètes et les Messagers, même si leurs législations sont différentes, comme le dit Allah ﷾ :

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ

« Nous avons envoyé dans chaque communauté un Messager, [pour leur dire] : « Adorez Allah et écartez-vous du Tâghût. » »[2]

Et Il ﷾ dit :

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلاَّ نُوحِي إِلَيهِ أَنَّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ أَنَا فَاعْبُدُونِ

1 Sourate *An-Nisâ'*, v. 150-152.
2 Sourate *An-Nahl*, v. 36.

« Et Nous n'avons envoyé avant toi aucun Messager à qui Nous n'ayons révélé : « Point de divinité [digne d'adoration] en dehors de Moi. Adorez-Moi donc. » »[1]

Nous croyons que le dernier d'entre-eux, Muhammad ﷺ, est le meilleur des êtres humains et le Maître des enfants d'Âdam. Allah ﷻ l'a préféré à tous Ses Messagers et Prophètes, lui a attribué ce qu'Il n'a attribué à aucun autre, et a fait de sa Communauté la meilleure des communautés qui émergea parmi les hommes. Son Message s'adresse à l'ensemble des deux poids (*Ath-Thaqalayn*) – les hommes et les djinns – et demeure en vigueur jusqu'au Jour de la Résurrection. De même, sa législation fait autorité sur toutes les autres législations. Allah ﷻ dit :

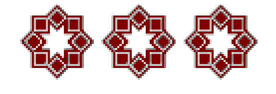
قُلْ يا أَيهَا النَّاسُ إنِّي رَسُولُ اللَّهِ إلَيكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ لا إلَهَ إلاَّ هُو يحْيِي وَيمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِي الأُمِّي الَّذِي يؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

« Dis : « Ô hommes ! Je suis pour vous tous le Messager d'Allah, à Qui appartient la royauté des cieux et de la terre. Pas de divinité à part Lui. Il donne la vie et Il donne la mort. Croyez donc en Allah, en Son Messager, le Prophète illettré qui croit en Allah et en Ses paroles. Et suivez-le afin que vous soyez bien guidés. » »[2]

Et Il ﷻ dit :

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إلاَّ كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لا يعْلَمُونَ

« Et Nous ne t'avons envoyé qu'en tant qu'annonciateur et avertisseur pour toute l'humanité. Mais la plupart des gens ne savent pas.»[3]

1 Sourate *Al-Anbiyâ'*, v. 25.
2 Sourate *Al-A'râf*, v. 158.
3 Sourate *Saba'*, v. 28.

La croyance au Jour dernier

Nous croyons que la croyance du serviteur ne peut être valide que si il croit au Jour dernier. Allah ﷻ dit :

لَيسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْمَلائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيينَ

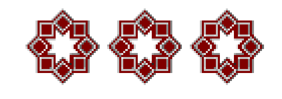
« La bonté pieuse ne consiste pas à tourner vos visages vers le Levant ou le Couchant. Mais la bonté pieuse est de croire en Allah, au Jour dernier, aux Anges, au Livre et aux Prophètes »[1]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلا خَوْفٌ عَلَيهِمْ وَلا هُمْ يحْزَنُونَ

« Ceux qui ont cru, ceux qui se sont judaïsés, les Chrétiens, et les Sabéens, quiconque d'entre eux a cru en Allah, au Jour dernier et accompli de bonnes œuvres, sera récompensé par son Seigneur ; il n'éprouvera aucune crainte et il ne sera jamais affligé. »[2]

Et dans le long hadith de l'Ange Djibrîl, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« La foi consiste à croire en Allah, aux Anges, aux Livres, aux Messagers, au Jour dernier... »*[3]

1 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 177.

2 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 62.

3 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de la foi, chapitre : Les questions de Djibrîl au Prophète sur la foi, l'Islam, l'excellence (*Al-Ihsân*), l'Heure..., hadith n°50, et Muslim, Livre de la foi, chapitre : L'explication de la foi, de l'Islam, de l'excellence (*Al-Ihsân*)..., hadith n°1.

La croyance à l'apparition du Mahdî

Nous croyons à l'apparition du Mahdî après que la perversion, l'injustice et la tyrannie se soient répandues sur Terre. Il la remplira de justice et d'équité de la même manière qu'elle fut remplie d'injustice et d'iniquité.

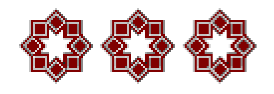
La croyance à l'apparition de Dadjâl (le Faux Messie)

Nous croyons à l'apparition de Dadjâl (le Faux Messie) à la fin des temps, qui prétendra à la divinité. C'est un homme borgne aux cheveux crépus, son œil est saillant et sans lumière, comme notre Messager ﷺ nous l'a décrit dans le hadith relaté par Anas ؓ qui dit : *« Le Messager d'Allah ﷺ a dit : « Il n'est aucun Prophète qui n'ait mis en garde sa communauté contre le borgne menteur. Il est borgne alors que votre Seigneur ﷻ n'est pas borgne, et il est écrit entre ses yeux ka fa ra (mécréant). » »*[1]

La croyance à la descente de 'Îsâ ؑ (Jésus)

Nous croyons à la descente de 'Îsâ ؑ près du minaret blanc à l'Est de Damas. Il tuera le Dadjâl (le Faux Messie), jugera selon l'Islam, brisera la croix, tuera le porc et abolira la capitation[2] (*Al-Djizyah*).

D'après Abû Hurayrah ؓ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Par Celui qui détient mon âme dans Sa Main ! Peu s'en faut pour que le fils de Maryam (Marie) ne descende parmi vous en juge équitable. Il brisera la croix, tuera le porc et annulera la capitation. La richesse abondera au point où personne ne l'acceptera. »*[3]

1 Rapporté par Al-Bukhârî (t. 13, p. 19, hadith n°389) et par Muslim, hadith n°2933. Muslim le rapporte aussi selon une autre chaîne de transmission, d'après Qatâdah.

2 *Al-Djizyah* : désigne les biens prélevés chaque année aux Juifs, aux Chrétiens et aux Mazdéens, en échange de la permission qui leur est accordée de résider en terre d'Islam. [NdT]

3 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre des ventes (t. 4, p. 414, hadith n°2222), Livre des injustices (t. 5, p. 121, hadith n°2476), Livre des Prophètes (t. 6, p. 490-491, hadith n°3448), et par Muslim, Livre de la foi (t. 1, p. 135, hadith n°155).

La croyance à l'apparition de Ya'djûdj et Ma'djûdj (Gog et Magog)

Nous croyons en Ya'djûdj et Ma'djûdj, conformément à la Parole d'Allah ﷻ :

قَالُوا يا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَى أَن تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا

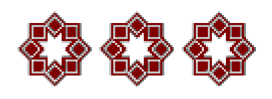
« Ils dirent : « Ô Dhû Al-Qarnayn, Ya'djûdj et Ma'djûdj commettent du désordre sur terre. Est-ce que nous pourrons t'accorder un tribut pour que tu construises une barrière entre eux et nous ? » »[1]

Et Il ﷻ dit :

حَتَّى إِذَا فُتِحَتْ يأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٍ ينسِلُونَ

« Jusqu'à ce que soient relâchés Ya'djûdj et Ma'djûdj et qu'ils se précipiteront de chaque hauteur ; »[2]

D'après Abû Sa'îd Al-Khudrî ﷺ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Allah ﷻ dira : « Ô Âdam ! » Celui-ci répondra : « Me voici à Ton service, le bien est entre Tes Mains ! » – « Amène les damnés ! » ordonnera Allah. – « Qui sont les damnés ? » demandera Âdam. – « De chaque millier, lui dira le Seigneur, neuf cent quatre-vingt dix-neuf. » Cela aura lieu quand l'enfant aura des cheveux blancs et que* ***toute femelle enceinte avortera de ce qu'elle portait. Et tu verras les gens ivres, alors qu'ils ne le sont pas. Mais le châtiment d'Allah est dur.***[3] *» Accablés, les Compagnons du Prophète demandèrent : « Ô Messager d'Allah ! Qui d'entre nous sera cet homme [épargné] ? » – « Réjouissez-vous, répondit le Prophète ﷺ, il y aura mille de Ya'djûdj et Ma'djûdj pour un seul d'entre vous. » »*[4]

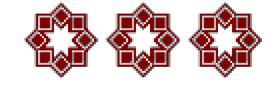
1 Sourate ***Al-Kahf***, v. 94.
2 Sourate ***Al-Anbiyâ'***, v. 96.
3 Sourate ***Al-Hadj***, v. 2.
4 Rapporté par Al-Bukhârî (t. 6, p. 382, t. 8, p. 441, t. 11, p. 388 et t. 13, p. 453) et par Muslim, hadith n°222.

La croyance à l'apparition de la bête

Nous croyons à l'apparition de la bête que tous les gens verront dans leurs régions. Elle marquera « croyant » entre les yeux du croyant, « mécréant » entre les yeux du mécréant[1] et avertira les gens sur la proximité du châtiment et de la damnation. Allah ﷻ dit :

وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآياتِنَا لا يوقِنُونَ

« Et quand la Parole tombera sur eux, Nous leur ferons sortir de terre une bête qui leur parlera ; les gens n'étaient nullement convaincus de la vérité de Nos signes [ou versets].»[2]

1 La bête fera resplendir le visage du croyant jusqu'à ce qu'il s'illumine, ce qui sera un signe de sa foi, et marquera le mécréant sur son nez, signe de son incroyance. Et Allah est le plus savant. [NdT]

2 Sourate ***An-Naml***, v. 82.

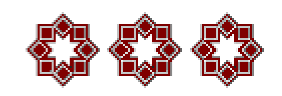
La croyance au levé du soleil de son couchant

Nous croyons que le levé du soleil de son couchant est un des grands signes de la fin des temps, et que lorsqu'il se produira, les regrets ne seront d'aucune utilité et le repentir ne sera plus accepté. Allah ﷻ dit :

هَلْ ينظُرُونَ إلاَّ أَن تَأْتِيهُمُ الْمَلائِكَةُ أَوْ يأْتِي رَبُّكَ أَوْ يأْتِي بَعْضُ آياتِ رَبِّكَ يوْمَ يأْتِي بَعْضُ آياتِ رَبِّكَ لا ينفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيرًا قُلِ انتَظِرُوا إِنَّا مُنتَظِرُونَ

« Qu'attendent-ils ? Que les Anges leur viennent ? Que vienne ton Seigneur ? Ou que viennent certains signes de ton Seigneur ? Le jour où certains signes de ton Seigneur viendront, la foi en Lui ne profitera à aucune âme qui n'avait pas cru auparavant ou qui n'avait acquis aucun mérite de sa croyance. Dis : « Attendez ! » Nous attendons, Nous aussi. »[1]

D'après Abû Hurayrah ﵁, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« L'Heure n'arrivera pas tant que le soleil ne se lèvera pas de son couchant. Quand il se lèvera de son couchant, tous les gens croiront, mais ce jour-là :* ***la foi en Lui ne profitera à aucune âme qui n'avait pas cru auparavant ou qui n'avait acquis aucun mérite de sa croyance.***[2] *»*[3]

1 Sourate ***Al-An'âm***, v. 158.

2 Sourate ***Al-An'âm***, v. 158.

3 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de l'attendrissement (t. 13, p. 156, hadith n°6506), et par Muslim, Livre de la foi, chapitre : De la description du moment où la foi ne sera plus acceptée, hadith n°157.

La croyance à l'épreuve de la tombe, à son châtiment et ses délices

Nous croyons à l'épreuve de la tombe ; il s'agit des questions qui seront posées au mort dans sa tombe : « Qui est ton Seigneur ? Quelle est ta religion ? Qui est ton Prophète ? », comme le Messager d'Allah ﷺ nous en a informé dans des hadiths *Mutawâtir*[1]. Allah ﷻ affermira le croyant dans sa tombe, tandis que le mécréant et l'hypocrite seront paniqués et hésiteront sur les réponses à donner aux deux Anges. Allah ﷻ dit :

يثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ وَيضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيفْعَلُ اللَّهُ مَا يشَاءُ

« Allah affermit les croyants par une parole ferme, dans la vie présente et dans l'au-delà . Tandis qu'Il égare les injustes. Et Allah fait ce qu'Il veut. »[2]

Le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Lorsque le Musulman est questionné dans sa tombe, il atteste qu'il n'y a pas de divinité digne d'adoration en dehors d'Allah (Lâ ilâha illa Allah) et que Muhammad est le Messager d'Allah. Tel est le sens de la parole d'Allah :* ***Allah affermit les croyants par une parole ferme, dans la vie présente et dans l'au-delà. Tandis qu'Il égare les injustes. Et Allah fait ce qu'Il veut.***[3]*. »*[4]

D'après Anas Ibn Mâlik ؓ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Lorsque le serviteur est mis dans sa tombe et que ses compagnons le quittent, il entend le bruit de leurs sandales. » Il ajouta : « Deux Anges se présentent alors à lui, le font s'asseoir et lui demandent : « Que disais-tu au sujet de cet homme (Muhammad) ? » Quant au croyant, il répondra : « J'atteste que Muhammad est le serviteur d'Allah et Son Messager. » On lui dira alors : « Regarde ta place en Enfer ! Allah te l'a échangé contre une place au Paradis. » Le Prophète d'Allah ﷺ ajouta : « Il les verra alors toutes les deux. » »*[5]

Nous croyons au châtiment de la tombe pour celui qui le mérite, et à ses délices pour les croyants. Les Gens de la Sunnah et du Consensus (*Ahl As-Sunnah wa Al-Djamâ'ah*) sont unanimes pour affirmer l'existence du châtiment et des délices de la tombe. Allah ﷻ dit :

النَّارُ يعْرَضُونَ عَلَيهَا غُدُوًّا وَعَشِيا وَيوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ

---

1 Hadith rapporté par un si grand nombre de personnes qu'il est impossible qu'ils se soient concertés pour convenir d'un mensonge. Il n'existe aucun doute sur la validité, la véracité et l'authenticité d'un tel hadith. [NdT]

2 Sourate ***Ibrâhîm***, v. 27.

3 Sourate ***Ibrâhîm***, v. 27.

4 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de l'exégèse du Coran, chapitre : ***Allah affermit les croyants...***, hadith n°4699, d'après Al-Barâ' Ibn 'Âzib.

5 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre des funérailles, chapitre : Le mort entend le bruit des pas, hadith n°1374, et par Muslim, Livre du Paradis, chapitre : De l'exposition de la place du défunt au Paradis ou en Enfer, hadith n°2870.

« Le Feu, auquel ils sont exposés matin et soir. Et le jour où l'Heure arrivera (il sera dit) : « Faites entrer les gens de Pharaon au plus dur du châtiment. » »[1]

Et Il ﷻ dit :

سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيۡنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ

« Nous les châtierons deux fois puis ils seront ramenés vers un énorme châtiment. »[2]

Ibn 'Abbâs, Al-Hasan et Qatâdah ont expliqué que le deuxième châtiment dont il est question dans ce verset est le châtiment de la tombe.[3]

D'après 'Â'ishah ﵂, *une Juive entra chez elle, mentionna le châtiment de la tombe et lui dit : « Qu'Allah te protège du châtiment de la tombe. » 'Â'ishah interrogea alors le Messager d'Allah ﷺ au sujet du châtiment de la tombe, qui répondit : « Le châtiment de la tombe est vrai. » 'Â'ishah ajouta : « Après, jamais plus je ne vis le Messager d'Allah ﷺ en prière sans qu'il demande protection contre le châtiment de la tombe. »*[4]

Ibn 'Abbâs ﵄ relate : *« Le Prophète ﷺ passa près de deux tombes et dit : « Ces deux hommes sont châtiés et cependant, pas pour grand chose : le premier ne se cachait pas quand il urinait et le second colportait des calomnies. »*[5]

D'après Abû Hurayrah ﵁, le Messager d'Allah ﷺ invoquait Allah ﷻ en ces termes : *« Ô Seigneur ! Je cherche refuge auprès de Toi contre le châtiment de la tombe, contre le châtiment de l'Enfer, contre les épreuves de la vie et de la mort, et contre l'épreuve de Dadjâl (le Faux Messie). »*[6]

Nous croyons que le martyr est préservé de l'épreuve de la tombe, comme l'a dit le Messager d'Allah ﷺ lorsqu'un homme lui demanda : *« Ô Messager d'Allah ! Pourquoi les croyants goûtent-ils à l'épreuve de la tombe sauf le martyr ? » Le Prophète ﷺ répondit : « L'éclat des épées au dessus de sa tête lui suffit comme épreuve. »*[7]

---

1 Sourate ***Al-Ghâfir***, v. 46.

2 Sourate ***At-Tawbah***, v. 101.

3 *Tafsîr Ibn Kathîr* (t. 4, p. 1701-1702) vérifié par Al-Bannâ, *Ahkâm Al-Qur'ân* d'Al-Qurtubî (t. 8, p. 153) vérifié par Sâlim Al-Badrî, *Tafsîr At-Tabarî* (t. 6, p. 458), *Fath Al-Qadîr* (t. 2, p. 457), *Ad-Dar Al-Manthûr* (t. 3, p. 487).

4 Ce hadith est rapporté d'après 'Â'ishah selon trois voies de transmission :

- La première : d'après Ash'ath, d'après son père, d'après Masrûq, d'après 'Â'ishah, est rapporté par Al-Bukhârî, Livre des funérailles (t. 3, p. 232, hadith n°1372) et par Muslim, Livre des mosquées (t. 1, p. 411, hadith n°586).
- La seconde : d'après Abû Wâ'il, d'après Masrûq, d'après 'Â'ishah, est rapporté par Al-Bukhârî, Livre des invocations (t. 11, p. 174, hadith n°6366) et par Muslim (t. 1, p. 411, hadith n°586).
- La troisième : d'après Yahyâ Ibn Sa'îd, d'après 'Umrah, d'après 'Â'ishah, est rapporté par Al-Bukhârî, Livre de l'éclipse (t. 2, p. 538, hadith n°1049) et par Muslim, Livre de l'éclipse (t. 2, p. 621, hadith n°903).

5 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de la bienscéance, chapitre : La calomnie (t. 12, p. 88 avec *Al-Fath*, hadith n°6052)

6 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre des funérailles, chapitre : La préservation du châtiment de la tombe (t. 3, p. 610 avec *Al-Fath*, hadith n°1377)

7 Rapporté par An-Nasâ'î, t. 1, p. 289. Al-Albânî a dit que sa chaîne de transmission est authentique, comme cela est rapporté dans le livre *Ahkâm Al-Djanâ'iz*, p. 50.

La croyance au souffle dans la Trompe

Nous croyons que l'Ange Isrâfîl ﷺ a collé la Trompe à sa bouche et qu'il attend l'ordre d'Allah pour souffler, comme rapporté par At-Tirmidhî, d'après Abû Sa'îd Al-Khudrî ﷺ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Comment pourrais-je me réjouir alors que le Souffleur a collé la Trompe à sa bouche, plissé le front et tendu l'oreille en attendant qu'on lui ordonne de souffler, et alors il soufflera. »*[1]

Allah ﷻ dit :

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَن شَاء اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُم قِيَامٌ يَنظُرُونَ

« Et on soufflera dans la Trompe, et voilà que ceux qui seront dans les cieux et ceux qui seront sur la terre seront foudroyés, sauf ceux qu'Allah voudra [épargner]. Puis on y soufflera, et les voilà debout à regarder. »[2]

Et Il ﷻ dit :

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ

« Et on soufflera dans la Trompe, et voilà que, des tombes, ils se précipiteront vers leur Seigneur »[3]

Nous croyons aussi qu'il y aura deux souffles, comme le prouve le hadith authentique rapporté par Al-Bukhârî, d'après Abû Hurayrah ﷺ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Entre les deux souffles [dans la Trompe] s'écouleront quarante. » Ils demandèrent : « Ô Abû Hurayrah ! Quarante jours ? » Il répondit : « Je refuse [de préciser]. » Ils dirent : « Quarante mois ? » Il réitéra : « Je refuse. » Ils demandèrent : « Quarante ans ? » Il répondit : « Je refuse. » Il poursuivit : « Le Prophète ﷺ dit : « Puis, Allah fera descendre du ciel une eau et ils pousseront comme poussent les légumes. Il n'est pas une seule partie de l'être humain que ne se décompose, à l'exception d'un seul os qui est le coccyx. C'est de lui qu'on reconstituera l'être humain le Jour de la Résurrection. »*[4]

1 Rapporté par At-Tirmidhî (t. 1, p. 70, hadith n°316) qui a dit : « C'est un hadith bon (*Hasan*) » Rapporté aussi par Ibn Mâdjah (n°4273), Ahmad (t. 3, p. 7, hadith n°73), Abû Na'îm dans *Al-Hilyah* (t. 5, p. 105 et t. 7, p. 130, hadith n°312) et Ibn Al-Mubârak dans *Az-Zuhd* (n°1597). Al-Albânî l'a jugé bon (*Hasan*) dans *As-Sahîhah* (t. 3, p. 66, hadith n°1079)

2 Sourate ***Az-Zumar***, v. 68.

3 Sourate ***Yâ-sîn***, v. 51.

4 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de l'exégèse du Coran, chapitre : ***Le jour où l'on soufflera dans la Trompe...***, hadith n°4935, et par Muslim, Livre des troubles, chapitre : De l'intervalle séparant les deux souffles, hadith n°2955.

La croyance à la Résurrection et au Rassemblement

Nous croyons à la Résurrection et au Rassemblement. Allah ﷾ dit :

قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ لَمَجْمُوعُونَ إِلَى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ

« Dis : « En vérité les premiers et les derniers seront réunis pour le rendez-vous d'un jour connu. » »[1]

Et Il ﷾ dit :

هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ

« C'est le Jour de la Décision [Jugement], où nous vous réunirons ainsi que les anciens. »[2]

Et Il ﷾ dit :

زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن لَّن يُبْعَثُوا قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

« Ceux qui ont mécru prétendent qu'ils ne seront pas ressuscités. Dis : « Mais si ! Par mon Seigneur ! Vous serez ressuscités ; puis vous serez informés de ce que vous faisiez. Et cela est facile pour Allah. » »[3]

Nous croyons qu'Allah ﷾ rassemblera les gens sur une terre blanche, où le sang n'a pas coulé et sur laquelle personne n'a été opprimé, comme cela est rapporté dans le hadith relaté par Sahl Ibn Sa'd ﵁ qui dit : *« J'ai entendu le Messager d'Allah ﷺ dire : « Les gens seront rassemblés, le Jour de la Résurrection, sur une terre blanche tintée de gris, à l'instar d'un pain blanc, et il n'y aura aucun repère pour personne[4]. » »*[5]

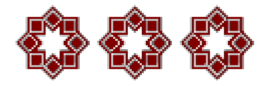
Les gens seront rassemblés pieds nus, dénudés et incirconcis, comme le dit Allah ﷾ :

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاء كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ

« Le jour où Nous plierons le ciel comme on plie le rouleau des livres. Tout comme Nous avons commencé la première création, ainsi Nous la répéterons ; c'est une promesse qui

1 Sourate ***Al-Wâqi'ah***, v. 49-50.
2 Sourate ***Al-Mursalât***, v. 38.
3 Sourate ***At-Taghâbun***, v. 7.
4 C'est-à-dire aucune montagne, aucun rocher, aucune construction...etc [NdT]
5 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de l'attendrissement, chapitre : Allah saisira la terre entière le Jour de la Résurrection, hadith n°6521.

Nous incombe et Nous l'accomplirons ! »[1] [2]

1 Sourate ***Al-Anbiyâ'***, v. 104.

2 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre des Prophètes, chapitre : De la parole d'Allah « ***Et Allah avait pris Abraham pour ami privilégié*** », hadith n°3394, et par Muslim, Livre du Paradis, chapitre : De l'éphémérité du bas monde et de l'exposition du Rassemblement le Jour de la Résurrection, hadith n°2860.

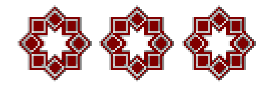
La croyance au compte

Nous croyons qu'Allah ﷻ informera Ses serviteurs des œuvres qu'ils ont accomplit dans ce bas monde, et leur fera reconnaître ce qu'ils ont fait. Cela aura lieu entre le serviteur et son Seigneur, comme le rapporte Al-Bukhârî dans le hadith authentique, d'après ‘Adî Ibn Hâtim ﷺ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Il n'en est pas un d'entre vous à qui Allah s'adressera le Jour de la Résurrection, sans le moindre interprète entre Allah et lui. Il regardera devant lui et ne verra rien. Puis, il regardera [encore] et verra l'Enfer se présenter face à lui. Donc, que celui d'entre-vous qui le peut se préserve du feu de l'Enfer, ne serait-ce qu'avec [l'aumône] d'une demi-datte ! »*[1]

Allah ﷻ dit :

فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ

« Nous interrogerons ceux vers qui furent envoyés des Messagers et Nous interrogerons aussi les Envoyés. »[2]

1 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : La discussion du Seigneur avec les Prophètes et les autres le Jour de la Résurrection, t. 13, p. 474, hadith n°7521, et par Muslim, Livre de la zakât, chapitre : De l'incitation à faire l'aumône, même d'une demi-datte ou d'une bonne parole ; c'est une protection contre l'Enfer, t. 2, p. 703, hadith n°67.

2 Sourate ***Al-A‘râf***, v. 6.

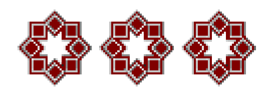
La croyance à la balance

Nous croyons à la balance qu'Allah mettra en place le Jour de la Résurrection, afin de peser les œuvres des serviteurs. Allah ﷻ dit :

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ

« Au Jour de la Résurrection, Nous placerons les balances exactes. Nulle âme ne sera lésée en rien, fût-ce du poids d'un grain de moutarde que Nous ferons venir. Nous suffisons largement pour dresser les comptes. »[1]

D'après Abû Hurayrah ؓ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Deux paroles sont légères sur la langue, lourdes sur la balance et aimées du Tout Miséricordieux : « Pureté à Allah et par Sa louange ! Pureté à Allah le Majestueux ! » »*[2]

1 Sourate ***Al-Anbiyâ'***, v. 47.

2 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre des serments et des vœux, chapitre : Lorsque quelqu'un dit : « Par Allah, je ne parlera pas aujourd'hui », t. 11, p. 566, hadith n°6682, et par Muslim, Livre de l'évocation, chapitre : Du mérite de la proclamation de l'Unicité, de la glorification et de l'invocation, t. 4, p. 2072, hadith n°2694.

La croyance au Pont (*As-Sirât*)

Nous croyons au Pont (*As-Sirât*) suspendu au dessus de l'Enfer. Il s'agit d'un pont étendu jusqu'à l'extrémité de l'Enfer pour que les gens le traverse afin de rejoindre le Paradis.

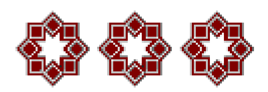
Nous croyons que tout le monde le traversera. Allah ﷻ dit :

وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا

« Il n'y a personne parmi vous qui ne passera pas par [L'Enfer] : Car [il s'agit là] pour ton Seigneur d'une sentence irrévocable. »[1]

La traversé se fera selon la foi et les œuvres du serviteur : *« certains d'entre-eux le traverseront en un clin d'œil, certains le traverseront à la vitesse de l'éclair, certains le traverseront à la vitesse du vent, certains le traverseront à la vitesse d'un cheval de race, certains le traverseront à la vitesse des chameaux montés, certains le traverseront en courant, d'autres en marchant et d'autres en rampant. Certains seront happés et jetés en Enfer. »*[2] Ce pont est *« plus tranchant qu'un sabre et plus fin qu'un cheveux. »*[3], et possède de part et d'autre des grappins pareils aux épines du chardon, qui saisiront ceux qu'ils auront ordre de saisir. D'après Abû Sa'îd Al-Khudrî ﷺ, lorsqu'on interrogea le Messager d'Allah ﷺ au sujet du Pont (*As-Sirât*), il répondit : *« C'est un [passage] dérapant et glissant, hérissé de harpons, de grappins et d'épines. Il possède des épines aux extrémités recourbées comme celles qui se trouvent au Najd, qu'on appelle le chardon. »*[4]

Lorsqu'ils auront traversé le Pont, les gens s'arrêteront sur une voûte entre le Paradis et l'Enfer où les différents qu'ils ont eu les uns avec les autres dans le bas monde seront réglés selon le Talion. Lorsqu'ils auront réglé leurs différents et seront purifiés (grâce au Talion), ils seront autorisés à entrer au Paradis.[5]

1 Sourate ***Maryam***, v. 71.

2 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : De la parole d'Allah « ***Ce jour-là, il y aura des visages resplendissants*** », hadith n°7439, et par Muslim, Livre de la foi, chapitre : De la connaissance de la modalité de la vision, d'après Abû Sa'îd Al-Khudrî ﷺ, hadith n°183.

3 Rapporté par Ahmad dans *Al-Musnad* (t. 6, p. 110), mais sa chaîne de rapporteur comprend Ibn Lahî'ah. Muslim le rapporte aussi dans son *Sahîh*, d'après Abû Sa'îd Al-Khudrî, (Livre de la foi, hadith n°183), et le hadith est *Marfû* '(c'est-à-dire, qu'un Compagnon le rapporte directement du Prophète ﷺ. [NdT]).

4 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : De la parole d'Allah « ***Ce jour-là, il y aura des visages resplendissants*** », t. 51, p. 381-382, hadith n°7439.

5 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de l'attendrissement, chapitre : Le Talion du Jour de la Résurrection, d'après Abû Sa'îd Al-Khudrî ﷺ, hadith n°6535.

La croyance au Bassin (*Al-Hawd*)

Nous croyons au Bassin (*Al-Hawd*) de notre Prophète Muhammad, où se rendra sa Communauté avant d'entrer au Paradis. Allah dit :

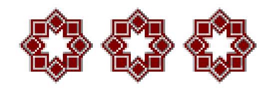

« Nous t'avons accordé l'Abondance (Al-Kawthar). »[1]

D'après Sahl Ibn Sa'd, le Messager d'Allah a dit : *« Je suis votre prédécesseur au Bassin. »*[2]

Nous croyons que son eau est plus blanche que le lait, plus sucrée que le miel, et que ses récipients sont aussi nombreux que les étoiles dans le ciel. Sa longueur et sa largeur sont équivalentes à une distance d'un mois de marche, et celui qui y boira n'aura plus jamais soif après cela[3]. Ses rives sont des voûtes en perles creuses. Le Bassin existe en ce moment, comme l'a dit le Messager d'Allah : *« Par Allah ! Je vois à l'instant même mon Bassin. »*[4]

Nous croyons que certaines catégories de gens de la Communauté du Prophète seront empêchés de rejoindre le Bassin. Le Messager d'Allah dira pour prendre leur défense : *« Ils sont de ma communauté ! »* On lui répondra alors : *« Tu ne sais pas ce qu'ils ont fait après toi. Ils n'ont eu de cesse de retourner sur leurs pas. Ils ont marché à reculons. »*, sur quoi le Messager d'Allah dira : *« Éloignés ! Éloignés soient ceux qui ont changé après moi ! »*[5]

1 Sourate ***Al-Kawthar***, v. 1.

2 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de l'attendrissement, chapitre : La description du Bassin (*Al-Hawd*), hadith n°6583, et par Muslim, Livre des mérites, chapitre : De la preuve de l'existence du Bassin (*Al-Hawd*), hadith n°2290.

3 Beaucoup de hadiths mentionnent les caractéristiques du Bassin (*Al-Hawd*) rapportées par l'auteur. Voir *Sahîh Al-Bukhârî*, Livre de l'attendrissement, chapitre : La description du Bassin (*Al-Hawd*), hadiths n°6579, 6580 et 6583, et *Sahîh Muslim*, Livre des mérites, chapitre : De la preuve de l'existence du Bassin (*Al-Hawd*), hadiths n°2292 et 2300.

4 Rapporté par Muslim, Livre des mérites, chapitre : De la preuve de l'existence du Bassin (*Al-Hawd*), hadith n°2296. [NdT]

5 Hadith rapporté par Al-Bukhârî, Livre de l'attendrissement, hadiths n°6579, 6580, 6584, 6585, 6586, 6587 et 6593, et par Muslim, Livre des mérites, hadith n°2293, 2294, 2295.

La croyance à l'intercession

Nous croyons à l'intercession qui aura lieu le Jour du Jugement. Celle-ci ne sera permise qu'à ceux qui y seront autorisés par Allah ﷻ, et dont Il agréera l'intercession, conformément à Sa parole :

مَن ذَا الَّذِي يشْفَعُ عِندَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ

« Qui peut intercéder auprès de Lui sans Sa permission ? »[1]

Et Il ﷻ dit :

يوْمَئِذٍ لاَّ تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلاَّ مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا

« Ce jour-là, l'intercession ne profitera qu'à celui auquel le Tout Miséricordieux aura donné Sa permission et dont Il agréera la parole. »[2]

Et Il ﷻ dit :

يوْمَ يقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلائِكَةُ صَفًّا لاَّ يتَكَلَّمُونَ إِلاَّ مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا

« Le jour où l'Esprit et les Anges se dresseront en rangs, nul ne saura parler, sauf celui à qui le Tout Miséricordieux aura accordé la permission, et qui dira la vérité. »[3]

Nous croyons qu'il sera accordé au Prophète Mu<u>h</u>ammad ﷺ une intercession spéciale le Jour du Jugement, qui est la position de gloire (*Al-Maqâm Al-Ma<u>h</u>mûd*) qu'Allah ﷻ lui a promis, comme Il ﷻ le dit :

عَسَى أَن يبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مُّحْمُودًا

« Afin que ton Seigneur te ressuscite en une position de gloire. »[4]

Il intercédera en faveur des gens de la station [en état d'attente] afin qu'Allah ﷻ juge entre eux. En effet, après avoir demandé l'intercession aux Prophètes Âdam ﷺ, Nû<u>h</u> ﷺ, Ibrâhîm ﷺ, Mûsâ ﷺ et ‘Îsâ ﷺ, les gens arriveront jusqu'à notre Prophète Mu<u>h</u>ammad ﷺ qui intercédera en leur faveur auprès d'Allah ﷻ. Allah ﷻ jugera alors entre Ses serviteurs.

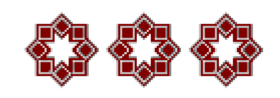
Nous croyons à l'intercession générale du Prophète Mu<u>h</u>ammad ﷺ, ainsi qu'à celle des autres Prophètes, des Envoyés, des Anges et des croyants, en faveur des croyants qui entreront en Enfer, comme cela est rapporté dans le hadith relaté par Abû Sa‘îd Al-Khudrî ؓ : *« Les Prophètes, les Anges et les croyants intercéderont, puis Al-Djabbâr (Allah –*

1 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 255.
2 Sourate ***<u>T</u>a-ha***, v. 109.
3 Sourate ***An-Naba'***, v. 38.
4 Sourate ***Al-Isrâ'***, v. 79.

L'Imposant) dira : « Il reste Mon Intercession. »[1]

Nous croyons à l'intercession du Prophète ﷺ en faveur des *Muwahhidîn*[2] de sa Communauté, comme cela est rapporté dans le hadith relaté par Abû Hurayrah ؓ : *« On demanda [au Prophète] : « Ô Messager d'Allah ! Quels sont les gens qui seront les plus heureux de ton intercession le Jour de la Résurrection ? » Il répondit : « Ô Abû Hurayrah ! Je savais qu'aucun autre avant toi ne m'aurait interrogé à ce sujet, car j'ai constaté ton intérêt en ce qui concerne les hadiths. Les gens qui seront les plus heureux de mon intercession le Jour de la Résurrection sont ceux qui disent « il n'y a pas de divinité digne d'adoration en dehors d'Allah (Lâ ilâha illa Allah) », sincèrement du fond du cœur ou de leur être. » »*[3]

Nous croyons à l'intercession des croyants en faveur de leurs frères croyants le Jour de la Résurrection, comme cela est rapporté dans le long hadith relaté par Abû Sa'îd Al-Khudrî ؓ, dans lequel il est dit : *« Et Lorsqu'ils verront qu'ils seront saufs, ils diront pour leurs frères : « Seigneur ! Nos frères priaient avec nous, jeûnaient avec nous et œuvraient avec nous. » Allah ﷻ leur dira alors : « Allez-y et faites sortir ceux dont vous trouverez dans le cœur le poids d'un dinar de foi ! » Allah ﷻ interdira à leurs visages d'être atteint par le feu. Ils iront vers eux et trouveront certains d'entre-eux brûlés jusqu'aux pieds et d'autres jusqu'à la moitié de leurs tibias (Sâq). Ils feront sortir ceux qu'ils connaissent et reviendront, puis Allah ﷻ leur dira : « Allez-y et faites sortir ceux dont vous trouverez dans le cœur le poids de la moitié d'un dinar ! » Ils feront sortir ceux qu'ils connaissent et reviendront, puis Allah ﷻ leur dira : « Allez-y et faites sortir ceux dont vous trouverez dans le cœur le poids d'un atome de foi ! » Ils feront alors sortir ceux qu'ils connaissent. »*[4]

1 Rapporté par Muslim, Livre de la foi, t. 1, p. 167, hadith n°183.

2 Les *Muwahhidîn* (pluriel de *Muwahhid*) sont ceux qui « unifient » Allah, qui appliquent le *Tawhîd* (l'Unicité d'Allah). [NdT]

3 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du savoir, chapitre : De l'intérêt porté aux hadiths, t. 1, p. 193, hadith n°99.

4 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : La Parole d'Allah ***Ce jour-là, il y aura des visages resplendissants***, t. 51, p. 381-382, hadith n°7439.

La croyance au Paradis

Nous croyons à l'existence du Paradis et à ses délices, qu'Allah ﷻ a préparé pour Ses serviteurs pieux. Allah ﷻ dit :

وَسَارِعُواْ إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

« Et concourez au pardon de votre Seigneur, et à un Jardin (Paradis) large comme les cieux et la terre, préparé pour les pieux »[1]

Son noble Messager ﷺ l'a aussi mentionné dans un hadith authentique, d'après ʻAbd Allah Ibn ʻAbbâs ﵄ : *« J'ai vu le Paradis et j'ai tendu la main en direction d'une grappe de raisins. Si je l'avais prise, vous en auriez mangé tant que le monde aurait subsisté. »*[2]

Nous croyons aussi que les délices du Paradis ne cesseront et ne disparaîtront jamais, que ses habitants ne mourront jamais et que les jeunes hommes qui s'y trouvent ne vieilliront pas. Ses délices sont éternels et il contient ce qu'aucun œil n'a jamais vu, ce qu'aucune oreille n'a jamais entendu et ce qu'aucun esprit humain n'a imaginé. Allah ﷻ dit :

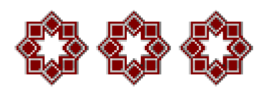
فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاء بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

« Aucun être ne sait ce qu'on a réservé pour eux comme réjouissance pour les yeux, en récompense de ce qu'ils œuvraient ! »[3]

Et Il ﷻ dit :

جَزَاؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ

« Leur récompense auprès d'Allah sera les Jardins de séjour, sous lesquels coulent les ruisseaux, pour y demeurer éternellement. Allah les agrée et ils L'agréent. Telle sera [la récompense] de celui qui craint son Seigneur. »[4]

1 Sourate ***Âl ʻImrân***, v. 133.

2 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de l'éclipse (t. 2, p. 540, hadith n°1052) et par Muslim, Livre de l'éclipse (t. 2, p. 626, hadith n°907)

3 Sourate ***As-Sadjdah***, v. 17.

4 Sourate ***Al-Bayyinah***, v. 8.

La croyance à l'Enfer

Nous croyons à l'existence de l'Enfer et qu'il est bien réel. Allah ﷻ l'a préparé comme châtiment pour les mécréants et les hypocrites. Allah ﷻ dit :

وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

« Et craignez le Feu préparé pour les mécréants. »[1]

Nous croyons aussi que l'Enfer est éternel. Allah ﷻ dit :

إلاَّ طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يسِيرًا

« … (autre) que le chemin de l'Enfer où ils demeureront éternellement. Et cela est facile à Allah. »[2]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لاَّ يجِدُونَ وَلِيا وَلا نَصِيرًا

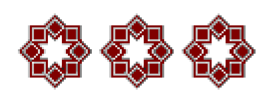
« Allah a maudit les mécréants et leur a préparé une fournaise, pour qu'ils y demeurent éternellement, sans trouver ni alliés ni secoureur. »[3]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُوْلَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيةِ

« Les mécréants parmi les gens du Livre, ainsi que les Associateurs iront au feu de l'Enfer, pour y demeurer éternellement. De toute la création, ce sont eux les pires. »[4]

Les *Muwahhidîn* désobéissants y entreront mais n'y demeureront pas éternellement. Ils y seront châtiés selon leurs péchés, puis en sortiront pour entrer au Paradis.

1 Sourate ***Âl 'Imrân***, v. 131.
2 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 169.
3 Sourate ***Al-Ahzâb***, v. 64-65.
4 Sourate ***Al-Bayyinah***, v. 6.

La croyance au destin

Nous croyons au destin favorable ou défavorable, agréable ou amer, que tout ce qui arrive comme bien ou comme mal est le décret et le destin d'Allah, et que tout ce qui se produit dans l'univers et dans les êtres fut prédestiné par Allah ﷻ et fut écrit avant même la création, comme Allah ﷻ le dit :

مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

« Nul malheur n'atteint la terre ni vos personnes, qui ne soit enregistré dans un Livre avant que Nous ne l'ayons créé ; et cela est certes facile à Allah, afin que vous ne vous tourmentiez pas au sujet de ce qui vous a échappé, ni n'exultiez pour ce qu'Il vous a donné. Et Allah n'aime point tout présomptueux plein de gloriole. »[1]

Muslim rapporte dans son Sahîh, d'après Ibn ‘Umar ﵁, que le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Toute chose est prédestinée, même l'incapacité et la vitalité ou la vitalité et l'incapacité. »*[2]

Al-Bukhârî rapporte dans son Sahîh, d'après ‘Abd Allah Ibn Muhayrîz Al-Djumahî qui relate : *Abû Sa‘îd Al-Khudrî rapporte qu'étant assis chez le Prophète ﷺ, un homme des Ansâr arriva et dit : «Ô Messager d'Allah ! Il nous arrive de faire des captives et nous aimons les biens ; que penses-tu du coït interrompu*[3] *? » Le Messager d'Allah ﷺ répondit : « Vous pratiquez cela ? Il n'y a aucun mal à ce que vous le délaissiez, car il n'y a aucune âme dont Allah a décrété l'existence sans qu'elle ne soit. » »*[4]

Al-Bukhârî rapporte dans son Sahîh, d'après Abû Hurayrah ﵁, que le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« [Allah a dit :] Le vœu n'apportera pas au fils d'Âdam une chose que Je ne lui ai pas prédestiné, mais le vœu le précipite dans le destin que Je lui ai décrété. À travers ça, Je soustrais [de l'argent] à l'avare. »*[5]

Rien n'est soustrait à Sa volonté et à Son autorité, et rien n'advient sans Son pouvoir et Sa science.

1 Sourate ***Al-Hadîd***, v. 22-23.

2 Rapporté par Muslim, Livre du destin, chapitre : Toute chose est prédestinée, hadith n°2655.

3 Le coït interrompu (*Al-‘Azl*) consiste à interrompre le rapport sexuel avant l'éjaculation. [NdT]

4 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre des ventes, chapitre : la vente des esclaves, t. 5, p. 171-172, hadith n°2229. Le hadith est aussi rapporté dans ce Sahîh selon des termes différents, hadiths n°2542, 4138, 6603, 7409.

5 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du destin, chapitre : Le vœu du serviteur le précipite dans le destin, t. 13, p. 339, hadith n°6609.

Nous croyons que la croyance au destin comporte quatre niveaux :

1 – [La science :] La croyance en l'omniscience d'Allah ﷻ, conformément à Sa Parole :

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

« Ne sais-tu pas qu'Allah sait ce qu'il y a dans le ciel et sur la terre ? Tout cela est dans un Livre, et cela pour Allah est bien facile. »[1]

Et Il ﷻ dit :

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِن ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ

« Ceux qui ne croient pas disent : « L'Heure ne nous viendra pas. » Dis : « Par mon Seigneur ! Elle vous viendra. [Mon Seigneur] le Connaisseur de l'Inconnaissable. Rien ne Lui échappe fût-il du poids d'un atome dans les cieux, comme sur la terre. Et rien n'existe de plus petit ni de plus grand, qui ne soit inscrit dans un Livre explicite. »[2]

Al-Bukhârî rapporte un hadith relaté par ‘Alî رضي الله عنه qui dit : *« Nous assistions à un enterrement au cimetière de Baqî‘ Al-Gharqad. Le Messager d'Allah ﷺ vint alors nous trouver. Il s'assit et nous prîmes place autour de lui. Tandis qu'il tenait à la main une baguette, il baissa la tête et se mit à faire des traces avec elle sur le sol, puis déclara : « Il n'est personne parmi vous, il n'est aucun être vivant, dont Allah n'ait inscrit la place au Paradis ou en Enfer, et s'il sera malheureux ou heureux. » Un homme demanda : « Ô Messager d'Allah ! Ne nous contenterions-nous pas de notre destin et délaisserions les œuvres ? » Le Prophète ﷺ répondit : « Celui qui fait partie des gens du bonheur parviendra aux œuvres des gens du bonheur, et celui qui fait partie des gens du malheur parviendra aux œuvres des gens du malheur. » Il ajouta : « Œuvrez ! Car tout sera facilité. Quant aux gens du bonheur, la réalisation des actes des gens du bonheur leur sera facilitée. Quant aux gens du malheur, la réalisation des actes des gens du malheur leur sera facilitée. » Puis il récita :*

فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى وَأَمَّا مَن بَخِلَ وَاسْتَغْنَى وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى

« Celui qui donne et craint (Allah), et déclare véridique la plus belle récompense, Nous lui faciliterons la voie au plus grand bonheur. Et quand à celui qui est avare, se dispense (de l'adoration d'Allah), et traite de mensonge la plus belle récompense, Nous lui faciliterons la voie à la plus grande difficulté »[3] »[4]

1 Sourate ***Al-Hadj***, v. 70.

2 Sourate ***Saba'***, v. 3.

3 Sourate ***Al-Layl***, v. 5-10.

4 Rapporté par Al-Bukhârî (avec *Al-Fath*), Livre des funérailles, chapitre : Le sermon du prêcheur près de la tombe, t. 3, p. 591, hadith n°1362. Al-Bukhârî le rapporte aussi dans de nombreux autres chapitres selon des termes différents, hadiths n°4945, 4946, 4947, 4948 et 6217.

2 – [L'écriture :] La croyance qu'Allah ﷻ a écrit la destinée de toute chose dans la Table Gardée (*Al-Lûh Al-Mahfûdh*), comme Il ﷻ le dit :

وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلاَّ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم مَّا فَرَّطْنَا فِي الكِتَابِ مِن شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

« Nulle bête marchent sur terre, nul oiseau volent de ses ailes, qui ne soit comme vous en communauté. Nous n'avons rien omis d'écrire dans le Livre. Puis, c'est vers leur Seigneur qu'ils seront ramenés. »[1]

Et Il ﷻ dit :

وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لاَ يَعْلَمُهَا إِلاَّ هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلاَّ يَعْلَمُهَا وَلاَ حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الأَرْضِ وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ

« C'est Lui qui détient les clefs de l'Inconnaissable. Nul autre que Lui ne les connaît. Et Il connaît ce qui est dans la terre ferme, comme dans la mer. Et pas une feuille ne tombe sans qu'Il ne le sache. Et pas une graine dans les ténèbres de la terre, rien de frais ou de sec, qui ne soit consigné dans un livre explicite. »[2]

3 – [La Volonté :] La croyance à la volonté efficiente d'Allah ﷻ. Il ne peut y avoir dans Son Royaume que ce qu'Il a voulu. Allah ﷻ dit :

فَمَن يُرِدِ اللّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلإِسْلاَمِ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاء كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ

« Et puis, quiconque Allah veut guider, Il lui ouvre la poitrine à l'Islam. Et quiconque Il veut égarer, Il rend sa poitrine étroite et gênée, comme s'il s'efforçait de monter au ciel. Ainsi Allah inflige Sa punition à ceux qui ne croient pas. »[3]

4 – [La création :] La croyance qu'Allah ﷻ est le Créateur de toute chose. Allah ﷻ dit :

الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا

1 Sourate ***Al-An'âm***, v. 38.
2 Sourate ***Al-An'âm***, v. 59.
3 Sourate ***Al-An'âm***, v. 125.

« Celui à qui appartient la royauté des cieux et de la terre, qui ne S'est point attribué d'enfant, qui n'a point d'associé en Sa royauté et qui a créé toute chose en lui donnant ses justes proportions. »[1]

Et Il ﷻ dit :

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

« Alors que c'est Allah qui vous a créés, vous et ce que vous fabriquez ? » »[2]

La croyance que les croyants verront leur Seigneur le Jour de la Résurrection

Nous croyons à la vision de notre Seigneur dans l'au-delà, qui est la meilleure et la plus savoureuse des récompenses avec laquelle Il ﷻ rétribuera les *Muwahhidîn*. Allah ﷻ dit :

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ

« Ce jour-là, il y aura des visages resplendissants qui regarderont leur Seigneur ; »[3]

Et Il ﷻ dit :

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُواْ الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ وَلاَ يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلاَ ذِلَّةٌ أُوْلَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

« À ceux qui agissent en bien est réservée la meilleure (récompense) et même davantage. Nulle fumée noircissante, nul avilissement ne couvriront leurs visages. Ceux-là sont les gens du Paradis, où ils demeureront éternellement. »[4]

Et Il ﷻ dit :

كَلَّا إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ

« Qu'ils prennent garde ! En vérité ce jour-là un voile les empêchera de voir leur Seigneur »[5]

Et dans le hadith authentique relaté par Abû Hurayrah ﷺ : *« Des gens interrogèrent le Messager d'Allah ﷺ : « Ô Messager d'Allah ! Verrons-nous notre Seigneur le Jour de la Résurrection ? » Le Messager d'Allah ﷺ répondit : « Avez-vous du mal à voir le soleil quand aucun nuage ne le cache ? » – « Non, Messager d'Allah », dirent-ils. – « Avez-vous du mal, reprit-*

1 Sourate ***Al-Furqân***, v. 2.
2 Sourate ***As-Sâffât***, v. 96.
3 Sourate ***Al-Qiyâmah***, v. 22-23.
4 Sourate ***Yûnus***, v. 26.
5 Sourate ***Al-Mutaffifîn***, v. 15.

il, à voir la pleine lune quand aucun nuage ne la cache ? » – « Non, Messager d'Allah », répondirent-ils. Le Messager d'Allah ﷺ répondit alors : « Vous Le verrez ainsi le Jour du Résurrection. Allah rassemblera les gens et dira : « Que celui qui adorait une chose la suive ! » Ceux qui adoraient le soleil le suivront, ceux qui adoraient la lune la suivront et ceux qui adoraient les Ṯawâghît[1] les suivront. Il ne restera que cette Communauté avec ses hypocrites. Puis, Allah ﷻ leur présentera une apparence différente de celle qu'ils connaissent[2] et dira : « Je suis votre Seigneur. » Il répondront alors : « Nous nous réfugions auprès d'Allah contre toi. Nous resterons à notre place jusqu'à ce que notre Seigneur vienne à nous. Quand notre Seigneur viendra, nous Le reconnaîtrons. » Allah ﷻ viendra alors à eux sous l'apparence qu'ils Lui connaissent et dira : « Je suis votre Seigneur. » Il répondront alors : « Tu es notre Seigneur. », puis Le suivront. Le pont [au dessus] de l'Enfer sera alors établi. » »[3]

D'après ʻAbd Allah Ibn Qays ؓ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Il y a deux jardins dont les récipients et leur contenu sont en argent, et deux jardins dont les récipients et leur contenu sont en or. Il n'y a entre les gens [de ce jardin] et la vue de leur Seigneur, que le Voile de la Grandeur (Ridâ' Al-Kibriyâ') sur Son Visage, dans le jardin d'Eden. »*[4]

Ibn Al-Qayyim a dit dans sa *Nûniyyah* :

ويرونه سبحانه من فوقهم	نظر العيان كما يرى القمران
هذا تواتر عن رسول الله لم	ينكره إلا فاسد الإيمان
وأتى به القرآن تصريحا وتع	ـريضا هما بسياقه نوعان
وهي الزيادة قد أتت في يونس	تفسير من قد جاء بالقرآن
ورواه عنه مسلم بصحيحه	يروي صهيب ذا بلا كتمان
وهو المزيد كذاك فسره أبو	بكر هو الصديق ذو الإيقان
وعليه أصحاب الرسول وتابعو	هم بعدهم تبعية الإحسان
ولقد أتى ذكر اللقاء لربنا الـ	ـرحمان في سور من الفرقان
ولقاؤه إذ ذاك رؤيته حكى الـ	إجماع فيه جماعة ببيان
وعليه أصحاب الحديث جميعهم	لغة وعرفا ليس يختلفان

1 Pluriel du mot *Ṯâghût* qui désigne tout ce qui est adoré en dehors d'Allah, et qui agréer cette adoration. Le terme *Ṯâghût* peut désigner un être vivant, mais aussi un objet inanimé comme un arbre, un rocher...etc [NdT]

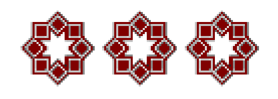
2 C'est-à-dire l'apparence d'Allah qu'ils connaissent sur terre d'après le Coran, dans le verset : « ***Rien ne Lui ressemble*** ». [NdT]

3 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de l'attendrissement, chapitre : *As-Sirâṯ* est le pont [au dessus] de l'Enfer, t. 13, p. 271, hadith n°6573, et par Muslim.

4 Rapporté par Al-Bukhârî (t. 8, p. 623-624 et t. 13, p. 423) et par Muslim (hadith n°180).

Et ils Le [Allah] verront au dessus d'eux	*Les yeux verront comme ils voient la lune*
Ceci est une vérité venu du Messager d'Allah	*Que seul celui dont la foi est corrompue nie*
Une annonce claire et un exposé imagé venu du Coran	*Cela de ces deux façon*
C'est ce privilège mentionné dans [la Sourate] Yûnus	*Privilège expliqué par celui qui vint avec le Coran*
[l'Imam] Muslim l'a rapporté dans son Sahîh	*D'après Suhayb, celui qui ne cache rien*
C'est aussi ce privilège qu'a expliqué Abû Bakr	*Le véridique, celui qui a la certitude*
De même les Compagnons du Messager et ceux qui les ont suivi	*Après eux, dans la meilleure suivie*
La mention de la rencontre de Notre Seigneur	*Le Miséricordieux, est rapporté dans plusieurs Sourates du Coran*
Et sa rencontre ainsi que sa vision furent rapportées	*Un groupe [de savants] en ont rapporté le consensus*
De même l'ensemble des savants du hadith	*Linguistiquement et sans divergence*[1]

Les hadiths relatant la vision d'Allah ont été rapportés par un grand nombre de Compagnons, parmi lesquels : Abû Bakr As-Siddîq, ‘Abd Allah Ibn Qays, Abû Hurayrah, Abû Sa‘îd Al-Khudrî, Djarîr Ibn ‘Abd Allah Al-Badjalî, Suhayb Ibn Sinân Ar-Rûmî, ‘Abd Allah Ibn Mas‘ûd, ‘Adî Ibn Hâtim, Anas Ibn Mâlik et Abû Mûsâ Al-Ash‘arî.

1 Voir *An-Nûniyyah* avec le commentaire d'Al-Harâs, t. 2, p. 407.

La croyance au jugement d'après ce qu'Allah a révélé

Nous croyons en l'obligation de juger d'après le Livre d'Allah ﷾ dans toutes les affaires, religieuses et autres, par adoration et par obéissance à Son ordre. Nous nous soumettons à Son jugement et nous sommes satisfait de Sa Législation, qui est une manifestation du *Tawhîd* et un bienfait pour l'ensemble de la Communauté. Allah ﷾ dit :

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا الأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

*« **Allah vous commande de rendre les dépôts à leurs ayants droit, et quand vous jugez entre des gens, de juger avec équité. Quelle bonne exhortation qu'Allah vous fait ! Allah est, en vérité, Celui qui entend et qui voit tout.** »*[1]

Et Il ﷾ dit :

إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِن كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلاَ تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلاَ تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلاً وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

*« **Nous avons fait descendre le Thora dans laquelle il y a guide et lumière. C'est sur sa base que les Prophètes qui se sont soumis à Allah, ainsi que les rabbins et les docteurs jugent les affaires des Juifs. Car on leur a confié la garde du Livre d'Allah, et ils en sont les témoins. Ne craignez donc pas les gens, mais craignez Moi. Et ne vendez pas Mes enseignements à vil prix. Et ceux qui ne jugent pas d'après ce qu'Allah a fait descendre, les voilà les mécréants.** »*[2]

Et Il ﷾ dit :

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالأَنفَ بِالأَنفِ وَالأُذُنَ بِالأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

*« **Et Nous y avons prescrit pour eux vie pour vie, œil pour œil, nez pour nez, oreille pour oreille, dent pour dent. Les blessures tombent sous la loi du talion. Après, quiconque y renonce par charité, cela lui vaudra une expiation. Et ceux qui ne jugent pas d'après ce***

1 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 58.

2 Sourate ***Al-Mâ'idah***, v. 44.

qu'Allah a fait descendre, ceux-là sont des injustes. »[1]

Et Il ﷻ dit :

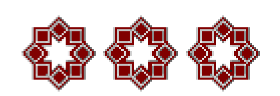
وَلْيحْكُمْ أَهْلُ الإنجِيلِ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَن لَّمْ يحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

« ***Que les gens de l'Évangile jugent d'après ce qu'Allah y a fait descendre. Ceux qui ne jugent pas d'après ce qu'Allah a fait descendre, ceux-là sont les pervers.*** »[2]

Et Il ﷻ dit :

يا أَيهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيوْمِ الآخِرِ ذَلِكَ خَيرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً

« ***Ô les croyants ! Obéissez à Allah, et obéissez au Messager et à ceux d'entre vous qui détiennent le commandement. Puis, si vous vous disputez en quoi que ce soit, renvoyez-là à Allah et au Messager, si vous croyez en Allah et au Jour dernier. Ce sera bien mieux et de meilleur interprétation (et aboutissement).*** »[3]

1 Sourate ***Al-Mâ'idah***, v. 45.

2 Sourate ***Al-Mâ'idah***, v. 47.

3 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 59.

La croyance aux attributs d'Allah

La croyance qu'Allah possède un Visage

Nous croyons qu'Allah ﷻ a une Face qui ne ressemble à aucune de celles des créatures, conformément à Sa Parole :

وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلالِ وَالإِكْرَامِ

« [Seule] subsistera la Face [Wadjh] de ton Seigneur, plein de majesté et de noblesse. »[1]

Et Il ﷻ dit :

وَلا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلاَّ وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

« Et n'invoque nulle autre divinité avec Allah. Point de divinité à part Lui. Tout doit périr, sauf Son Visage. A Lui appartient le jugement ; et vers Lui vous serez ramenés. »[2]

Et Djâbir Ibn ‘Abd Allah ﷸ relate dans un hadith authentique : *« Lorsqu'Allah révéla le verset :*

قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّن فَوْقِكُمْ

« Dis : « Il est capable, Lui, de susciter contre vous un châtiment, d'en haut »[3]

le Messager d'Allah ﷺ dit : « Je cherches refuge auprès de Ta Face. »[4]

La croyance qu'Allah possède des Mains

Nous croyons qu'Allah ﷻ possède deux Mains qui conviennent à Sa majesté, à Sa grandeur et à Sa perfection. Ce sont deux Mains réelles qui conviennent à Sa Hauteur. Allah ﷻ dit :

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ
يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ
إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لا

1 Sourate ***Ar-Rahmân***, v. 2.

2 Sourate ***Al-Qasas***, v. 88.

3 Sourate ***Al-An‘âm***, v. 65.

4 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de l'exégèse du Coran, chapitre : « ***Dis : « Il est capable, Lui, de susciter contre vous un châtiment...*** », hadith n°4628. Voir aussi les hadiths n° 7313 et 7406.

يحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

« Et les Juifs disent : « La Main d'Allah est fermée ! » Que leurs propres mains soient fermées, et maudits soient-ils pour l'avoir dit. Au contraire, Ses deux Mains sont largement ouvertes : Il distribue Ses dons comme Il veut. Et certes, ce qui a été descendu vers toi de la part de ton Seigneur va faire beaucoup croître parmi eux la rébellion et la mécréance. Nous avons jeté parmi eux l'inimité et la haine jusqu'au Jour de la Résurrection. Toutes les fois qu'ils allument un feu pour la guerre, Allah l'éteint. Et ils s'efforcent de semer le désordre sur la terre, alors qu'Allah n'aime pas les semeurs de désordre. »[1]

Et Il ﷻ dit :

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ

« (Allah) lui dit : « Ô Iblîs, qui t'a empêché de te prosterner devant ce que J'ai créé de Mes Mains ? T'enfles-tu d'orgueil ou te considères-tu parmi les hauts placés ? »[2]

Et Il ﷻ dit :

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

« Il n'ont pas estimé Allah comme Il devrait l'être alors qu'au Jour de la Résurrection, Il fera de la terre entière une poignée, et les cieux seront pliés dans sa [Main] droite. Gloire à Lui ! Il est au-dessus de ce qu'ils Lui associent. »[3]

D'après ‘Abd Allah Ibn Mas‘ûd ﷺ : *« Un homme des gens du Livre vint dire au Messager d'Allah ﷺ : « Ô Abû Al-Qâsim ! Allah tiendra les cieux sur un doigt, les terres sur un doigt, les arbres et le sol sur un doigt et les créatures sur un doigt. Puis, Il dira : « Je suis le Roi ! Je suis le Roi ! » » J'ai alors vu le Prophète ﷺ rire au point de laisser apparaître ses molaires. Puis, il récita :* ***« Il n'ont pas estimé Allah comme Il devrait l'être... »***[4] *»*[5]

La croyance qu'Allah possède des Doigts

Nous croyons qu'Allah ﷻ possède des Doigts qui ne ressemblent à aucun de ceux des créatures. Les Prédécesseurs (*Salaf*) sont unanimes sur ce point et suivent ce qui est affirmé

1 Sourate ***Al-Mâ'idah***, v. 64.
2 Sourate ***Sâd***, v. 75.
3 Sourate ***Az-Zumar***, v. 67.
4 Sourate ***Az-Zumar***, v. 67.
5 Rapporté par Al-Bukhârî (t. 8, p. 172), Livre du *Tawhîd*, chapitre : De la Parole d'Allah « ***Ce que J'ai créé de Mes mains...*** », et par Muslim (t. 2, p. 2147), Livre de la description de la Résurrection, du Paradis et de l'Enfer, hadith n°2786.

par la Sunnah du Prophète ﷺ, dans le précédent hadith de ‘Abd Allah Ibn Mas‘ûd ainsi que dans le hadith authentique relaté par ‘Abd Allah Ibn ‘Amr Ibn Al-‘Âs ؓ, dans lequel le Messager d'Allah ﷺ dit : *« Les cœurs des fils d'Âdam sont tous entre deux des Doigts du Tout Miséricordieux, à l'image d'un seul cœur qu'Il oriente comme Il veut. »*[1]

La croyance qu'Allah possède la faculté de parole

Nous croyons qu'Allah ﷻ a affirmé qu'Il possède la faculté de parole, et que Son Messager l'a aussi affirmé à Son sujet. Il ﷻ parle comme Il le veut et quand Il veut. Nous croyons à Sa Parole de la manière qui sied à Sa Majesté, et qu'il s'agit d'une parole réelle, avec des lettres et des sons audibles. Allah ﷻ a parlé à Mûsâ ؑ, comme Il ﷻ le dit dans Son Livre :

وَلَمَّا جَاء مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَن تَرَانِي وَلَكِنِ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ موسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَاْ أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

« Et lorsque Moïse vint à Notre rendez-vous et que son Seigneur lui eut parlé, il dit : « Ô mon Seigneur, montre Toi à moi pour que je Te voie ! » Il dit : « Tu ne Me verras pas ; mais regarde le Mont : s'il tient en sa place, alors tu Me verras. » Mais lorsque son Seigneur Se manifesta au Mont, Il le pulvérisa, et Moïse s'effondra foudroyé. Lorsqu'il se fut remis, il dit : « Gloire à toi ! A Toi je me repens ; et je suis le premier des croyants. » »[2]

Et Il ﷻ dit :

وَكَلَّمَ اللّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا

« Et Allah a parlé à Moïse de vive voix »[3]

De même, Il ﷻ a aussi parlé à Âdam, comme Il le dit :

وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَا إِنَّ الشَّيْطَآنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ

« Et leur Seigneur les appela : « Ne vous avais-Je pas interdit cet arbre ? Et ne vous avais-Je pas dit que le Diable était pour vous un ennemi déclaré ? » »[4]

Allah ﷻ parle aussi à l'Ange Djibrîl ؑ, comme cela est rapporté dans un hadith authentique d'Abû Hurayrah ؓ, dans lequel le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Quand Allah*

1 Rapporté par Muslim, Livre du destin, t. 4, p. 2045, hadith n°2654.
2 Sourate ***Al-A‘râf***, v. 143.
3 Sourate ***An-Nisâ’***, v. 164.
4 Sourate ***Al-A‘râf***, v. 22.

aime un serviteur, Il appelle Djibrîl et dit : « Allah aime untel, donc aime-le ! » »[1]

Allah ﷻ parle aussi aux Anges et parlera aux croyants [le Jour de la Résurrection], comme cela est rapporté dans le hadith dans lequel le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Allah dira aux gens du Paradis : « Ô gens du Paradis ! » Ceux-ci répondront : « Nous voilà à Ton service Seigneur, et le bien est entre Tes Mains ! » Il demandera : « Êtes-vous satisfaits ? » Ils diront : « Pourquoi ne serions-nous pas satisfaits, ô Seigneur ?... » »*[2]

La croyance en l'élévation (*Al-'Uluww* et *Al-Fawqiyyah*) d'Allah

Nous croyons en l'élévation (*Al-'Uluww*) d'Allah ﷻ et qu'Il est au dessus (*Al-Fawqiyyah*) de Sa création, y compris de celle qui se trouve dans les cieux, ceci sans déformation (*Tahrîf*), sans négation (*Ta'tîl*), sans chercher à en connaître le « comment » (*Takyîf*) et sans assimilation (*Tamthîl*). Allah ﷻ dit :

أَأَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ الأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ

« Êtes-vous à l'abri que Celui qui est au ciel enfouisse en la terre ? Et voici qu'elle tremble ! Ou êtes-vous à l'abri que Celui qui au ciel envoie contre vous un ouragan de pierres ? Vous saurez ainsi quel fut Mon avertissement. »[3]

L'expression « ***qui est au ciel*** » signifie au dessus du ciel, et pas qu'Allah ﷻ est contenu dans le ciel. Allah ﷻ dit :

وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

« Et Il est le Très Haut, le Très Grand. »[4]

Et Il ﷻ dit :

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى

« Glorifie le nom de ton Seigneur, le Très Haut »[5]

Et Il ﷻ dit :

1 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : La Parole du Seigneur adressée à Djibrîl, l'appel d'Allah adressé aux Anges (t. 13, p. 461 avec *Al-Fath*) et dans le Livre des bienséances. Rapporté aussi par Muslim, Livre de la bienfaisance, des liens de parenté et des bienséances, chapitre : Quand Allah aime un serviteur, Il fait en sorte que Ses serviteurs l'aiment (t. 16, p. 22 avec l'explication d'An-Nawawî).

2 Rapporté par Al-Bukhârî (t. 11, p. 415 et t. 13,p. 487), d'après Abû Sa'îd Al-Khudrî, et par Muslim (hadith n°2829).

3 Sourate ***Al-Mulk***, v. 16-17.

4 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 255.

5 Sourate ***Al-A'lâ***, v. 1.

إِلَّا ابْتِغَاء وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى

« Mais seulement pour la recherche de La Face de son Seigneur le Très-Haut. »[1]

Et Il ﷻ dit :

إِذْ قَالَ اللّهُ يَا عِيسَى إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ

« (Rappelle-toi) quand Allah dit : « Ô 'Îsâ (Jésus), Je vais mettre fin à ta vie terrestre et t'élever vers Moi »[2]

Et Il ﷻ dit :

بَل رَّفَعَهُ اللّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

« Mais Allah l'a élevé vers Lui. Et Allah est Puissant et Sage. »[3]

Et Il ﷻ dit :

يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

« Ils craignent leur Seigneur, au-dessus d'eux, et font ce qui leur est commandé. »[4]

D'autre part, lorsqu'il était prosterné, le Prophète ﷺ disait : *« Gloire à mon Seigneur, le Plus-Haut. »*[5]

Il est rapporté dans un hadith que le Messager d'Allah ﷺ interrogea une esclave : *« Où est Allah ? » Elle répondit : « Au dessus des cieux (fî-Samâ'). » Il ajouta : « Qui suis-je ? » Elle répondit : « Le Messager d'Allah. » Il dit alors [à son propriétaire] : « Affranchis-la car elle est croyante. »*[6]

La croyance en l'établissement (*Istawâ*) d'Allah sur le Trône

Nous croyons qu'Allah ﷻ s'est établi sur Son Trône et qu'Il surpasse Sa création. Le Trône est au dessus et plus grand que les créatures, et il possède des supports (pieds) que les Anges portent. Allah ﷻ dit :

---

1 Sourate ***Al-Layl***, v. 20.
2 Sourate ***Âl 'Imrân***, v. 55.
3 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 158.
4 Sourate ***An-Nahl***, v. 50.
5 Rapporté par Muslim, Livre de la prière des voyageurs et de son écourtement, chapitre : De la recommandation de prolonger la récitation durant la prière nocturne, hadith n°203.
6 Rapporté par Muslim, Livre des mosquées, chapitre : De l'interdiction de parler durant la prière et de l'abrogation de ce qui en était permis, hadith n°33.

إِنَّ رَبَّكُمُ اللّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ

« Votre Seigneur, c'est Allah, qui a créé les cieux et la terre en six jours, puis S'est établi [Istawâ] sur le Trône. »[1]

اللّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ

« Allah est Celui qui a élevé [bien haut] les cieux sans piliers visibles, puis S'est établi [Istawâ] sur le Trône »[2]

Et Il ﷻ dit :

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

« Le Tout Miséricordieux S'est établi [Istawâ] sur le Trône. »[3]

Et Il ﷻ dit :

الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا

« C'est Lui qui, en six jours, a créé les cieux, la terre et tout ce qui existe entre eux, et le Tout Miséricordieux S'est établi [Istawâ] ensuite sur le Trône. Interroge donc qui est bien informé de Lui. »[4]

Et Il ﷻ dit :

وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

« Et tu verras les Anges faisant cercle autour du Trône, célébrant les louanges de leur Seigneur et Le glorifiant. Et il sera jugé entre eux en toute équité, et l'on dira : « Louange à Allah, Seigneur de l'univers. » »[5]

Et Il ﷻ dit :

الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا

1 Sourate *Al-A'râf*, v. 54.
2 Sourate *Ar-Ra'd*, v. 2.
3 Sourate *Ṯa-ha*, v. 5.
4 Sourate *Al-Furqân*, v. 59.
5 Sourate *Az-Zumar*, v. 75.

رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

« Ceux (les Anges) qui portent le Trône et ceux qui l'entourent célèbrent les louanges de leur Seigneur, croient en Lui et implorent le pardon pour ceux qui croient : « Seigneur ! Tu étends sur toute chose Ta miséricorde et Ta science. Pardonne donc à ceux qui se repentent et suivent Ton chemin et protège-les du châtiment de l'Enfer. »[1]

Et Il ﷾ dit :

رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ

« Il est Celui qui est élevé aux degrés les plus hauts, Possesseur du Trône, Il envoie par Son ordre l'Esprit sur celui qu'Il veut parmi Ses serviteurs, afin que celui-ci avertisse du jour de la Rencontre »[2]

Et Il ﷾ dit :

سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ

« Gloire au Seigneur des cieux et de la terre, Seigneur du Trône ; Il transcende ce qu'ils décrivent. »[3]

Et Il ﷾ dit :

وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ

« Et sur ses côtés [se tiendront] les Anges, tandis que huit, ce jour-là, porteront au-dessus d'eux le Trône de ton Seigneur. »[4]

Et Il ﷾ dit :

ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ

« Le Maître du Trône, le Tout Glorieux »[5]

Nous croyons, en plus du fait qu'Allah ﷾ S'est établi sur Son Trône et qu'Il ﷾ est élevé au dessus des cieux, qu'Il ﷾ est proche de Ses serviteurs, comme Il ﷾ le dit :

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ

1 Sourate ***Al-Ghâfir***, v. 7.
2 Sourate ***Al-Ghâfir***, v. 15.
3 Sourate ***Az-Zukhruf***, v. 82.
4 Sourate ***Al-Hâqqah***, v. 17.
5 Sourate ***Al-Burûdj***, v. 15.

« Et quand Mes serviteurs t'interrogent sur Moi... alors Je suis tout proche »[6]

Et le Messager d'Allah ﷺ a dit dans un hadith unanimement rapporté : *« Ô gens ! Ménagez-vous ! Vous n'invoquez ni un sourd ni un absent ! Vous invoquez quelqu'un qui entend, qui voit et qui est proche. Celui que vous invoquez est plus proche de l'un de vous que le cou de sa montures. »*[2]

La croyance qu'Allah possède deux Yeux

Nous croyons qu'Allah ﷻ possède deux Yeux qui conviennent à Sa Majesté, comme Il l'a affirmé à Son sujet dans Son Livre, et comme l'a affirmé Son Prophète ﷺ dans sa Sunnah. Allah ﷻ dit :

فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا

« Car en vérité, tu es sous Nos yeux. »[3]

Et Il ﷻ dit :

وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي

« afin que tu sois élevé sous Mon œil. »[4]

'Abd Allah Ibn 'Umar ﷺ relate dans un hadith : *« On mentionna Ad-Dadjâl (le Faux Messie) en présence du Prophète ﷺ et il dit : « Allah ne vous est pas étranger et Allah ﷻ n'est pas borgne. » Puis il fit un geste de sa main vers son œil et ajouta : « Or, Ad-Dadjâl (le Faux Messie) est borgne de l'œil droit, son œil étant comme un raisin saillant. » »*[5]

La croyance à la colère d'Allah

Nous croyons que la colère est un attribut d'Allah ﷻ. Il s'agit d'une colère réelle qui convient à Sa Majesté et Sa grandeur. Allah ﷻ dit :

إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُواْ الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ

« Ceux qui prenaient le veau (comme divinité), bientôt tombera sur eux une colère de la part de leur Seigneur »[6]

6 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 186.

2 Rapporté par Al-Bukhârî dans son *Sahîh*, t. 11, p. 500, et par Muslim, hadith n°2704.

3 Sourate ***At-Tûr***, v. 48.

4 Sourate ***Ta-ha***, v. 39.

5 Rapporté par Al-Bukhârî (t. 13, p. 389), d'après Mûsâ Ibn Ismâ'îl, d'après Djuwayriyah Bint Asmâ', d'après Nâfi', d'après Ibn 'Umar. Rapporté aussi par Muslim (hadith n°2923) selon une autre chaîne de transmission, d'après Nâfi', d'après Ibn 'Umar.

6 Sourate ***Al-A'râf***, v. 152.

Et Il ﷻ dit :

فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

« Ceux-là ont sur eux une colère d'Allah et ils ont un châtiment terrible. »[1]

Et Il ﷻ dit :

وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ

« Et la cinquième [attestation] est que la colère d'Allah soit sur elle, s'il était du nombre des véridiques. »[2]

Et Il ﷻ dit :

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِم

« N'as-tu pas vu ceux qui ont pris pour alliées des gens contre qui Allah S'est courroucé ? »[3]

Et Il ﷻ dit :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ

« Ô vous qui avez cru ! Ne prenez pas pour alliés des gens contre lesquels Allah est courroucé »[4]

Et Il ﷻ dit :

فَلَمَّا آسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ

« Puis lorsqu'ils Nous eurent irrité, Nous Nous vengeâmes d'eux et les noyâmes tous. »[5]

D'après Abû Hurayrah ﷺ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Lorsqu'Allah acheva la création, Il écrivit dans Son Livre qui est posé auprès de Lui : « Ma miséricorde l'emporte sur Ma colère. » »*[6]

Et dans le long hadith sur l'intercession, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Mon Seigneur est aujourd'hui dans une colère qu'Il n'a jamais éprouvé et qu'Il n'éprouvera jamais plus. »*[7]

1 Sourate ***An-Nah̲l***, v. 106.
2 Sourate ***An-Nûr***, v. 9.
3 Sourate ***Al-Mudjâdalah***, v. 14.
4 Sourate ***Al-Mumtah̲anah***, v. 13.
5 Sourate ***Az-Zukhruf***, v. 55.
6 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawh̲îd*, chapitre : De la Parole d'Allah « ***Mais c'est plutôt un Coran glorifié*** », t. 15, p. 503, hadith n°7554.
7 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawh̲îd*, chapitre : De la Parole d'Allah « ***Ce jour-là, il y aura des visages resplendissants*** », hadith n°7439.

La croyance au rire d'Allah

Nous croyons que le rire est un attribut d'Allah ﷻ, quand Il le veut et comme Il le veut. Il s'agit d'un rire réel qui convient à Allah ﷻ. D'après Abû Hurayrah ؓ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Allah rit de deux hommes dont l'un tue l'autre et qui entrent tous les deux au Paradis. »*[1]

Et le Messager d'Allah ﷺ a dit dans un autre hadith : *« Il ne cessera ainsi d'implorer Allah jusqu'à ce qu'Allah ﷻ en rie. Quand Allah en rira, Il dira : « Entre au Paradis ! » »*[2]

La croyance en l'amour et l'agrément d'Allah

Nous croyons que l'amour et l'agrément sont des attributs d'Allah ﷻ, de la manière qui convient à Sa Majesté et Sa Grandeur. Allah ﷻ aime et agrée des actes et des personnes. Et Allah aime et agrée ceux qui possèdent des caractéristiques et accomplissent des actes qu'Il ﷻ aime et agrée, comme Il ﷻ le dit :

إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

« Car Allah aime les bienfaisants. »[3]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

« Car Allah aime ceux qui se repentent, et Il aime ceux qui se purifient. »[4]

Et Il ﷻ dit :

وَاللّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ

« Et Allah aime les endurants. »[5]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

1 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du djihad, chapitre : Le mécréant qui tue un Musulman puis se convertit, t. 6, p. 39, hadith n°2826, et par Muslim, Livre de l'émirat, chapitre : Du récit des deux hommes dont l'un tue l'autre et qui entre tous les deux au Paradis, t. 3, p. 104, hadith n°128. Les deux sont des hadiths d'Abû Hurayrah.

2 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : De la Parole d'Allah ***« Ce jour-là, il y aura des visages resplendissants »***, t. 13, p. 430-431, hadith n°7437, d'après d'Abû Sa'îd, et par Muslim, Livre de la foi, chapitre : De la connaissance de la modalité de la vision.

3 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 195.

4 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 222.

5 Sourate ***Âl 'Imrân***, v. 186.

« Car Allah aime les pieux. »[1]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

« Car Allah aime les équitables. »[2]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنيَانٌ مَّرْصُوصٌ

« Allah aime ceux qui combattent dans Son sentier en rang serré pareils à un édifice renforcé. »[3]

Et Il ﷻ dit :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ

« Ô les croyants ! Quiconque parmi vous apostasie de sa religion... Allah va faire venir un peuple qu'Il aime et qui L'aime »[4]

Et Il ﷻ dit :

قَالَ اللّهُ هَذَا يَوْمُ يَنفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَّضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

« Allah dira : « Voilà le jour où leur véracité va profiter aux véridiques : ils auront des Jardins sous lesquels coulent les ruisseaux pour y demeurer éternellement. » Allah les a agréés et eux L'ont agréé. Voilà l'énorme succès. »[5]

Et Il ﷻ dit :

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا

« Allah a agréé les croyants quand ils t'ont prêté le serment d'allégeance sous l'arbre. Il a su ce qu'il y avait dans leurs cœurs, et a fait descendre sur eux la quiétude, et Il les a récompensés par une victoire proche »[6]

1 Sourate ***At-Tawbah***, v. 7.
2 Sourate ***Al-Hudjurât***, v. 9.
3 Sourate ***As-Saff***, v. 4.
4 Sourate ***Al-Mâ'idah***, v. 54.
5 Sourate ***Al-Mâ'idah***, v. 119.
6 Sourate ***Al-Fath***, v. 18.

Et Il ﷻ dit :

وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاء وَيَرْضَى

« Et que d'Anges dans les cieux dont l'intercession ne sert à rien, sinon qu'après qu'Allah l'aura permis, en faveur de qui Il veut et qu'Il agrée. »[1]

D'après Sahl Ibn Sa'd ﷺ, le Messager d'Allah ﷺ annonça le jour de Khaybar : *« Demain, je remettrai l'étendard à un homme qui aime Allah et Son Messager et qu'Allah et Son Messager aiment. »*[2]

D'après Anas ﷺ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Allah est satisfait du serviteur qui mange un repas et Le loue pour celui-ci, ou qui boit une boisson et Le loue pour celle-ci. »*[3]

La croyance que le mécontentement et l'aversion sont des attributs d'Allah ﷻ

Nous croyons que le mécontentement et l'aversion sont des attributs d'Allah ﷻ, de la manière qui convient à Sa Majesté et Sa Grandeur. Allah ﷻ dit :

وَلَوْ أَرَادُواْ الْخُرُوجَ لأَعَدُّواْ لَهُ عُدَّةً وَلَكِن كَرِهَ اللّهُ انبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُواْ مَعَ الْقَاعِدِينَ

« Et s'ils avaient voulu partir (au combat), ils lui auraient fait des préparatifs. Mais leur départ répugna à Allah ; Il les a rendus paresseux. Et il leur fut dit : « Restez avec ceux qui restent. » »[4]

Et Il ﷻ dit :

تَرَى كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُواْ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ أَن سَخِطَ اللّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ

« Tu vois beaucoup d'entre eux s'allier aux mécréants. Comme est mauvais ce que leurs âmes ont préparé, pour eux-mêmes, de sorte qu'ils ont encouru le courroux d'Allah, et c'est dans le supplice qu'ils éterniseront. »[5]

---

1 Sourate ***An-Nadjm***, v. 26.

2 Rapporté par Al-Bukhârî (t. 7, p. 476) et par Muslim, Livre des mérites des Compagnons, chapitre : Parmi les mérites de 'Alî Ibn Abû T̲âlib ﷺ, hadith n°2406.

3 Rapporté par Muslim, Livre de l'évocation, de l'invocation..., chapitre : De la recommandation de louer Allah ﷻ après avoir mangé et bu, hadith n°89.

4 Sourate ***At-Tawbah***, v. 46.

5 Sourate ***Al-Mâ'idah***, v. 80.

Et Il ﷻ dit :

ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ

« Cela parce qu'ils ont suivi ce qui courrouce Allah, et qu'ils ont de la répulsion pour [ce qui attire] Son agrément. Il a donc rendu vaines leurs œuvres. »[1]

Parmi les invocations que le Prophète ﷺ faisait, il y a celle où il disait : *« Ô Allah ! Je cherche protection auprès de Ta satisfaction contre Ton mécontentement. »*[2]

D'après Al-Mughîrah Ibn Shu'bah رضي الله عنه, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Allah déteste trois choses pour vous : les on-dit, la dilapidation des biens et le questionnement excessif. »*[3]

La croyance en l'Être (*Nafs*) d'Allah

Nous croyons en l'Être (*Nafs*) d'Allah ﷻ selon ce qui convient à Sa Majesté et Sa Grandeur. C'est l'un de Ses attributs affirmés par le Coran, la Sunnah et l'unanimité des pieux Prédécesseurs (*Salaf*). Allah ﷻ dit :

وَيُحَذِّرُكُمُ اللّهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللّهِ الْمَصِيرُ

« Allah vous met en garde à l'égard de Lui-même. Et c'est à Allah le retour. »[4]

Et Il ﷻ dit :

وَيُحَذِّرُكُمُ اللّهُ نَفْسَهُ وَاللّهُ رَؤُوفُ بِالْعِبَادِ

« Allah vous met en garde à l'égard de Lui-même. Allah est Compatissant envers [Ses] serviteurs. »[5]

Et Il ﷻ dit :

كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ

« Il S'est à Lui-même prescrit la miséricorde. »[6]

Et Il ﷻ dit :

1 Sourate ***Muhammad***, v. 28.

2 Rapporté par Muslim, Livre de la prière, chapitre : De ce que l'on dit dans l'inclinaison et la prosternation, hadith n°222.

3 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de la zakât, chapitre : De la Parole d'Allah ***« Ils n'importunent personne en mendiant »***, t. 3, p. 398, hadith n°1477, et par Muslim, Livre des décrets, chapitre : De l'interdiction du questionnement excessif..., t. 4, p. 11-12.

4 Sourate ***Âl 'Imrân***, v. 28.

5 Sourate ***Âl 'Imrân***, v. 30.

6 Sourate ***Al-An'âm***, v. 12.

تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلاَ أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنتَ عَلاَّمُ الْغُيُوبِ

« Tu sais ce qu'il y a en moi, et je ne sais pas ce qu'il y a en Toi. Tu es, en vérité, le grand connaisseur de tout ce qui est inconnu. »[1]

Et Il ﷻ dit :

وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي

« Et je t'ai assigné à Moi-Même. »[2]

D'après Abû Hurayrah ؓ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Allah ﷻ a dit : « Je suis avec Mon serviteur quand il M'évoque. S'il M'évoque en lui-même, Je l'évoque en Moi-même. »*[3]

La croyance à la descente et la venue (*Al-Ityân* et *Al-Madjî'*) d'Allah

Nous croyons que la descente et la venue sont des attributs d'Allah ﷻ, qu'il est obligatoire d'y croire et de l'affirmer, de la façon qui convient à Sa Majesté et Sa Grandeur. D'après Abû Hurayrah ؓ, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Notre Seigneur descend au ciel le plus bas, quand il ne reste que le dernier tiers de la nuit et dit : « Qui M'invoque pour que Je l'exauce ? Qui Me demande pour que Je lui donne ? Qui implore Mon pardon pour que Je lui pardonne ? » »*[4]

Allah ﷻ dit :

هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن يَأْتِيَهُمُ اللّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلآئِكَةُ وَقُضِيَ الأَمْرُ وَإِلَى اللّهِ تُرْجَعُ الأمُورُ

« Qu'attendent-ils sinon qu'Allah leur vienne à l'ombre des nuées de même que les Anges et que leur sort soit réglé ? Et c'est à Allah que toute chose est ramenée. »[5]

Et Il ﷻ dit :

كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا وَجَاء رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا

« Prenez garde ! Quand la terre sera complètement pulvérisée, et que ton Seigneur viendra ainsi que les Anges, rang par rang »[6]

1 Sourate ***Al-Mâ'idah***, v. 116.
2 Sourate ***Tah***, v. 41.
3 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : De la Parole d'Allah « ***Allah vous met en garde à l'égard de Lui-même*** », t. 13, p. 395, hadith n°7405.
4 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre des prières de nuit, chapitre : L'invocation et la prière effectuée en fin de nuit, hadith n°1145, et par Muslim, Livre de la prière des voyageurs et de son écourtement, chapitre : De l'exhortation à l'invocation et à l'évocation en fin de nuit, hadith n°168.
5 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 210.
6 Sourate ***Al-Fadjr***, v. 21-22.

Et Il ﷻ dit :

هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن تَأْتِيهُمُ الْمَلآئِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ

« Qu'attendent-ils ? Que les Anges leur viennent ? Que vienne ton Seigneur ? »[1]

Et dans le long hadith sur l'intercession, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Allah ﷻ viendra alors à eux sous l'apparence qu'ils Lui connaissent »*[2]

La croyance en l'omnipotence d'Allah

Nous croyons qu'Allah a affirmé l'omnipotence à Son sujet, que Son Prophète Muhammad l'a affirmé, et que les Prédécesseurs (*Salaf*) l'ont unanimement affirmé, de la façon qui convient à Sa Majesté et Sa Grandeur. Allah ﷻ dit :

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

« Et Il est Omnipotent. »[3]

Et Il ﷻ dit :

وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا

« Allah est Puissant en toutes choses ! »[4]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ

« Allah est capable de le ressusciter. »[5]

Et dans le hadith sur la prière de consultation, le Prophète ﷺ a dit : *« Je cherche la capacité auprès de Toi, par Ton omnipotence. »*[6]

La croyance à la volonté (*Al-Irâdah*) et au vouloir (*Al-Mashî'ah*) d'Allah

Nous croyons que la volonté (*Al-Irâdah*) et le vouloir (*Al-Mashî'ah*) sont des attributs

1 Sourate ***Al-An'âm***, v. 158.

2 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : De la Parole d'Allah « ***Ce jour-là, il y aura des visages resplendissants*** », hadith n°7439.

3 Sourate ***Al-Mulk***, v. 1.

4 Sourate ***Al-Kahf***, v. 45.

5 Sourate ***At-Târiq***, v. 8.

6 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : De la Parole d'Allah « ***Dis : Il est capable*** », t. 15, p. 328, hadith n°7390.

d'Allah ﷻ, affirmés par le Coran, la Sunnah et le consensus des Prédécesseurs (*Salaf*) de la Communauté. Ces deux termes ont le même sens mais chacun d'eux est utilisé dans un contexte différent, comme l'ont affirmé Ash-Shâfi'î et Ibn Ba<u>tt</u>âl.

Allah ﷻ dit :

وَلَكِنَّ اللّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ

« Mais Allah fait ce qu'il veut. »[1]

Et Il ﷻ dit :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ أَوْفُواْ بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ الأَنْعَامِ إِلاَّ مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنتُمْ حُرُمٌ إِنَّ اللّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ

« Ô les croyants ! Remplissez fidèlement vos engagements. Vous est permise la bête du cheptel, sauf ce qui sera énoncé [comme étant interdit]. Ne vous permettez point la chasse alors que vous êtes en état d'i<u>h</u>ram. Allah en vérité, décide ce qu'Il veut. »[2]

Et Il ﷻ dit :

خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالأَرْضُ إِلاَّ مَا شَاء رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ

« Pour y demeurer éternellement tant que dureront les cieux et la terre - à moins que ton Seigneur décide autrement - car ton Seigneur fait absolument tout ce qu'Il veut. »[3]

Et Il ﷻ dit :

وَلَوْ شَاء اللّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّه عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

« Si Allah le voulait Il leur enlèverait l'ouïe et la vue, car Allah a pouvoir sur toute chose. »[4]

Et Il ﷻ dit :

وَلَوْ شَاء اللّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِن بَعْدِهِم مِّن بَعْدِ مَا جَاءتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنِ اخْتَلَفُواْ فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ وَلَوْ شَاء اللّهُ مَا اقْتَتَلُواْ وَلَكِنَّ اللّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ

« Et si Allah avait voulu, les gens qui vinrent après eux ne se seraient pas entre-tués, après que les preuves leur furent venues ; mais ils se sont opposés : les uns restèrent croyant, les

1 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 253.
2 Sourate ***Al-Mâ'idah***, v. 1.
3 Sourate ***Hûd***, v. 107.
4 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 20.

autres furent mécréants. Si Allah avait voulu, ils ne se seraient pas entre-tués ; mais Allah fait ce qu'il veut. »[1]

Et Il ﷻ dit :

بِئْسَمَا اشْتَرَوْاْ بِهِ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُواْ بِمَا أنزَلَ اللّهُ بَغْياً أَن يُنَزِّلُ اللّهُ مِن فَضْلِهِ عَلَى مَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ

« Comme est vil ce contre quoi ils ont troqué leurs âmes ! Ils ne croient pas en ce qu'Allah a fait descendre, révoltés à l'idée qu'Allah, de par Sa grâce, fasse descendre la révélation sur ceux de Ses serviteurs qu'Il veut. »[2]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّ اللّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاء

« Allah ne pardonne pas qu'on Lui donne quelqu'associé. A part cela, Il pardonne à qui Il veut. »[3]

D'après Abû Qatâdah ﷺ, d'après son père, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Allah capture vos âmes (vous fait dormir) quand Il le veut, et les renvoie [dans vos corps] quand Il le veut. »*[4]

La croyance à l'étonnement d'Allah

Nous croyons que l'étonnement est l'un des attributs d'Allah ﷻ, croyance de la manière qui convient à Sa Majesté et Sa Grandeur. Allah ﷻ dit :

بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ

« Mais tu t'étonnes, et ils se moquent ! »[5]

Et le Prophète ﷺ a dit : *« Allah ﷻ S'est émerveillé d'un tel et d'une telle. » Allah révéla alors le verset :*

وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

« Et qui [les] préfèrent à eux-mêmes, même s'il y a pénurie chez eux. »[6] »[7]

1 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 253.
2 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 90.
3 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 48.
4 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : Du vouloir (*Al-Mashî'ah*) et de la volonté (*Al-Irâdah*), hadith n°7471.
5 Sourate ***As-Sâffât***, v. 12.
6 Sourate ***Al-Hashr***, v. 9.
7 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre des mérites des Compagnons, chapitre : De la Parole d'Allah « ***Et qui [les]***

La croyance à l'ouïe et à la vue d'Allah

Nous croyons que l'ouïe et la vue sont des attributs affirmés pour Allah ﷻ. Ce sont des attributs parfaits avec lesquels Allah ﷻ S'est toujours décrit. En effet, Allah les a affirmé à Son sujet, ainsi que Son Messager et les pieux Prédécesseurs (*Salaf*) de la Communauté. Allah ﷻ dit :

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ البَصِيرُ

« Gloire et Pureté à Celui qui de nuit, fit voyager Son serviteur [Muhammad], de la Mosquée Al-Harâm à la Mosquée Al-Aqsâ dont Nous avons béni l'alentour, afin de lui faire voir certaines de Nos merveilles. C'est Lui, vraiment, qui est l'Audient, le Clairvoyant. »[1]

Et Il ﷻ dit :

وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍ إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

« Et Allah juge en toute équité, tandis que ceux qu'ils invoquent en dehors de lui ne jugent rien. En vérité c'est Allah qui est l'Audient, le Clairvoyant. »[2]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِن فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُم بِبَالِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

« Ceux qui discutent sur les versets d'Allah sans qu'aucune preuve ne leur soit venue, n'ont dans leur poitrines qu'orgueil. Ils n'atteindront pas leur but. Implore donc la protection d'Allah, car c'est Lui l'Audient, le Clairvoyant. »[3]

Et Il ﷻ dit :

فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ البَصِيرُ

« Créateur des cieux et de la terre. Il vous a donné des épouses [issues] de vous-même et

préfèrent à eux-mêmes, même s'il y a pénurie chez eux », hadith n°4889, hadith *Marfû'* d'après Abû Hurayrah. Rapporté aussi par Muslim, Livre des boissons, chapitre : De l'hospitalité accordée à l'hôte, hadith n°2054, en ces termes : *« Allah S'est émerveillé de la façon dont vous avez traité votre invité cette nuit. »*.

1 Sourate ***Al-Isrâ'***, v. 1.

2 Sourate ***Ghâfir***, v. 20.

3 Sourate ***Ghâfir***, v. 56.

des bestiaux par couples ; par ce moyen Il vous multiplie. Il n'y a rien qui Lui ressemble ; et c'est Lui l'Audient, le Clairvoyant. »[1]

Et Il ﷻ dit :

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

« C'est ainsi qu'Allah fait pénétrer la nuit dans le jour, et fait pénétrer le jour dans la nuit. Allah est Audient et Clairvoyant. »[2]

Et Il ﷻ dit :

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

« Allah a bien entendu la parole de celle qui discutait avec toi à propos de son époux et se plaignait à Allah. Et Allah entendait votre conversation, car Allah est Audient et Clairvoyant. »[3]

Et Il ﷻ dit :

قَالَ لَا تَخَافَا إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى

« Il dit : « Ne craignez rien. Je suis avec vous : J'entends et Je vois. »[4]

D'après ʿÂ'ishah ﵂, le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Djibrîl m'appela et dit : « Allah a entendu les paroles de ton peuple et ce qu'ils t'ont répondu. » »*[5]

Le Prophète ﷺ disait durant sa prière : *« Allah entend celui qui Le loue. »*[6]

Abû Mûsâ ﵁ relate : *« Nous étions avec le Messager d'Allah ﷺ lors d'un voyage, et lorsque nous fîmes le takbîr*[7] *à voix haute, il ﷺ dit : « Ménagez-vous ! Vous n'invoquez ni un sourd ni un absent ! Vous invoquez quelqu'un qui entend, qui voit et qui est proche. »*[8]

1 Sourate ***Ash-Shûrâ***, v. 11.
2 Sourate ***Al-Hadj***, v. 61.
3 Sourate ***Al-Mudjâdalah***, v. 1.
4 Sourate ***Ta-ha***, v. 46.
5 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : De la Parole d'Allah « ***Et Allah entend et observe tout.*** », hadith n°7389, d'après ʿÂ'ishah.
6 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre de la prière, chapitre : Ce que dit l'imam et ceux qui sont derrière lui lorsqu'il lève sa tête de la prosternation, hadith n°753, d'après Abû Hurayrah.
7 Le fait de dire : « Allah est le plus grand (*Allah Akbar*). » [NdT]
8 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du *Tawhîd*, chapitre : De la Parole d'Allah « ***Et Allah entend et observe tout.*** », hadith n°2386, d'après Abû Mûsâ, et par Muslim, Livre de l'évocation, de l'invocation..., chapitre : De la recommandation de baisser la voix dans l'évocation, hadith n°44.

La croyance à l'omniscience d'Allah

Nous croyons en l'omniscience d'Allah ﷻ, et que Sa science embrasse l'ensemble des choses, générales et particulières. Allah ﷻ dit :

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّوَرِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ

« Et c'est Lui qui a créé les cieux et la terre, en toute vérité. Et le jour où Il dit : « Sois ! » Cela est, Sa parole est la vérité. A Lui, [seul,] la royauté, le jour où l'on soufflera dans la Trompe. C'est Lui le Connaisseur de ce qui est voilé et de ce qui est manifeste. Et c'est Lui le Sage et le Parfaitement Connaisseur. »[1]

Et Il ﷻ dit :

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُل لاَّ تَعْتَذِرُواْ لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

« Il vous présentent des excuses quand vous revenez à eux. Dis : « Ne présentez pas d'excuses : nous ne vous croyons pas. Allah nous a déjà informés de vos nouvelles. Et Allah verra votre œuvre, ainsi que Son Messager. Puis vous serez ramenés vers Celui qui connaît bien l'invisible et le visible, et alors, Il vous informera de ce que vous faisiez. »[2]

Et Il ﷻ dit :

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ

« Le Connaisseur de ce qui est caché et de ce qui est apparent, Le Grand, Le Sublime. »[3]

Et Il ﷻ dit :

ذَلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

« C'est Lui le Connaisseur [des mondes] inconnus et visibles, le Puissant, le Miséricordieux »[4]

Et Il ﷻ dit :

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ

1 Sourate *Al-An'âm*, v. 73.
2 Sourate *At-Tawbah*, v. 94.
3 Sourate *Ar-Ra'd*, v. 9.
4 Sourate *As-Sadjdah*, v. 6.

ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِن ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ

« Ceux qui ne croient pas disent : « L'Heure de nous viendra pas. » Dis : « Par mon Seigneur ! Elle vous viendra. [Mon Seigneur] le Connaisseur de l'Inconnaissable. Rien ne Lui échappe fût-il du poids d'un atome dans les cieux, comme sur la terre. Et rien n'existe de plus petit ni de plus grand, qui ne soit inscrit dans un Livre explicite. »[1]

Et Il ﷻ dit :

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا

« [C'est Lui] qui connaît le mystère. Il ne dévoile Son mystère à personne »[2]

Et Il ﷻ dit :

وَمَا تَفْعَلُواْ مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللّهُ وَتَزَوَّدُواْ فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُوْلِي الأَلْبَابِ

« Et le bien que vous faites, Allah le sait. Et prenez vos provisions ; mais la meilleur provision est la piété. Et redoutez-Moi, ô doués d'intelligence ! »[3]

Et Il ﷻ dit :

وَمَا أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ اللّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ

« Quelles que soient les dépenses que vous avez faites, ou le vœu que vous avez voué, Allah le sait. Et pour les injustes, pas de secoureurs ! »[4]

Et Il ﷻ dit :

قُلْ إِن تُخْفُواْ مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ اللّهُ وَيَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ وَاللّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

« Dis : « Que vous cachiez ce qui est dans vos poitrines ou bien vous le divulguiez, Allah le sait. Il connaît tout ce qui est dans les cieux et sur la terre. Et Allah est Omnipotent. »[5]

Lorsqu'il raconta l'histoire de Mûsâ et d'Al-Khadir, le Messager d'Allah ﷺ dit : *« Ils montèrent sur le bateau. Un oiseau se posa alors sur le bord du bateau et plongea son bec dans la mer. Sur ce, Al-Khadir dit à Mûsâ : « Comparé au savoir d'Allah, ton savoir, mon savoir et le savoir de toute la création n'équivalent qu'à l'eau puisée par le bec de cet oiseau. »*[6]

1 Sourate ***Saba'***, v. 3.
2 Sourate ***Al-Djinn***, v. 26.
3 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 197.
4 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 270.
5 Sourate ***Âl 'Imrân***, v. 29.
6 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre du savoir, chapitre : Ce qu'il est recommandé au savant de dire lorsqu'on

La croyance qu'Allah est avec (*Ma'iyyah*) Ses créatures

Nous croyons qu'Allah ﷻ est avec Ses serviteurs : où qu'ils soient, Il sait ce qu'ils font. Allah ﷻ dit :

وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

« Et Il est avec vous où que vous soyez. Et Allah observe parfaitement ce que vous faites. »[1]

Cette *Ma'iyyah* (présence, compagnie) est de la manière qui Lui ﷻ convient et implique la perfection de Son infaillibilité. De plus, Allah ﷻ a une *Ma'iyyah* (présence, compagnie) spécifique avec Ses serviteurs croyants, qui est le soutien, l'affermissement, l'assistance et la guidée. Il les préserve, les soutient et les protège, comme Il ﷻ le dit :

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَواْ وَّالَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ

« Allah est avec ceux qui [L'] ont craint avec piété et ceux qui sont bienfaisants. »[2]

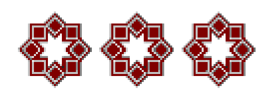
Ainsi, Allah ﷻ est établi sur Son Trône, Il est élevé au dessus de Ses serviteurs, Il est avec Ses serviteurs et sait ce qu'ils font où qu'ils soient, et Il est proche de celui qui L'invoque.

Le fait qu'Il ﷻ soit avec Ses créatures et proche d'elles ne contredit pas le fait qu'Il soit élevé et au dessus de Sa création, car :

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

« Il n'y a rien qui Lui ressemble ; et c'est Lui l'Audient, le Clairvoyant. »[3]

Il est donc élevé dans Sa proximité avec Ses créatures et proche dans Son élévation au dessus d'elles.

lui demande : qui est l'homme le plus savant ?, et dans Livre de l'exégèse, chapitre : L'exégèse de la sourate ***Al-Kahf***, et par Muslim, Livre des mérites, chapitre : Parmi les mérites d'Al-Khadir (t. 8, p. 111 avec le commentaire d'An-Nawawî), hadith n°2380.

1 Sourate ***Al-Hadîd***, v. 4.

2 Sourate ***An-Nahl***, v. 128.

3 Sourate ***Ash-Shûrâ***, v. 11.

La question de excommunication (*Takfîr*)

Nous n'excommunions personne sauf celui dont la mécréance est prouvée par le Coran et la Sunnah. Nous n'excluons personne de l'Islam dont la foi est affirmée si nous avons le moindre doute, car ce qui est affirmé avec certitude ne peut être annulé qu'avec certitude.

Nous appelons « Musulmans » ceux qui prient en direction de notre *Qiblah*. Ils sont Musulmans tant que l'un d'eux ne commet pas une annulation de l'Islam, et tant qu'il y a une raison empêchant son excommunication.

Nous jugeons les gens d'après ce qu'ils extériorisent et c'est Allah qui jugera ce qu'il y a dans leur cœurs. Et nous nous gardons d'excommunier ceux qui font des interprétations (*Ahl At-Ta'wîl*), particulièrement s'il s'agit d'une divergence sur la prononciation ou sur une question religieuse ou l'ignorance [de celui qui interprète] est excusée.

Nous ne disons pas que ceux qui commettent des grands péchés brûleront éternellement en Enfer, s'ils meurent alors qu'ils sont *Muwahhid*, même s'ils persistaient à commettre leurs méfaits. Ces derniers dépendent de la Volonté d'Allah et de Son Jugement ; s'Il veut, Il leur pardonnera et les préservera par Sa Grâce, et s'Il veut, Il les châtiera par Sa Justice, comme Il ﷻ le dit :

وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يشَاءُ

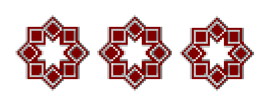
« À part cela, Il pardonne à qui Il veut. »[1]

Nous n'excommunions pas pour une conséquence ou pour ce qu'implique une parole, car l'implication d'une chose n'est pas cette chose.

Nous faisons la différence entre le jugement général des gens de l'innovation et le jugement d'une personne en particulier.

Nous n'excommunions aucun Musulman pour tout péché qu'il commettrait. Et comme l'Imam At-Tahâwî, nous ne disons pas : *« Le péché n'affecte pas la foi de celui qui l'accomplit. »*[2], mais qu'il y a des péchés qui diminuent la foi et d'autres qui la font disparaître.

Nous nous désolidarisons, devant Allah, de toute religion qui contredit ou rabaisse l'Islam. Nous excommunions tous les courants religieux caduques et corrompus, ainsi que quiconque légifère des lois avec Allah, met en place des systèmes ou rédigent des constitutions qui jugent les différents entre les gens.

1 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 48.

2 Voir le livre *Al-'Aqîdah At-Tahâwiyyah* avec vérification du Shaykh Al-Albânî, p. 316.

L'alliance avec les croyants fait partie de la foi

Nous nous allions au Messager d'Allah ﷺ en l'aimant, en lui obéissant et en soutenant sa Sunnah, comme cela est rapporté dans le hadith d'Anas Ibn Mâlik ﷺ : *« Le Messager d'Allah ﷺ a dit : « Aucun serviteur ne sera croyant tant que je ne lui serai pas plus cher que sa famille, ses biens et tous les gens. »*[1]

Allah ﷻ dit :

مَن يطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَن تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيهِمْ حَفِيظًا

« Quiconque obéit au Messager obéit à Allah. Et quiconque tourne le dos... Nous ne t'avons pas envoyé à eux comme gardien. »[2]

Et Il ﷻ dit :

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

« Et obéissez à Allah et au Messager afin qu'il vous soit fait miséricorde ! »[3]

Nous nous allions aux croyants, nous les soutenons et les assistons en leur recommandant le bien et en leur interdisant le blâmable. Nous les traitons avec douceur, bienveillance et amour en raison de leur foi. Allah ﷻ dit :

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِياءُ بَعْضٍ

« Les croyants et les croyantes sont alliés les uns des autres. »[4]

Et Il ﷻ dit :

يا أَيهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَن يرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يحِبُّهُمْ وَيحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ

« Ô les croyants ! Quiconque parmi vous apostasie de sa religion... Allah va faire venir un peuple qu'Il aime et qui L'aime, modeste envers les croyants et fier et puissant envers les mécréants »[5]

1 *Sahîh Al-Bukhârî*, Livre de la foi, chapitre : L'amour du Messager fait partie de la foi, hadith n°14, et *Sahîh Muslim*, Livre de la foi, chapitre : L'obligation d'aimer le Messager d'Allah plus que sa famille, ses enfants, ses parents..., hadith n°69.
2 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 80.
3 Sourate ***Âl 'Imrân***, v. 132.
4 Sourate ***At-Tawbah***, v. 71.
5 Sourate ***Al-Mâ'idah***, v. 54.

Et Il ﷻ dit :

مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ

« Muhammad est le Messager d'Allah. Et ceux qui sont avec lui sont durs envers les mécréants, miséricordieux entre eux. »[1]

Et Il ﷻ dit :

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوا وَّنَصَرُوا أُوْلَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ

« Ceux qui ont cru, émigré et lutté de leurs biens et de leurs personnes dans le sentier d'Allah, ainsi que ceux qui leur ont donné refuge et secours, ceux-là sont alliés les uns des autres. »[2]

Et Il ﷻ dit :

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلاَةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُوْلَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

« Les croyants et les croyantes sont alliés les uns des autres. Ils commandent le convenable, interdisent le blâmable accomplissent la Salât, acquittent la Zakat et obéissent à Allah et à Son Messager. Voilà ceux auxquels Allah fera miséricorde, car Allah est Puissant et Sage. »[3]

Et la fraternité religieuse est affirmée pour l'ensemble des gens de la *Qiblah*, même pour ceux qui commettent des désobéissances et des grands péchés, comme le dit Allah ﷻ :

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ

« Les croyants ne sont que des frères. Établissez donc la concorde entre vos frères »[4]

Et Il ﷻ dit :

فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ

« Mais celui à qui son frère aura pardonné en quelque façon doit faire face à une requête convenable »[5]

1 Sourate ***Al-Fath***, v. 29.
2 Sourate ***Al-Anfâl***, v. 72.
3 Sourate ***At-Tawbah***, v. 71.
4 Sourate ***Al-Hudjurât***, v. 10.
5 Sourate ***Al-Baqarah***, v. 178.

L'inimitié envers les mécréants fait partie de la foi

Nous considérons comme ennemi, détestons et nous écartons des mécréants, des polythéistes et des apostats. Nous nous désavouons de leur mécréance, de leur polythéisme, de leurs doctrines, de leurs lois et de leurs constitutions. Nous proclamons cela haut et fort et ne craignons pas les blâmes des gens, à l'instar des Prophètes et des Messager d'Allah.

Allah ﷻ dit :

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ إِلاَّ الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيهْدِينِ وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يرْجِعُونَ

« Et lorsqu'Abraham dit à son père et à son peuple : « Je désavoue totalement ce que vous adorez, à l'exception de Celui qui m'a créé, car c'est Lui en vérité qui me guidera. » Et il en fit une parole qui devait se perpétuer parmi sa descendance. Peut-être reviendront-ils ? »[1]

Et Il ﷻ dit :

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَينَنَا وَبَينَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ إِلاَّ قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لأَبِيهِ لأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن شَيءٍ رَّبَّنَا عَلَيكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيكَ أَنَبْنَا وَإِلَيكَ الْمَصِيرُ

« Vous avez eu un bel exemple [à suivre] en Abraham et en ceux qui étaient avec lui, quand ils dirent à leur peuple : « Nous vous désavouons, vous et ce que vous adorez en dehors d'Allah. Nous vous renions. Entre vous et nous, l'inimitié et la haine sont à jamais déclarées jusqu'à ce que vous croyiez en Allah, seul. » Exception faite de la parole d'Abraham [adressée] à son père : « J'implorerai certes, le pardon [d'Allah] en ta faveur bien que je ne puisse rien pour toi auprès d'Allah. » « Seigneur, c'est en Toi que nous mettons notre confiance et à Toi nous revenons [repentants]. Et vers Toi est le Devenir. » »[2]

Et Il ﷻ dit :

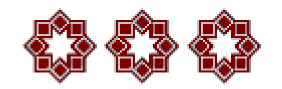
لا تَجِدُ قَوْمًا يؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيوْمِ الآخِرِ يوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُوْلَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الإِيمَانَ وَأَيدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ

1 Sourate *Az-Zukhruf*, v. 26-28.

2 Sourate *Al-Mumtahanah*, v. 4.

وَيدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِي اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُوْلَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

« Tu n'en trouveras pas, parmi les gens qui croient en Allah et au Jour dernier, qui prennent pour amis ceux qui s'opposent à Allah et à Son Messager, fussent-ils leur pères, leur fils, leurs frères ou les gens de leur tribu. Il a prescrit la foi dans leurs cœurs et Il les a aidés de Son secours. Il les fera entrer dans des Jardins sous lesquels coulent les ruisseaux, où ils demeureront éternellement. Allah les agrée et ils L'agréent. Ceux-là sont le parti d'Allah. Le parti d'Allah est celui de ceux qui réussissent. »[1]

1 Sourate ***Al-Mudjâdalah***, v. 22.

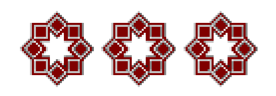
La foi aux prodiges (*Karâmât*) des alliés d'Allah

Nous croyons aux prodiges des alliés (*Awliyâ'*) d'Allah. Ce sont les faits extraordinaires qu'Allah ﷻ réalise à travers certains pieux, en leur honneur, comme Il ﷻ le dit :

أَلا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لا خَوْفٌ عَلَيهِمْ وَلا هُمْ يحْزَنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَفِي الآخِرَةِ لا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

« ***En vérité, les bien-aimés d'Allah seront à l'abri de toute crainte, et ils ne seront point affligés, ceux qui croient et qui craignent [Allah]. Il y a pour eux une bonne annonce dans la vie d'ici-bas tout comme dans la vie ultime. - Il n'y aura pas de changement aux paroles d'Allah -. Voilà l'énorme succès !*** »[1]

Et tout fait extraordinaire n'est pas forcément un prodige, mais peut être une supercherie ou le fait de charlatans ou d'imposteurs. Les prodiges découlent de l'obéissance à Allah et sont propres aux gens de la droiture, tandis que la supercherie découlent de la mécréance et de la désobéissance et sont propres aux gens de l'égarement.

1 Sourate ***Yûnus***, v. 62-64.

L'amour de la famille et des Compagnons du Messager d'Allah ﷺ fait partie de la foi

L'amour des Compagnons du Messager d'Allah ﷺ ainsi que l'absence de toute rancune dans nos cœurs et dans nos propos à leurs égards est une adoration avec laquelle nous adorons Allah, et un précepte bien connu de l'Islam. Nous ne désavouons aucun d'entre-eux et détestons quiconque les déteste. Les aimer et les défendre est une adoration avec laquelle nous adorons Allah. Ils sont ceux qui ont la foi la plus complète et sont les plus élevés dans l'obéissance à Allah et le djihad. Allah ﷻ les a choisit pour accompagner Son Prophète ﷺ, pour recevoir son Message et le transmettre aux gens. Ils sont les meilleurs de la Communauté après notre Prophète Muhammad ﷺ. Allah ﷻ dit :

وَالسَّابِقُونَ الأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

« Les tout premiers [croyants] parmi les émigrés et les Auxiliaires et ceux qui les ont suivis dans un beau comportement, Allah les agrée, et ils l'agréent. Il a préparé pour eux des Jardins sous lesquels coulent les ruisseaux, et ils y demeureront éternellement. Voilà l'énorme succès ! »[1]

An-Nâzhim a dit :

وأهل بيت المصطفى الأطهار ... وتابعيه السادة الأخيار
فكلهم في محكم القرآن ... أثنى عليهم خالق الأكوان
في الفتح والحديد والقتال ... وغيرها بأكمل الخصال
كذاك في التوراة والإنجيل ... صفاتهم معلومة التفصيل
وذكرهم في سنة المختار ... قد سار سير الشمس في الأقطار

Et les gens de la maison de Mustafâ[2]*, le pur* / *Et ceux qui l'ont suivi parmi les meilleurs*
Tous sont mentionnés dans le Coran / *Vanter par le Créateur des mondes*
Dans [les sourates] Al-Fath, Al-Hadîd, Al-Qitâl[3] / *Ainsi que dans d'autres, par les meilleurs attributs*
De même dans la Torah et l'Évangile / *Leur description est connue*
Et leur mention dans la Sunnah de l'Élu[4] / *S'est répandu comme le soleil parcoure la terre*

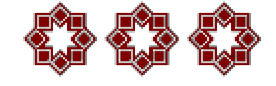
Quiconque a vu le Messager d'Allah ﷺ ou l'a accompagné, tout en croyant en lui, fait partie des Compagnons, même s'il ne l'a accompagné qu'une heure. Tous sont intègres, car

1 Sourate ***At-Tawbah,*** v. 100.
2 L'un des noms du Messager d'Allah ﷺ. [NdT]
3 Il s'agit de la sourate ***Muhammad***. [NdT]
4 Le Prophète Muhammad ﷺ. [NdT]

Allah et Son Messager l'ont attesté.

Nous nous abstenons de discuter des différents qui eurent lieu entre eux. Leurs différences d'opinions furent le résultat de leurs efforts d'interprétation. Certains ont vu juste dans leurs interprétations et d'autres se sont trompés. Et ils n'étaient pas à l'abri de commettre des erreurs.

Nous croyons que les meilleurs de la Communauté après notre Prophète ﷺ sont les quatre Califes bien-guidés : Abû Bakr ﷺ, 'Umar ﷺ, 'Uthmân ﷺ et 'Alî ﷺ. Leurs califats font partis du Califat de la prophétie[1].

1 Comme le confirme le hadith de Sa'îd Ibn Djumhân ﷺ, d'après Safînah ﷺ qui rapporte que le Messager d'Allah ﷺ a dit : *« Le Califat de la prophétie durera trente années. Ensuite, Allah donnera la royauté à qui Il veut. »*. Hadith authentique (*Sahîh*) rapporté par Ahmad (t. 5, p. 220-221), Abû Dâwud (n°4646-4647), At-Tirmidhî (n°2226), Al-Hâkim (t. 3, p. 71, n°145), At-Tahâwî (t. 4, p. 363), Ibn Hibbân (n°6904) et Ibn Abû 'Âsim (n°1181). At-Tirmidhî le juge bon (*Hasan*) et Al-Albânî l'a authentifié. [NdT]

La croyance à la promesse de la récompense et à la menace du châtiment

Nous croyons aux textes qui relatent la récompense et le châtiment, et nous les mentionnons tels qu'ils furent révélés. Nous attestons que celui qui meurt sur l'Islam, dont l'Islam est manifeste de manière générale, fait partie des gens du Paradis et nous ignorons son sort auprès d'Allah, conformément à la parole du Messager d'Allah ﷺ : *« Il arrive qu'un serviteur accomplisse, au regard des gens, les actes des gens du Paradis, alors qu'il sera du nombre des gens de l'Enfer, et qu'un serviteur accomplisse, au regard des gens, les actes des gens de l'Enfer, alors qu'il sera du nombre des gens du Paradis. »*[1]

Nous attestons que les mécréants, les hypocrites et les apostats sont des gens de l'Enfer.

Nous attestons que tous ceux que le Messager d'Allah ﷺ a cité comme étant au Paradis sont des gens du Paradis, comme les dix personnes auxquelles il fut annoncé le Paradis[2], 'Ukâshah رضي الله عنه, la femme noire رضي الله عنها qui balayait la mosquée, 'Abd Allah Ibn Salâm رضي الله عنه, la famille de Yâsir رضي الله عنهم, Bilâl Ibn Rabbâh رضي الله عنه, Khadîdjah Bint Khuwaylid رضي الله عنها, sa fille Fâtimah رضي الله عنها, ses épouses, et d'autres.

De la même manière, nous attestons que ceux qui ont été cités dans les textes religieux comme étant des gens de l'Enfer iront en Enfer, comme Abû Lahab et sa femme.

Et nous ne pouvons affirmer l'entré au Paradis ou en Enfer pour une personne en particulier, quel qu'il soit, sauf pour celui pour lequel le Prophète ﷺ l'a affirmé.

Nous ne décrétons pas que le châtiment frappera tout ceux qui en sont menacés [à cause des pêchés qu'ils commettent], car il se peut qu'Allah leur pardonne grâce aux actes d'obéissances dont ils ont fait preuve envers Lui, aux intercessions dont ils bénéficieront [le jour du Jugement], à leur repentir ou aux malheurs et maladies expiatrices qui les ont atteint.

Nous croyons que la promesse d'Allah du Paradis pour les croyants, sa menace du châtiment pour les *Muwahhidîn* désobéissants et le châtiment des mécréants et des hypocrites en Enfer, est vérité et qu'Allah ne manque jamais Ses engagements. Allah سبحانه وتعالى dit :

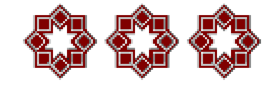
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلاً

1 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre des batailles, hadith n°4207, d'après Hâzim, d'après son père, d'après Sahl Ibn Sa'd.

2 Ces dix personnes sont : Abû Bakr As-Siddîq, 'Umar Ibn Al-Khattâb, 'Uthmân Ibn 'Affân, 'Alî Ibn Abû Tâlib, Talhah Ibn 'Ubayd Allah, Az-Zubayr Ibn Al-'Awwâm, 'Abd Ar-Rahmân Ibn 'Awf, Sa'd Ibn Abû Waqqâs, Abû 'Ubaydah Ibn Al-Jarrâh et Sa'îd Ibn Zayd. [NdT]

« Et quant à ceux qui ont cru et fait de bonnes œuvres. Nous les ferons entrer bientôt aux Jardins sous lesquels coulent les ruisseaux, pour y demeurer éternellement. Promesse d'Allah en vérité. Et qui est plus véridique qu'Allah en parole ? »[1]

Et Allah, par Sa bonté et Sa générosité, pardonne la désobéissance des *Muwahhidîn*. En effet, Allah a promis le pardon aux *Muwahhidîn* mais l'a interdit aux autres.

1 Sourate ***An-Nisâ'***, v. 122.

Ce qui fait partie de la foi

Nous ordonnons le bien et interdisons le mal, et nous patientons face aux persécutions des hommes due à l'application de ce principe qui permet de préserver la Communauté Musulmane. Allah ﷻ dit :

كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ
أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ

« Vous êtes la meilleure communauté qu'on ait fait surgir pour les hommes vous ordonnez le convenable, interdisez le blâmable et croyez à Allah. Si les gens du Livre croyaient, ce serait meilleur pour eux, il y en a qui ont la foi, mais la plupart d'entre eux sont des pervers. »[1]

Nous croyons en l'obligation d'écouter et d'obéir à ceux qui détiennent l'autorité, tant qu'ils n'ordonnent pas de choses réprouvées [par Allah]. S'ils le font, il est alors interdit de leur obéir, mais nous continuons à le faire dans les choses convenables.

Nous patientons face à leurs préjudices, et il n'est pas permis de prendre les armes contre eux s'ils sont coupables d'une déviance autre que la mécréance. Au contraire, nous les conseillons et invoquons Allah qu'Il leur accorde la piété et la droiture.

Nous croyons que les invocations pour les dirigeants et les détenteurs de l'autorité faites sur les minbars sont une innovation religieuse (*Bid'a*) du jour du vendredi. Il n'est en effet rapporté nulle part que le Messager d'Allah ﷺ ou ses Compagnons l'ont fait, ou que cela fait partie de l'obéissance qui leur est due.

Nous prodiguons conseil à tout Musulman, nous aidons à la bonté et à la crainte d'Allah, nous veillions à l'accomplissement de la prière du vendredi, des prières en commun, du pèlerinage, du djihad avec le chef des Musulmans même si ces derniers commettent des transgressions, contrairement aux innovateurs.

Nous nous enjoignons mutuellement la patience, la persévérance dans l'épreuve et l'adversité, et la gratitude dans la prospérité. Nous sommes satisfaits et apaisés face aux décrets et aux prescriptions de notre Seigneur. Nous ne Lui demandons ni d'être éprouvé ni de rencontrer l'ennemi, conformément à la parole du Messager d'Allah ﷺ : *« Ne souhaitez pas la confrontation avec l'ennemi, et demandez à Allah Sa protection. »*[2]

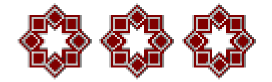
Nous croyons que les épreuves et la victoire de la religion ne reposent pas sur des causes ou des aspirations matérielles. Nous n'oublions pas les lois universelles (*As-Sunan Al-*

1 Sourate ***Âl 'Imrân***, v. 110.

2 Rapporté par Al-Bukhârî, Livre des souhaits, chapitre : De l'aversion de souhaiter rencontrer l'ennemi, hadith n°7237 avec *Al-Fath*.

Kawniyyah)[1] d'Allah et que la victoire vient de Lui lorsque nous sommes sincères, croyants et que nous implorons Son pardon.

Que les éloges et le salut d'Allah soient sur Muhammad, sur sa famille et ses Compagnons.

1 Les lois universelles sont celles qu'Allah a décrété et qui organisent toute la création comme la course du soleil, l'orbite des planètes... [NdT]

Texte original en arabe

عقيدة أهل السنة والجماعة

مقدمة

الحمد لله نحمده، ونستعينه، ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأن محمدًا عبده ورسوله.

﴿ يا أَيهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلا تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴾ [آل عمران: 102].

﴿ يا أَيهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيكُمْ رَقِيبًا ﴾ [النساء: 1].

﴿ يا أَيهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيدًا (70) يصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَن يطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴾ [الأحزاب: 70، 71].

أما بعد:

فإن أحسن الحديث كلام الله، وخير الهدي هدي محمد صلى الله عليه وسلم (أخرجه مسلم في «الصحيح»، كتاب الجمعة، باب/ تخفيف الصلاة والخطبة (2/592) ح(43،44).) وشر الأمور محدثاتها، وكل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة (أخرجه أحمد في المسند: (4/126، 127)، وأبو داود: كتاب السنة، باب/ في لزوم السنة (12/359، 360) حديث رقم (4583) العون، والترمذي: كتاب العلم، باب/ ما جاء في الأخذ بالسنة واجتناب البدع (5/43)

حديث رقم (2676)، وابن ماجه في المقدمة، حديث (42، 44)، والدارمي في «المقدمة» (1/44، 45) وصححه الألباني في «إرواء الغليل» برقم (2455.)، وكل ضلالة في النار (أخرجه النسائي في «السنن»، كتاب العيدين (3/188، 189) برقم (5610) وقد صحح المحدث الألباني رحمه الله هذه الزيادة في تخريج خطبة الحاجة.) .

فهذا مُختصر لعقيدة أهل السنة والجماعة ولما نعتقده ونؤمن به، أمليته وقررته على أحد طلابي لأمرين:

أما الأول:

فقد نُسب إلينا، وتُقول علينا ما لم نعتقد ونقول، ولم أكن أعتقدُ أن يأتي اليوم الذي أكتبُ فيه مُعتقدي، وأُبين فيه منهجي، ردًّا على المتقولين، ودفاعًا عن غربة الدين، فإننا لم نأت بجديد في دين الله تعالى، ولم نؤلف أصولاً لنخرق بها إجماع السلف ، وإنما لبعد الناس عن المنهج السليم أصبح كل من لم يوافقهم في أمرٍ أو نازلة خارجي، وتكفيري، ومُتنكبٌ عن الصراط المستقيم.

وثانيهما:

ما رأيتُ ما تعيشه الأمة اليوم من تخبط وتيه، وتفرق واختلاف، فكثرت الجماعات والفرق، وتعددت المناهج، وأصبح كل يدَّعي المنهج السليم، والعقيدة الصافية، ويخطئ بل يكفر من خالفه ورد عليه.

فعزمت أن أُبين مُعتقد السلف بطريقة مُبسطة، وإن كان سلفنا وعلماء الأمة قبلي قد كتبوا وصنفوا في هذا المجال.

ونسأل الله العلي العظيم أن يتقبل أعمالنا، ويصلح نياتنا، ويبرم لهذه الأمة أمر رشدٍ، يعز فيه أهل طاعته، ويذل فيه أهل معصيته والمحاربين لدينه، إنه ولي ذلك والقادر عليه، إنه نعم المولى ونعم النصير.

أملاه أبو عبدالله حمود بن عبدالله بن عقلاء الشعيبي

12 / 7 / 1422هـ

باب الإيمان يزيد وينقص

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، أما بعد:

فهذا اعتقادنا الذي ندين الله تعالى به، وهو اعتقاد الفرقة الناجية المنصورة أهل السنة والجماعة فنقول:

نؤمن بأن الإيمان: هو اعتقادٌ بالجنان، وعملٌ بالأركان، ونطقٌ باللسان.

ولا يكملُ الإيمان إلا بالعمل، ولا قول ولا عمل إلا بنية، ولا قول ولا عمل ولا نية إلا بموافقة السنة، وأن الإيمان يزيدُ بالطاعة، وينقصُ بالمعصية، قال تعالى: ﴿ **لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا** ﴾ [المدثر: 31]، وقال تعالى: ﴿ **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ** ﴾ [الأنفال: 2].

وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «الإيمانُ بضعٌ وسبعونَ أو بِضعٌ وستونَ شعبة، فأفضلها قولُ: لا إله إلا اللهُ، وأدناها إماطة الأذى عن الطريقِ، والحياءُ شُعبةٌ من الإيمان»(أخرجه مسلم كتاب الإيمان، باب/ عدد شعب الإيمان ح(58))، وقال البخاري: «لقيتُ أكثر من ألف رجل من العلماء بالأمصار، فما رأيتُ أحدًا يختلف في أن الإيمان يزيدُ وينقص»(أخرجه اللالكائي في «شرح أصول الاعتقاد» (2/173)، و«فتح الباري» لابن حجر (1/44)، و«سير أعلام النبلاء» (12/395)).

ونؤمن بأن للإيمان شعبٌ، منها ما هو أصلٌ يزولُ الإيمان بزواله كالتوحيد، ومنها ما هو من واجبات الإيمان ينقصُ بزوالها ولا ينتقض أو لا يزول عنه أصل الإيمان، كإماطة الأذى عن الطريق والحياء.

وكل نفي للإيمان ورد في الشرع فإما أن يراد به نفي أصل الإيمان، أو يرادُ به نفي الإيمان الواجب.

* * *

باب الإيمان بالله

نـؤمن بـأن الله واحـدٌ لا شـريك لـه، لا في ربـوبيته، ولا في ألـوهيته، ولا في أسمـائه وصـفاته، ذو الألوهيـة والعبوديـة علـى خلقـه أجمعين، قـال تعـالى: ﴿ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ ﴾ [البقرة: 285]، وقـال تعـالى: ﴿ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا ﴾ [النساء: 39]، وقال تعالى: ﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُوْلَئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴾ [النساء: 152]، وقال تعالى: ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُوْلَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴾ [الحجرات: 15]، وقال تعالى: ﴿ آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَأَنفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴾ [الحديد: 7]، وقال تعالى: ﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُوْلَئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِندَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُوْلَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴾ [الحديد: 19]، وقـال تعـالى: ﴿ سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴾ [الحديد: 21].

وفي الحديث الصحيح عن عثمان بن عفان رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «من مات وهو يعلمُ أن لا إله إلا اللهُ دخلَ الجنةَ»(رواه مسلم كتاب الإيمان، باب/ من مات على التوحيد دخل الجنة قطعًا حديث (43)).

ونؤمن بأنه وحده لا شريك له في ربوبيته، كما قال تعالى: ﴿ أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴾ [الأعراف: 54]، وقال تعالى: ﴿ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴾ [فاطر: 13]، وقال تعالى: ﴿ قُل لِّمَنِ الأَرْضُ وَمَن فِيهَا إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (84) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلا تَذَكَّرُونَ (85) قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ

وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (86) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلا تَتَّقُونَ (87) قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (88) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ ﴾ [المؤمنون: 84 ـ 89].

ونؤمن بأنه تعالى هو الإله الحق لا شريك له، هو الإله المستحق للعبادة وحده دون سواه، ولهذا خلق الله الثقلين كما قال تعالى: ﴿ **وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُونِ** ﴾ [الذاريات: 56]، وقال تعالى: ﴿ **ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَى وَأَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ** ﴾ [الحج: 6]، وقال تعالى: ﴿ **ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ** ﴾ [الحج: 62]، وقال تعالى: ﴿ **ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ** ﴾ [لقمان: 30]، وقال تعالى: ﴿ **شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ وَالْمَلائِكَةُ وَأُوْلُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ** ﴾ [آل عمران: 18]، وقال تعالى: ﴿ **يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ أَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (39) مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِ إِلاَّ أَسْمَاءً سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَاؤُكُم مَّا أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلَّهِ أَمَرَ أَلاَّ تَعْبُدُوا إِلاَّ إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لا يَعْلَمُونَ** ﴾ [يوسف: 39، 40].

ونؤمن بما أثبته الله تعالى لنفسه في كتابه أو سنة رسوله من الأسماء والصفات على الوجه اللائق به، من غير تحريف، ولا تعطيل، ولا تكييف، ولا تمثيل، كما قال تعالى: ﴿ **وَلِلَّهِ الأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ** ﴾ [الأعراف: 180]، وقال تعالى: ﴿ **وَلَهُ الْمَثَلُ الأَعْلَى فِي السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ** ﴾ [الروم: 27]، وقال تعالى: ﴿ **لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ** ﴾ [الشورى: 11].

* * *

باب الإيمان بالملائكة

ونؤمن بملائكة الله تعالى إجمالاً، وأنهم خلقٌ من خلقه، مجبولين مكلفين بطاعته وعبادته، كما قال تعالى: ﴿ لاَ يعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ ويفْعَلُونَ مَا يؤْمَرُونَ ﴾ [التحريم: 6]، وقال: ﴿ وَلَهُ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَنْ عِندَهُ لا يستَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلا يسْتَحْسِرُونَ (19) يسَبِّحُونَ اللَّيلَ وَالنَّهَارَ لا يفْتُرُونَ ﴾ [الأنبياء: 19 ـ 20]، وقال: ﴿ لا يسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِ يعْمَلُونَ ﴾ [الأنبياء: 27].

ليسوا بالإناث ولا بنات الله كما ادَّعى المشركون. تبارك وتقدس ربنا عما يقولون. قال تعالى: ﴿ وَجَعَلُوا الْمَلائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاثًا أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيسْأَلُونَ ﴾ [الزخرف:19]، وقال: ﴿ أَمْ خَلَقْنَا الْمَلائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ (150) أَلا إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيقُولُونَ (151) وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴾ [الصافات: 150 ـ 152]، وقال تعالى: ﴿ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴾ [الأنبياء: 26].

ومن الأدلة على وجوب الإيمان بالملائكة، قوله تعالى: ﴿ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لا نُفَرِّقُ بَينَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيكَ الْمَصِيرُ ﴾ [البقرة: 285]، وقوله تعالى: ﴿ لَيسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيوْمِ الآخِرِ وَالْمَلائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيينَ ﴾ [البقرة: 177]، وقوله تعالى: ﴿ يا أَيهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيوْمِ الآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلالاً بَعِيدًا ﴾ [النساء:136]، وحديث جبريل الطويل وفيه: «الإيمانُ أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله...»(أخرجه البخاري: كتاب الإيمان، باب/ سؤال جبريل النبي صلى الله عليه وسلم عن الإيمان، والإسلام، والإحسان، وعلم الساعة... حديث (50)، ومسلم كتاب الإيمان، باب/ بيان الإيمان والإسلام والإحسان... حديث(1).).

فجعل الرسول صلى الله عليه وسلم الإيمان بالملائكة ركنًا من أركان الإيمان وعدم الإيمان بهم وبوجودهم كفر مخرجٌ من الملة بالإجماع كما قال تعالى: ﴿ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلالاً بَعِيدًا ﴾ [النساء: 136].

ولا يحصيهم إلا الله تعالى، فقد ثبت في «الصحيحين» من حديث أنس رضي الله عنه في قصة المعراج «أن النبي عليه الصلاة والسلام رُفع له البيت المعمور في السماء يدخله يصلي فيه كل يوم سبعون ألف ملك، إذا خرجوا لم يعودوا إليه» (البخاري: كتاب بدء الخلق، باب/ ذكر الملائكة حديث (3207)، ومسلم: كتاب الإيمان، باب/ الإسراء برسول الله صلى الله عليه وسلم إلى السموات وفرض الصلوات ح(264).).

وقد يتمثل الملك بأمر الله على هيئة بشر، كما في قصة مريم، وحديث جبريل حين سأل النبي صلى الله عليه وسلم عن الإسلام، والإيمان والإحسان.

أما صورته الحقيقية، فقد ذكر الله - تعالى - في القرآن أنه جعل من الملائكة رسلاً أولي أجنحة مثنى وثلاث ورباع، يزيد في الخلق ما يشاء إن الله على كل شيء قدير، وقد رأى النبي عليه الصلاة والسلام جبريل على صورته الحقيقية وله ستمائة جناح قد سد الأفق (أخرجه البخاري في كتاب بدء الخلق (4/83) باب/ إذا قال أحدكم والملائكة في السماء...، وكتاب التفسير (6/50) باب/ ﴿ فكان قاب قوسين أو أدنى ﴾ ، ومسلم في كتاب الإيمان (1/158)، باب/ في ذكر سدرة المنتهى.).

وظائف الملائكة:

أولاً: تثبيت المؤمنين كما قال تعالى: ﴿ إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلاَّ تَخَافُوا وَلا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴾ [فصلت:30]، وقال تعالى: ﴿ إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴾ [الأنفال: 12]، وقال تعالى: ﴿ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (123) إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَن يَكْفِيكُمْ أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم بِثَلاثَةِ آلافٍ مِّنَ الْمَلائِكَةِ مُنزَلِينَ (124) بَلَى إِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ آلافٍ مِّنَ الْمَلائِكَةِ مُسَوِّمِينَ (125)

وَمَا جَعَلَهُ اللّهُ إِلاَّ بُشْرَى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِ وَمَا النَّصْرُ إِلاَّ مِنْ عِندِ اللّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴾ [آل عمران: 123 ـ 126].

ثانيا: قبض الأرواح والنفخ في الصور قال تعالى: ﴿ **قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ** ﴾ [السجدة: 11]، وقال تعالى: ﴿ **وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُم حَفَظَةً حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لاَ يُفَرِّطُونَ** ﴾ [الأنعام: 61]، وقال تعالى: ﴿ **وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا** ﴾ [الكهف: 99]، وقال تعالى: ﴿ **وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ** ﴾ [يس: 51].

وقال تعالى: ﴿ **وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ** ﴾ [الزمر:68].

ثالثًا: تسجيل الأعمال وحفظها، كما قال تعالى: ﴿ **مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ** ﴾ **[ق:18]**، وقال تعالى: ﴿ **وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ (10) كِرَامًا كَاتِبِينَ (11) يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ** ﴾ [الانفطار: 10 ـ 12].

رابعًا: خزنة لجهنم، كما قال تعالى: ﴿ **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ** ﴾ [التحريم: 6]، وقال: ﴿ **وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ (27) لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ (28) لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ (29) عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ (30) وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ** ﴾ [المدثر: 27 ـ 31].

خامسًا: الترحيب بالمؤمنين كما قال تعالى: ﴿ **وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ** ﴾ [الزمر: 73].

وقال تعالى: ﴿ **جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِم مِّن كُلِّ بَابٍ** ﴾ [الرعد: 23]، وليست هذه الأعمال المذكورة هي كل الأعمال التي يقوم به الملائكة، وإنما على سبيل التمثيل، وإلا فأعمالهم كثيرة جدًّا.

* * *

باب الإيمان بالكتب

ونؤمن بكتب الله تعالى التي أنزلها على رُسله إجمالاً، ونؤمن بما سماه منها على التفصيل، كالتوراة والإنجيل والزبور والقرآن، وهي كلامه أوحى به إلى رسله، ليبلِّغوه حُجةً لله على خلقه.

وأن الإيمان بها ركن من أركان الإيمان، قال تعالى: ﴿ **قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ** ﴾ [البقرة: 136] .

والإيمان بها صفة من صفات المؤمنين، كما قال تعالى: ﴿ **آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ** ﴾ [البقرة: 285].

وقال تعالى: ﴿ **الم (1) ذَلِكَ الْكِتَابُ لا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ (2) الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ (3) وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِالآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ** ﴾ [البقرة: 1 ـ 4].

وحكم تعالى بالكفر على من لم يؤمن بها فقال تعالى: ﴿ يا أَيهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلالاً بَعِيدًا ﴾ [النساء: 136].

وقال تعالى: ﴿ أَفَمَن كَانَ عَلَى بَينَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً أُوْلَئِكَ يؤْمِنُونَ بِهِ وَمَن يكْفُرْ بِهِ مِنَ الأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلا تَكُ فِي مِرْيةٍ مِّنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لا يؤْمِنُونَ ﴾ [هود: 17].

وقال تعالى: ﴿ الَّذِينَ آتَينَاهُمُ الْكِتَابَ يتْلُونَهُ حَقَّ تِلاوَتِهِ أُوْلَئِكَ يؤْمِنُونَ بِهِ وَمَن يكْفُرْ بِهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ [البقرة: 121].

ونؤمن بأن الله تعالى حفظ كتابه الذي أنزله على نبيه محمد من التبديل والتغيير، فقال تعالى: ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾ [الحجر: 9]، وقال تعالى: ﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ (41) لا يأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَينِ يدَيهِ وَلا مِنْ خَلْفِهِ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴾ [فصلت:41،42]، وهو الذي بين دفتي المصحف، يبدأ بالفاتحة وينتهي بسورة الناس.

وهو والسنة المطهرة مصدرا التشريع لهذه الأمة المحمدية، لا يسع لأحد الخروج عنه؛ لأن فيه خيري الدنيا والآخرة، كما قال تعالى:

﴿ وَنَزَّلْنَا عَلَيكَ الْكِتَابَ تِبْيانًا لِّكُلِّ شَيءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ ﴾ [النحل:89].

ونؤمن بأنه مُنزل من الله تعالى وليس بمخلوق، قال تعالى: ﴿ تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ﴾ [الفرقان: 1]، وقال تعالى: ﴿ أَلا لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴾ [الأعراف: 54].

ولا يساويه شيء من كلام المخلوقين، أنزله على رسوله بلفظه ومعناه، وتكلم به الله عز وجل على الحقيقة بصوت مسموع على ما يليق بجلاله وعظمته، قال تعالى: ﴿ لَيسَ كَمِثْلِهِ شَيءٌ

وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴾ [الشورى:11]، كما قال ربنا في كتابه: ﴿ **وَنَادَيْنَاهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيا** ﴾ [مريم: 52].

وعن عبدالله بن أنيس قال: سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: «يحشر الله العباد فيناديهم بصوت يسمعه من بعد كما يسمعه من قرب: أنا الملك، أنا الديان»(أخرجه البخاري معلقًا: كتاب التوحيد، باب/ قول الله تعالى: ﴿ ولا تنفع الشفاعة عنده إلا لمن أذن له ﴾ برقم (32) (15/419).)، وهو صفةٌ من صفاته فمن قال غير ذلك فقد كفر.

* * *

باب الإيمان بالرسل والأنبياء

ونؤمن بأنبياء الله ورسله أجمعين الذين أخبر الله تعالى عنهم في كتابه، أو أخبر رسوله صلى الله عليه وسلم عنهم في سنته، لا نفرق بين أحد من رسله، اصطفاهم الله تعالى على خلقه، وخصّهم برسالاته، وجعلهم واسطة بينه وبين خلقه، لتبليغ وحيه، وإيصال كلامه وشرعه. ونؤمن بأنهم بلغوا الرسالة، وأدوا الأمانة، ونصحوا لأممهم، ولم يكتموا شيئًا حملوه، ومن كفر بنبي من الأنبياء فقد كفر بسائر الأنبياء، قال تعالى: ﴿ **إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلاً (150) أُوْلَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا (151) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُوْلَئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا** ﴾ [النساء: 150 . 152].

ونؤمن بأنهم يدعون لأصل واحد وهو التوحيد، فالإسلام دين جميع الأنبياء، والرسل، وإن اختلفت شرائعهم، كما قال تعالى: ﴿ **وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ** ﴾ [النحل:36]، وقال تعالى: ﴿ **وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلاَّ نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ**

لا إِلَهَ إِلاَّ أَنَا فَاعْبُدُونِ ﴾ [الأنبياء:25].

ونؤمن بأن آخرهم محمد خير البشر، وسيد ولد آدم، فضله الله تعالى على جميع رسله وأنبيائه، وخصه بما لم يخص به أحدًا غيره، وجعل أمته خير أمة أُخرجت للناس، وأن رسالته عامة للثقلين الإنس والجن، وأنها باقية إلى يوم القيامة، وشريعته هي الشريعة المهيمنة على سائر الشرائع، قال تعالى: ﴿ **قُلْ يا أَيها النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ لا إِلَهَ إِلاَّ هُو يحْيي وَيمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِي الأُمِّي الَّذِي يؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ** ﴾ [الأعراف: 158].

وقال تعالى: ﴿ **وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لا يعْلَمُونَ** ﴾ [سبأ:28].

* * *

باب الإيمان باليوم الآخر

ونؤمن بأنه لا تصح عقيدة العبد إلا بالإيمان باليوم الآخر، قال تعالى: ﴿ **لَيسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيوْمِ الآخِرِ وَالْمَلائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيينَ** ﴾ [البقرة: 177]، وقال تعالى: ﴿ **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيوْمِ الآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلا خَوْفٌ عَلَيهِمْ وَلا هُمْ يحْزَنُونَ** ﴾ [البقرة: 62].

وحديثُ جبريل الطويل وفيه: «الإيمان أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر...» (سبق تخريجه.).

* * *

باب الإيمان بخروج المهدي

ونؤمن بخروج المهدي بعدما يعم الفساد والظلم والطغيان الأرض، فيأتي يملؤها عدلاً وقسطًا كما ملئت جورًا وظلمًا.

* * *

باب الإيمان بخرو ج الدجال

ونؤمن بخروج الدجال آخر الزمان يدعو إلى الربوبية، رجل أعور، جعد الشعر، وعينه طافية قد ذهب نورها، كما أخبرنا بصفاته رسولنا صلى الله عليه وسلم عن أنس - رضي الله عنه - قال:قال النبي صلى الله عليه وسلم: «ما بعث نبي إلا أنذر أمته الأعور الكذاب: ألا إنه أعور، وإن ربكم ليس بأعور، وإن بين عينيه مكتوب كافر»(أخرجه البخاري (13/19- 389)، ومسلم حديث رقم (2933)، وأخرجه مسلم أيضًا من طريق أخرى عن قتادة.).

* * *

باب الإيمان بنزول عيسى عليه السلام

ونؤمن بنزول عيسى عليه السلام على المنارة البيضاء شرقي دمشق، فيقتل الدجال، ويحكم بالإسلام، ويكسر الصليب، ويقتل الخنزير، ويضع الجزية.

فعن أبي هريرة - رضي الله عنه - قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «والذي نفسي بيده ليوشكن أن ينزل ابن مريم حكمًا مقسطًا، فيكسر الصليب، ويقتل الخنزير، ويضع الجزية، ويفيض المال حتى لا يقبله أحد»(أخرجه البخاري في البيوع (4/414) ح(2222)، وفي المظالم (5/121) ح(2476)، وفي

الأنبياء (6/490، 491) ح(3448)، ومسلم في الإيمان (1/135) ح(155).).

* * *

باب الإيمان بخروج يأجوج ومأجوج

ونؤمن بيأجوج ومأجوج، كما قال تعالى: ﴿ **قَالُوا يا ذَا الْقَرْنَينِ إنَّ يأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَى أَن تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا** ﴾ [الكهف: 94]، وقال تعالى: ﴿ **حَتَّى إِذَا فُتِحَتْ يأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٍ ينسِلُونَ** ﴾ [الأنبياء: 96]. وعن أبي سعيد الخدري . رضي الله عنه . عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «يقول الله تعالى: يا آدم! فيقول: لبيك وسعديك والخير في يديك، فيقول: أخرج بعث النار. قال: وما بعث النار؟، قال: من كل ألف تسعمائة وتسعةٌ وتسعون، فعنده يشيب الصغير، وتضع كل ذات حمل حملها، وترى الناس سكارى، وما هم بسكارى، ولكن عذاب الله شديد».

قالوا: يا رسول الله وأينا ذلك الواحد قال: «أبشروا فإن منكم رجل، ومن يأجوج ومأجوج ألف»(أخرجه البخاري (6/382، 8/441، 11/388، 13/453)، ومسلم رقم (222).).

* * *

باب الإيمان بخروج الدابة

ونؤمن بخروج دابة يراها كل أهل جهة في جهتهم، وتكتب بين عيني المؤمن مؤمنًا، وبين عيني الكافر كافرًا، تنذر الناس بقرب العذاب والهلاك، قال تعالى: ﴿ **وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآياتِنَا لا يوقِنُونَ** ﴾ [النمل: 82].

* * *

باب الإيمان بطلوع الشمس من مغربها

ونؤمن بطلوع الشمس من مغربها علامة من علامات الساعة الكبرى، فعندها لا ينفع الندم، ولا تُقبل التوبة، قال تعالى: ﴿ هَلْ ينظُرُونَ إلاَّ أَن تَأْتِيهُمُ الْمَلائِكَةُ أَوْ يأْتِي رَبُّكَ أَوْ يأْتِي بَعْضُ آياتِ رَبِّكَ يوْمَ يأْتِي بَعْضُ آياتِ رَبِّكَ لا ينفَعُ نَفْسًا إيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إيمَانِهَا خيرًا قُلِ انتَظِرُوا إنَّا مُنتَظِرُونَ ﴾ [الأنعام: 158].

وعن أبي هريرة ـ رضي الله عنه ـ قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لا تقوم الساعة حتى تطلع الشمس من مغربها، فإذا رآها الناس آمن من عليها، فذاك حين لا ينفع نفسًا إيمانها، لم تكن آمنت من قبل»(أخرجه البخاري: كتاب الرقاق ح(6506) (13/156)، ومسلم: كتاب الإيمان، باب/ بيان الزمن الذي لا يقبل فيه الإيمان ح(248).).

* * *

باب الإيمان بفتنة القبر وعذابه ونعيمه

ونؤمن بفتنة القبر، وهي سؤال الميت في قبره عن ربه ودينه ونبيه، كما جاءت به الأخبار متواترة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم فالمؤمن يثبته الله تعالى في قبره، وأما الكافر والمنافق فإنه يفزع ويحارُ في جواب الملكين، قال تعالى: ﴿ يثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَفِي الآخِرَةِ وَيضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيفْعَلُ اللَّهُ مَا يشَاءُ ﴾ [إبراهيم: 27].

وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «المسلم إذا سئل في القبر شهد أن لا إله إلا الله وأن محمدًا رسول الله، فذلك قوله: ﴿ يثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَياةِ الدُّنْيا وَفِي الآخِرَةِ وَيضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيفْعَلُ اللَّهُ مَا يشَاءُ ﴾ »(أخرجه البخاري: كتاب تفسير القرآن، باب/ ﴿ يثبت الله الذين آمنوا... ﴾ من حديث البراء بن عازب ح (4699).).

وعن أنس بن مالك ـ رضي الله عنه ـ عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إن العبد إذا وضع في قبره، وتولى عنه أصحابه، وإنه ليسمع قرع نعالهم، أتاه ملكان فيقعدانه فيقولان: ما كنت تقول في هذا الرجل محمد صلى الله عليه وسلم؟. فأما المؤمن فيقول: أشهد أنه محمد عبدالله ورسوله. فيقال له: انظر إلى مقعدك من النار، قد أبدلك الله به مقعدًا من الجنة» قال النبي صلى الله عليه وسلم: «فيراهما جميعًا»(رواه البخاري كتاب الجنائز، باب/ الميت يسمع خفق النعال، حديث رقم (1374)، ومسلم: كتاب الجنة/ باب: عرض مقعد الميت من الجنة أو النار عليه، حديث (70).).

ونؤمن بعذاب القبر لمن كان له أهلاً، وبنعيمه للمؤمنين، وقد اتفق أهل السنة والجماعة على إثبات عذاب القبر ونعيمه، قال تعالى: ﴿ **النَّارُ يعْرَضُونَ عَلَيهَا غُدُوًّا وَعَشِيا وَيوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ** ﴾ [غافر: 46]، وقال تعالى: ﴿ **سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَينِ ثُمَّ يرَدُّونَ إِلَى عَذَابٍ عَظِيمٍ** ﴾ [التوبة:101] وقد فسر ابن عباس والحسن وقتادة العذاب الثاني بعذاب القبر(تفسير ابن كثير (4/1701، 1702) بتحقيق البنا، «أحكام القرآن» للقرطبي (8/153) بتحقيق سالم البدري، «تفسير الطبري» (6/458)، «فتح القدير» (2/457)، «الدر المنثور» (3/487) .)، وعن عائشة ـ رضي الله عنها ـ أن يهودية دخلت عليها، فذكرت عذاب القبر، فقالت لها: أعاذك الله من عذاب القبر.

فسألت عائشة رسول الله صلى الله عليه وسلم عن عذاب القبر فقال: «عذاب القبر حق».

قالت عائشة: فما رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم بعد صلى صلاة إلا تعوذ من عذاب القبر(هذا الحديث له ثلاث طرق عن عائشة: الأولى: من طريق أشعث، عن أبيه، عن مسروق عن عائشة ـ أخرجه البخاري في الجنائز، ح(1372) (3/232)، ومسلم في المساجد ح(586) (1/411). الثانية: من طريق أبي وائل، عن مسروق، عن عائشة، رواه البخاري في كتاب الدعوات ح(6366) (11/174)، ومسلم ح(586) (1/411). الثالثة: من طريق يحيى بن سعيد، عن عمرة، عن عائشة، رواه البخاري في الكسوف ح(1049) (2/538) مختصرًا ـ ومسلم في الكسوف ح(903) (2/621).).

وعن ابن عباس قال: مر النبي صلى الله عليه وسلم بقبرين فقال: «إنهما ليعذبان، وما يعذبان في كبير أما أحدهما فكان لا يستتر من البول، وأما الآخر فكان يمشي بالنميمة»(أخرجه البخاري كتاب الأدب، باب/ الغيبة (12/88 ـ فتح) ح(6052).).

وعن أبي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يدعو: «اللهم إني أعوذ بك من عذاب القبر، ومن عذاب النار، ومن فتنة المحيا والممات، ومن فتنة المسيح الدجال»(أخرجه البخاري: كتاب الجنائز، باب/ التعوذ من عذاب القبر (3/610) مع الفتح ح(1377).).

ونؤمن بأن الشهيد يأمن من فتنة القبر كما قال رسول الله عندما سأله رجل فقال: يا رسول الله، ما بال المؤمنين يفتنون في قبورهم إلا الشهيد؟ قال: «كفى ببارقة السيوف على رأسه فتنة»(رواه النسائي (1/289)، وقال الألباني: سنده صحيح كما في كتاب أحكام الجنائز (ص:50).).

* * *

باب الإيمان بالنفخ في الصور

ونؤمن بأن إسرافيل عليه السلام مُلتقم القرن، منتظر الأمر بالنفخ، كما في حديث أبي سعيد الخدري عند الترمذي قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «كيف أنعم وقد التقم صاحب القرنِ القرنَ، وحنى جبهته، وأصغى سمعه، ينتظر أن يؤمر أن ينفخ فينفخ»(أخرجه الترمذي (1/70/316)، وقال: حديث حسن، وابن ماجه (4273)، وأحمد (3/7ـ 73)، وأبو نعيم في «الحلية» (5/105) (7/130، 312)، وابن المبارك في «الزهد» (1597)، وقد حسنه الألباني في «الصحيحة» (3/66) ح(1079).)، وقال تعالى: ﴿ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَمَن فِي الأَرْضِ إلاَّ مَن شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُم قِيَامٌ ينظُرُونَ ﴾ [الزمر:86] وقال تعالى: ﴿ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ ينسِلُونَ ﴾ [يس: 51].

ونؤمن بأن النفخ نفختان، كما دل على ذلك الحديث الصحيح عند البخاري عن أبي هريرة. رضي الله عنه. قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:«ما بين النفختين أربعون، قال: أربعون يومًـا؟ قال: أبيت، قال: أربعون شهرًا؟ قال: أبيت، قال: أربعون سنة؟ قال: أبيت. قال: ثم ينزل الله من السماء ماء. فينبتون كما ينبت البقل ليس من الإنسان شيء إلا يبلى، إلا عظمًا واحدًا وهو عجب الذنب، ومنه يركب الخلق يوم القيامة»(أخرجه البخاري في كتاب تفسير القرآن،

باب/ ﴿ يوم ينفخ في الصور فتأتون أفواجًا ﴾ ح(4935)، ومسلم: كتاب الفتن، باب/ ما بين النفختين ح(2955).).

* * *

باب الإيمان بالبعث والحشر

ونؤمن بالبعث والحشر، قال تعالى: ﴿ **قُلْ إِنَّ الأَوَّلِينَ وَالآخِرِينَ (49) لَمَجْمُوعُونَ إِلَى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ** ﴾ [الواقعة: 49 ـ 50]، وقال تعالى: ﴿ **هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالأَوَّلِينَ** ﴾ [المرسلات: 38]، وقال تعالى: ﴿ **زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن لَّن يُبْعَثُوا قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ** ﴾ [التغابن: 7].

ونؤمن بأن الله عز وجل يحشر الناس على أرض بيضاء، لم يسفك فيها دم، ولم يظلم عليها أحد، وذلك كما جاء في الحديث الصحيح عن سهل بن سعد قال: سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: «يحشر الناس يوم القيامة على أرض بيضاء عفراء كقرص نقي»(أخرجه البخاري: كتاب الرقاق، باب/ يقبض الله الأرض يوم القيامة برقم (6521).)، ويحشرون حفاة عراة غرلاً بُهمًا كما قال تعالى: ﴿ **يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ** ﴾ (أخرجه البخاري: كتاب الأنبياء، باب/ قول الله تعالى: ﴿ واتخذ الله إبراهيم خليلاً ﴾ حديث رقم (3394)، ومسلم: كتاب الجنة، باب/ فناء الدنيا، وبيان الحشر يوم القيامة حديث رقم (85).) [الأنبياء: 104].

* * *

باب الإيمان بالحساب

ونؤمن بإطلاع الله ـ تعالى ـ عباده على أعمالهم في الحياة الدنيا ويقررهم بذلك، وذلك بين العبد وربه، كما جاء في البخاري من حديث عدي بن حاتم قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «ما منكم من أحد إلا وسيكلمه الله يوم القيامة، ليس بين الله وبينه ترجمان، ثم ينظر فلا يرى شيئًا

قدامه، ثم ينظر بين يديه فتستقبله النار، فمن استطاع منكم أن يتقي النار ولو بشق تمرة»(أخرجه البخاري في كتاب التوحيد، باب/ كلام الرب يوم القيامة مع الأنبياء وغيرهم (13/474) ح(7521)، ومسلم: الزكاة، باب/ الحث على الصدقة ولو بشق تمرة، أو كلمة طيبة، وأنها حجاب من النار، (2/703) ح(67)، وهو عند أهل السنن.)، وقال تعالى: ﴿ فَلَنَسْئَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيهِمْ وَلَنَسْئَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ ﴾ [الأعراف: 6].

* * *

باب الإيمان بالميزان

ونؤمن بالميزان وهو ما يضعه الله تعالى يوم القيامة لوزن أعمال العباد، قال تعالى: ﴿ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيوْمِ الْقِيامَةِ فَلا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيئًا وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَينَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ ﴾ [الأنبياء: 47].

وعن أبي هريرة . رضي الله عنه . قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «كلمتان حبيبتان إلى الرحمن، خفيفتان على اللسان، ثقيلتان في الميزان: سبحان الله وبحمده، سبحان الله العظيم»(أخرجه البخاري: كتاب الأيمان والنذور، باب/ إذا قال: والله لا أتكلم اليوم فصلى أو قرأ أو سبح (11/566) ح(6682)، ومسلم: كتاب الذكر، باب/ فضل التهليل والتسبيح والدعاء (4/2072) ح(31).).

* * *

باب الإيمان بالصراط

ونؤمن بالصراط المنصوب على متن جهنم، وهو الجسر الممدود على ظهر جهنم ليعبر الناس عليه إلى الجنة.

ونؤمن بأن الناس كلهم سوف يمرون عليه، قال تعالى: ﴿ وَإِن مِّنكُمْ إِلاَّ وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيا ﴾ [مريم: 71]، ويكون المرور على حسب إيمان العبد وأعماله، «فمنهم من يمر

كلمح البصر، ومنهم من يمر كالبرق، ومنهم من يمر كالريح، ومنهم من يمر كالفرس الجواد، ومنهم من يمر كالركاب الإبل، ومنهم من يعدو عدوًا، ومنهم من يمشي مشيا، ومنهم من يزحف زحفًا، ومنهم من يخطف خطفًا ويلقى في جهنم»(أخرج الحديث في ذلك البخاري برقم (7439) في التوحيد، باب/ قول الله تعالى: ﴿ وجوه يومئذ ناضرة ﴾ ، ومسلم برقم (183) في الإيمان، باب/ معرفة طريق الرؤية عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه.)، «وهو أحد من السيف، وأدقُّ من الشعرة»(أخرجه أحمد في «المسند» (6/110) لكن في سنده ابن لهيعة، وذكره أيضًا مسلم في «صحيحه» عن أبي سعيد الخدري برقم (183) في الأيمان، والحديث له حكم الرفع.) وعلى جنباته كلاليب مثل شوك السعدان مأمورة بأخذ من أمرت به، فعن أبي سعيد الخدري أن رسول الله سئل عن الصراط فقال: «مدحضة مزلةٌ، عليه خطاطيف وكلاليب وحسكة مفلطحة، لها شوكة عقيفاء تكون بنجد يقال لها: السعدان»(أخرجه البخاري كتاب التوحيد، باب/ قول الله: ﴿ وجوه يومئذ ناضرة، إلى ربها ناظرة ﴾ حديث رقم (7439) (381/51 ،382).).

فإذا عبروا عليه، وقفوا عند قنطرة بين الجنة والنار، فيقتص من بعضهم لبعض، فإذا هذبوا ونقوا، أذن لهم في دخول الجنة(أخرج الحديث في ذلك البخاري برقم (6535) في الرقاق باب/ القصاص يوم القيامة عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه.).

* * *

باب الإيمان بالحوض

ونؤمن بحوض نبينا محمد عليه الصلاة والسلام، ترده أمته قبل دخول الجنة، قال تعالى: ﴿ **إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ** ﴾ [الكوثر: 1]، وعن سهل بن سعد عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:«إني فرطكم على الحوض»(أخرجه البخاري: كتاب الرقاق، باب/ صفة الحوض رقم (6583)، ومسلم: كتاب الفضائل باب/ إثبات الحوض (2290).).

ونؤمن بأن ماءه أشد بياضًا من اللبن، وأحلى من العسل، وأن فيه من الأباريق كعدد نجوم السماء، وطوله مسيرة شهر، وعرضه مسيرة شهر، من شرب منه شربة لم يظمأ بعدها أبدًا(ورد ما

ذكره المصنف رحمه الله في صفة الحوض عدة أحاديث، انظر: البخاري رقم (6579، 6580، 6583) في الرقاق، باب/ في الحوض، وأيضًا أخرجه مسلم برقم (2292، 2300) في الفضائل، باب/ إثبات الحوض.)، حافتاه قباب اللؤلؤ المجوف، وهو موجود الآن، لقول الرسول:«وإني والله أنظر إلى حوضي الآن».

ونؤمن بأن أصنافًا من أمته صلى الله عليه وسلم يمنعون من ورود الحوض، فيقول صلى الله عليه وسلم مدافعًا عنهم: «أمتي»، فيقال له: إنك لا تدري ما عملوا بعدك، فإنهم ما زالوا يرجعون على أعقابهم، فلقد مشوا القهقرى، فيقول صلى الله عليه وسلم: «سحقًا سحقًا لمن بدل بعدي»(الحديث أخرجه البخاري برقم (6579، 6580، 6584، 6585، 6586، 6587، 6593) في الرقاق، ومسلم برقم (2293، 2294، 2295) في الفضائل.).

* * *

باب الإيمان بالشفاعة

ونؤمن بالشفاعة يوم القيامة، ولا تكون إلا لمن أذن له الله عز وجل وارتضاه شفيعًا، كما قال تعالى: ﴿ مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِندَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ ﴾ [البقرة: 255]، وقال تعالى: ﴿ يَوْمَئِذٍ لاَّ تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلاَّ مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلاً ﴾ [طه: 109]، وقال تعالى: ﴿ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلائِكَةُ صَفًّا لاَّ يَتَكَلَّمُونَ إِلاَّ مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴾ [النبأ: 38].

ونؤمن بأن لرسولنا محمد صلى الله عليه وسلم يوم القيامة شفاعة خاصة، وهي المقام المحمود الذي وعده الله تعالى لنبيه، كما قال تعالى: ﴿ عَسَى أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴾ [الإسراء: 79]، وهي في أهل الموقف كي يقضي الله تعالى بينهم بعد أن يتراجع الأنبياء: آدم، ونوح، وإبراهيم، وموسى، وعيسى عليهم السلام عن الشفاعة حتى تنتهي إلى نبينا صلى الله عليه وسلم، فيشفع الرسول فيهم إلى الله، فيأتي الله سبحانه وتعالى للقضاء بين عباده. ونؤمن بالشفاعة العامة للنبي صلى الله عليه وسلم ولغيره من الأنبياء والمرسلين والملائكة والمؤمنين لمن دخل النار من المؤمنين، كما في حديث أبي سعيد الخدري عن النبي صلى الله عليه وسلم

وفيه:«فيشفع النبيون والملائكة والمؤمنون فيقول الجبار: بقيت شفاعتي»(أخرجه مسلم: كتاب الإيمان (1/167) (183).).

ونؤمن بشفاعة النبي للموحدين من أمته كما في حديث أبي هريرة أنه قال: قيل يا رسول الله! من أسعد الناس بشفاعتك يوم القيامة؟

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لقد ظننت يا أبا هريرة أن لا يسألني عن هذا الحديث أحد أول منك، لما رأيت من حرصك على الحديث، أسعد الناس بشفاعتي يوم القيامة من قال: لا إله إلا الله، خالصًا من قلبه أو نفسه»(أخرجه البخاري: كتاب العلم، باب/ الحرص على الحديث (1/193) ح(99).).

ونؤمن بشفاعة المؤمنين لإخوانهم المؤمنين يوم القيامة، كما في حديث أبي سعيد الخدري الطويل وفيه: «وإذا رأوا أنهم قد نجوا في إخوانهم يقولون: ربنا إخواننا كانوا يصلون معنا، ويصومون معنا ويعملون معنا، فيقول الله تعالى: اذهبوا فمن وجدتم في قلبه مثقال دينار من إيمان فأخرجوه،ويحرم الله صورهم على النار، فيأتونهم وبعضهم قد غاب في النار إلى قدمه وإلى أنصاف ساقيه، فيخرجون من عرفوا، ثم يعودون فيقول: اذهبوا فمن وجدتم في قلبه مثقال نصف دينار فأخرجوه، فيخرجون من عرفوا، ثم يعودون فيقول: اذهبوا فمن وجدتم في قلبه مثقال ذرة من إيمان فأخرجوه فيخرجون من عرفوا»(تقدمه صفحة (32) تعليق رقم (1).).

* * *

باب الإيمان بالجنة

ونؤمن بوجود الجنة ونعيمها، وقد هيئت وأعدت لعباده الصالحين، قال تعالى: ﴿ **وَسَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ** ﴾ [آل عمران: 133].

ولقد أخبر عنها رسوله الكريم في الحديث الصحيح: عن عبدالله بن عباس رضي الله عنهما قال:

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إني رأيت الجنة . أو أريت الجنة . فتناولت منها عنقودًا، ولو أخذته لأكلتم منه ما بقيت الدنيا»(أخرجه البخاري: كتاب الكسوف (2/540) (1052)، ومسلم: الكسوف (2/626) (907).).

ونؤمن بأن نعيم الجنة لن يزول ويفنى، ولا يموت سكانها، ولا يهرم شبابها، نعيمها دائم، فيها ما لا عين رأت، ولا أذنٌ سمعت، ولا خطر على قلب بشر، قال تعالى: ﴿ **فَلا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ** ﴾ [السجدة: 17]، وقال تعالى: ﴿ **جَزَاؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ** ﴾ [البينة: 8].

* * *

باب: الإيمان بالنار

ونؤمن بوجود النار وأنها حق، أعدها الله . تعالى . لعقاب الكافرين والمنافقين، قال تعالى: ﴿ **وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ** ﴾ [آل عمران: 131]، وأنها خالدة أبدية، قال تعالى: ﴿ **إِلاَّ طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا** ﴾ [النساء: 169]، وقال تعالى: ﴿ **إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا (64) خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لاَّ يَجِدُونَ وَلِيًا وَلا نَصِيرًا** ﴾ [الأحزاب: 64ـ 65]، وقال تعالى: ﴿ **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُوْلَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ** ﴾ [البينة: 6].

ويدخلها عصاة الموحدين، ولا يخلدون فيها، بل يعذبون بقدر ذنوبهم ثم مصيرهم إلى الجنة.

* * *

باب الإيمان بالقدر

ونؤمن بالقدر خيره وشره، حلوه ومره، وأن كل ما يقع من الخير والشر فهو قضاء الله وقدره، وأن كل ما يجري في الآفاق والأنفس فهو مقدر من الله تعالى، ومكتوب قبل خلق الخليقة كما قال تعالى: ﴿ مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِي الأَرْضِ وَلا فِي أَنفُسِكُمْ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَن نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ (22) لِكَيلا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴾ [الحديد:22، 23].

وروى مسلم في «صحيحه» عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «كل شيء بقدر حتى العجز والكيس، أو الكيس والعجز»(أخرجه مسلم: كتاب القدر، باب/ كل شيء بقدر (2045) حديث: (18).).

وروى البخاري في «صحيحه» عن عبدالله بن محيريز الجمحي أن أبا سعيد الخدري أخبره أنه: بينما هو جالس عند النبي صلى الله عليه وسلم جاء رجل من الأنصار فقال: يا رسول الله! إنا نصيب سبيا ونحبُّ المال، كيف ترى في العزل؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أو إنكم تفعلون ذلك، لا عليكم أن لا تفعلوا، فإنه ليست نسمة كتب الله أن تخرج إلا هي كائنة»(انظر: كتاب البيوع، باب/ بيع الرقيق ح(2229) (5/171، 172) وأيضًا ورد الحديث بألفاظ مختلفة في نفس الصحيح برقم (2542)، (4138)، (6603)، (7409).).

وروى البخاري في «صحيحه» عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «لا يأتي ابن آدم النذر بشيء لم أكن قد قدرته، ولكن يلقيه النذر إلى القدر وقد قدرته له، أستخرج به من البخيل»(انظر: ح(6609)، (13/339) كتاب القدر، باب/ إلقاء العبد النذر إلى القدر.).

فلا يخرج شيء عن إرادته وسلطانه، ولا يصدر شيء إلا بتقديره وعلمه.

ونؤمن بأن الإيمان بالقدر على أربع مراتب:

فالإيمان بعلم الله تعالى أولاها: كما قال تعالى: ﴿ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴾ [الحج: 70]، وقال تعالى: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيبِ لا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلا فِي الأَرْضِ وَلا أَصْغَرُ مِن ذَلِكَ وَلا أَكْبَرُ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴾ [سبأ: 3]، وعند البخاري من حديث علي ـ رضي الله عنه ـ قال: كنا في جنازة في بقيع الغرقد، فأتانا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقعد، وقعدنا حوله، ومعه مخصرة، فنكس فجعل ينكت بمخصرته، ثم قال: «ما منكم من أحد، ما من نفس منفوسة إلا كتب مكانها من الجنة والنار، وإلا قد كتبت شقية أو سعيدة». فقال رجل: يا رسول الله! أفلا نتكل على كتابنا، وندع العمل فمن كان منا من أهل السعادة فسيصير إلى أهل السعادة، وأما من كان منا من أهل الشقاء فسيصير إلى عمل أهل الشقاوة؟ قال: «أما أهل السعادة فييسرون لعمل السعادة، وأما أهل الشقاوة فييسرون لعمل الشقاوة»، ثم قرأ: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى (5) وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ﴾ [الليل: 5، 6](انظر: البخاري مع الفتح (3/591) ح(1362) كتاب الجنائز، باب/ موعظة المحدِّث عند القبر، وأخرجه أيضًا في مواضع متعددة بألفاظ مختلفة (4945)، (4946)، (4947)، (4948)، (6217)، (6605)، (7552).).

وثاني المراتب: الإيمان بأن الله ـ تعالى ـ كتب في اللوح المحفوظ مقادير كل شيء، كما قال تعالى: ﴿ وَمَا مِن دَابَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيهِ إِلاَّ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم مَّا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِن شَيءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴾ [الأنعام: 38]، وقال تعالى: ﴿ وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيبِ لا يَعْلَمُهَا إِلاَّ هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلاَّ يَعْلَمُهَا وَلا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الأَرْضِ وَلا رَطْبٍ وَلا يَابِسٍ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴾ [الأنعام: 59].

وثالث المراتب: الإيمان بمشيئة الله النافذة، فلا يجري في ملكه إلا ما أراد، قال تعالى: ﴿ فَمَن يرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلإِسْلامِ وَمَن يرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لا يُؤْمِنُونَ ﴾ [الأنعام: 125].

والمرتبة الرابعة: الإيمان بأنه تعالى هو الخالق لكل شيء، قال تعالى: ﴿ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا

﴾ [الفرقان: 2]، وقال تعالى: ﴿ **وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ** ﴾ [الصافات: 96].

* * *

باب الإيمان برؤية المؤمنين ربهم يوم القيامة

ونؤمن برؤية ربنا في الآخرة، وهي أفضل وألذ نعيم يناله الموحدون، قال تعالى: ﴿ **وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ (22) إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ** ﴾ [القيامة: 22، 23]، وقال تعالى: ﴿ **لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ وَلا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلا ذِلَّةٌ أُوْلَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ** ﴾ [يونس: 26]، وقال تعالى: ﴿ **كَلاَّ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ** ﴾ [المطففين: 15]، وفي الحديث الصحيح عن أبي هريرة قال: قال أناس: يا رسول الله! هل نرى ربنا يوم القيامة؟ فقال: «هل تضارون في الشمس، ليس دونها سحاب؟». قالوا: لا يا رسول الله! قال: «هل تضارون في القمر ليلة البدر، ليس دونه سحاب؟». قالوا: لا يا رسول الله! قال:«فإنكم ترونه يوم القيامة كذلك، يجمع الله الناس، فيقول: من كان يعبد شيئًا فليتبعه، فيتبع من كان يعبد الشمس الشمس، ويتبع من كان يعبد القمر القمر، ويتبع من كان يعبد الطواغيت الطواغيت، وتبقى هذه الأمة فيها منافقوها، فيأتيهم الله في غير الصورة التي يعرفون فيقول: أنا ربكم، فيقولون: نعوذ بالله منك، هذا مكاننا حتى يأتينا ربنا، فإذا أتانا ربنا عرفناه فيأتيهم الله في الصورة التي يعرفون، فيقول: أنا ربكم، فيقولون: أنت ربنا، فيتبعونه ويضرب جسر جهنم»(أخرجه البخاري في الرقاق، باب/ الصواط جسر جهنم (13/271) (6573)، ومسلم.).

وفي حديث عبدالله بن قيس عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «جنتان من فضة، آنيتهما وما فيهما وجنتان من ذهب آنيتهما وما فيهما، وما بين القوم وبين أن ينظروا إلى ربهم إلا رداء الكبرياء على وجهه في جنة عدن»(الحديث أخرجه البخاري (8/623، 624) (13/423) ومسلم حديث رقم (180).).

قال ابن القيم في نونيته:

ويرونه سبحانه من فوقهم — نظر العيان كما يرى القمران

هذا تواتر عن رسول الله لم — ينكره إلا فاسد الإيمان

وأتى به القرآن تصريحًا وتع — ـريضًا هما بسياقه نوعان

وهي الزيادة قد أتت في يونس — تفسير من قد جاء بالقرآن

ورواه عنه مسلم بصحيحه — يروي صهيب ذا بلا كتمان

وهو المزيد كذاك فسره أبو — بكر هو الصديق ذو الإيقان

وعليه أصحاب الرسول وتابعو — هم بعدهم تبعية الإحسان

ولقد أتى ذكر اللقاء لربنا الرَّ — حمن في سور من الفرقان

ولقاؤه إذ ذاك رؤيته حكى الإ — جماع فيه جماعة ببيان

وعليه أصحاب الحديث جميعهم — لغة وعرفًا ليس يختلفان(انظر: النونية مع شرحها للهراس (2/407).)

وروى أحاديث الرؤية جماعة من الصحابة منهم: أبو بكر الصديق، وعبدالله بن قيس، وأبو هريرة، وأبو سعيد الخدري، وجرير بن عبدالله البجلي، وصُهيب بن سنان الرومي، وعبدالله بن مسعود، وعدي بن حاتم، وأنس بن مالك، وأبو موسى الأشعري.

* * *

باب الإيمان بالحكم بما أنزل الله

ونؤمن بوجوب تحكيم كتاب الله ـ تعالى ـ في كل أمور الدين والدنيا، تعبدًا لله وامتثالاً لأمره، ونخضع لحكمه، ونرضى بشرعه، فهو مظهرٌ من مظاهر التوحيد، وخير للأمة أجمعين، قال تعالى: ﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا الأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴾ [النساء: 58].

وقال تعالى: ﴿ إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِن كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلاً وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴾ [المائدة: 44].

وقال تعالى: ﴿ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالأَنفَ بِالأَنفِ وَالأُذُنَ بِالأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴾ [المائدة: 45].

وقال تعالى: ﴿ وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ الإِنجِيلِ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴾ [المائدة: 47].

وقال تعالى: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً ﴾ [النساء: 59].

* * *

باب الإيمان بصفات الله عز وجل

الإيمان بالوجه:

ونؤمن بأن لله ـ تعالى ـ وجهًا لا يشبه المخلوقين، كما قال تعالى: ﴿ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلالِ وَالإِكْرَامِ ﴾ [الرحمن: 27]، وقال تعالى: ﴿ وَلا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلاَّ وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴾ [القصص: 88].

وفي الحديث الصحيح عن جابر بن عبدالله قال: لما نزل قول الله تعالى: ﴿ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّن فَوْقِكُمْ ﴾ [الأنعام: 65] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أعوذ بوجهك»(أخرجه البخاري في كتاب التفسير، باب/ ﴿ قل هو القادر على أن يبعث عليكم... ﴾ الآية، حديث رقم (4628)، وانظر (7313)، (7406).).

الإيمان باليد:

ونؤمن بأن لله ـ تعالى ـ يدين لائقتين بجلاله وعظمته وكماله، وهما يدان حقيقيتان تليقان به تعالى، قال تعالى: ﴿ وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴾ [المائدة: 64].

وقال تعالى: ﴿ قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ ﴾ [ص:75].

وقال تعالى: ﴿ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ [الزمر: 67].

وفي حديث عبدالله بن مسعود قال:

«جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم من أهل الكتاب، فقال: يا أبا القاسم! إن الله يمسك السموات على إصبع، والأرضين على إصبع، والشجر والثرى على إصبع، والخلائق على إصبع، ثم يقول: أنا الملكُ، أنا الملكُ.

فرأيت النبي صلى الله عليه وسلم ضحك حتى بدت نواجذه، ثم قرأ: ﴿ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يوْمَ الْقِيامَةِ ﴾ (أخرجه البخاري في كتاب التوحيد (8/172)، باب (19)، قول الله تعالى: ﴿ لما خلقت بيدي ﴾ ، ومسلم (2/2147) في كتاب: صفة القيامة والجنة والنار (2786).)[الزمر: 67]».

الإيمان بأصابع الله تعالى:

ونؤمن أن لله ـ تعالى ـ أصابع لا تشبه أصابع المخلوقين، وأجمع السلف على ذلك اتباعًا لورود إثباتها في سنة النبي صلى الله عليه وسلم من حديث عبدالله بن مسعود السابق، وللحديث الصحيح عن عبدالله بن عمرو بن العاص أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «إن قلوب بني آدم بين أصبعين من أصابع الرحمن، كقلب واحد يصرفه كيف يشاء» (أخرجه مسلم في كتاب القدر (4/2045) ح(2654)).

الإيمان بكلام الله تعالى

ونؤمن بأن الله ـ تعالى ـ أثبت لنفسه الكلام، وأثبته له رسوله، فهو سبحانه يتكلم كيف يشاء ومتى يشاء، ونؤمن بكلامه على الوجه الذي يليق بجلاله، وهو كلامٌ حقيقي، بحروف وأصوات مسموعة، فقد كلم الله موسى كما قال تعالى في كتابه: ﴿ وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيكَ قَالَ لَن تَرَانِي وَلَكِنِ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ [الأعراف: 143]، وقال تعالى: ﴿ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا ﴾ [النساء: 164]، وكلم آدم كما في قوله: ﴿ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَا إِنَّ الشَّيطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴾ [الأعراف: 22]، ويكلم جبريل عليه السلام، كما في الحديث الصحيح عن أبي هريرة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «إن الله إذا أحب عبدًا نادى جبريل: إن الله قد أحب فلانًا فأحبه»(رواه البخاري في التوحيد، باب/ كلام الرب مع جبريل، ونداء الله الملائكة (13/461. فتح)، وفي الأدب، ومسلم في البر والصلة، باب/ إذا أحب الله عبدًا حببه إلى عباده (16/22. نووي)).

ويكلم الله ـ تعالى ـ الملائكة والمؤمنين، كما في الحديث عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «يقول الله لأهل الجنة: يا أهل الجنة! فيقولون: لبيك ربنا وسعديك، والخير كله بين يديك، فيقول: هل رضيتم؟ فيقولون: وما لنا لا نرضى يا رب...»(الحديث أخرجه البخاري (11/415)، (13/487) عن أبي سعيد الخدري، ومسلم حديث رقم (2829)).

الإيمان بالعلو والفوقية :

ونؤمن بعلو الله ـ تعالى ـ وفوقيته على خلقه، وكونه في السماء، وذلك بدون تحريف، ولا تعطيل، ولا تكييف، ولا تمثيل، قال تعالى: ﴿ **أَأَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ (16) أَمْ أَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ** ﴾ [الملك: 16، 17].

والمراد بالسماء الفوقية، وليس المراد أن السماء تحويه سبحانه وتعالى عن ذلك، قال تعالى: ﴿ **وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ** ﴾ [البقرة: 255]، وقال تعالى: ﴿ **سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى** ﴾ [الأعلى: 1]، وقال تعالى: ﴿ **إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى** ﴾ [الليل: 20]، وقال تعالى: ﴿ **إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ** ﴾ [آل عمران:55].

وقال تعالى: ﴿ **بَل رَّفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا** ﴾ [النساء: 158]، وقال تعالى: ﴿ **يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ** ﴾ [النحل: 50].

وكان النبي صلى الله عليه وسلم يقول في سجوده: «سبحان ربي الأعلى»(رواه مسلم في كتاب (صلاة المسافرين وقصرها) باب/ استحباب تطويل القراءة في صلاة الليل (203)).

وكما في حديث الجارية التي سألها النبي عليه الصلاة والسلام: «أين الله؟».

قالت: في السماء.

قال: «من أنا؟».

قالت: أنت رسول الله.

قال: «أعتقها فإنها مؤمنة»(حديث أخرجه مسلم كتاب المساجد، باب/ تحريم الكلام في الصلاة ونسخ ما كان من إباحة رقم (33).).

الإيمان بالاستواء على العرش :

ونؤمن بأن الله تعالى مستو على عرشه، بائنٌ من خلقه، والعرش هو أعلى المخلوقات وأكبرها، وهو ذو قوائم تحمله الملائكة، قال تعالى: ﴿ إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ ﴾ [الأعراف: 54].

وقال تعالى: ﴿ اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَوَاتِ بِغَيرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ ﴾ [الرعد: 2].

وقال تعالى: ﴿ الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى ﴾ [طه:5].

وقال تعالى: ﴿ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَينَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَاسْئَلْ بِهِ خَبِيرًا ﴾ [الفرقان: 59].

وقال تعالى: ﴿ وَتَرَى الْمَلائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِي بَينَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ [الزمر: 75].

وقال تعالى: ﴿ الَّذِينَ يحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيؤْمِنُونَ بِهِ وَيسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴾ [غافر: 7].

وقال تعالى: ﴿ رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَن يشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِينذِرَ يوْمَ التَّلاقِ ﴾ [غافر: 15].

وقال تعالى: ﴿ سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يصِفُونَ ﴾ [الزخرف: 82].

وقال تعالى: ﴿ وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ ﴾ [الحاقة: 17]، وقال تعالى: ﴿ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴾ [البروج: 15].

ونؤمن بأنه سبحانه مع استوائه على عرشه وعلوه فوق سمواته قريب من عباده، كما قال سبحانه: ﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ﴾ [البقرة: 186].

وفي الحديث المتفق عليه: «أيها الناس أربعوا على أنفسكم، فإنكم لا تدعون أصم ولا غائبًا، إنما تدعون سميعًا بصيرًا قريبًا، إن الذي تدعونه أقرب إلى أحدكم من عنق راحلته»(أخرجه البخاري في «صحيحه» (11/500)، ومسلم حديث رقم (2704).).

الإيمان بالعينين:

ونؤمن بأن لله تعالى عينان تليقان بجلاله، كما أثبت لنفسه في كتابه، وكما أثبت له نبيه محمد صلى الله عليه وسلم في سنته، قال تعالى: ﴿ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا ﴾ [الطور: 48].

وقال تعالى: ﴿ وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي ﴾ [طه: 39].

وفي حديث عبد الله بن عمر قال: ذُكر الدجال عند النبي صلى الله عليه وسلم فقال:

«إن الله لا يخفى عليكم، إن الله تعالى ليس بأعور وأشار إلى عينه وإن المسيح الدجال أعور عين اليمنى كأن عينه عنبة طافية»(الحديث أخرجه البخاري (13/389) عن موسى بن إسماعيل عن جويرية بنت أسماء عن نافع عن ابن عمر، وأخرجه مسلم برقم (2923) من طرق أخرى عن نافع عن ابن عمر.).

الإيمان بالغضب :

ونؤمن بصفة الغضب لله تعالى، غضب حقيقي يليق بجلاله وعظمته، قال تعالى: ﴿ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ ﴾ [الأعراف: 152].

وقال تعالى: ﴿ فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ [النحل: 106].

وقال تعالى: ﴿ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴾ [النور: 9].

وقال تعالى: ﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيهِم ﴾ [المجادلة: 14].

وقال تعالى: ﴿ يا أيها الَّذِينَ آمَنُوا لا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيهِمْ ﴾ [الممتحنة: 13].

وقال تعالى: ﴿ فَلَمَّا آسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ [الزخرف: 55].

وفي حديث أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إن رحمتي تغلب غضبي»(أخرجه البخاري: كتاب التوحيد، باب/ قوله تعالى: ﴿ بل هو قرآن مجيد ﴾ ح(7554) (15/503)).

وفي حديث الشفاعة الطويل: «إن ربي غضب اليوم غضبًا لم يغضب قبله مثله ولا بعده مثله»(أخرجه البخاري: كتاب التوحيد، باب/ قوله تعالى: ﴿ وجوه يومئذ ناضرة، إلى ربها ناظرة ﴾ حديث رقم (7439)).

الإيمان بالضحك

ونؤمن بصفة الضحك لله تعالى متى شاء وكيف شاء، وهو ضحك حقيقي يليق بالله تعالى، فعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:«يضحك الله إلى رجلين يقتل أحدهما الآخر يدخلان الجنة»(أخرجه البخاري في الجهاد، باب/ الكافر يقتل المسلم، ثم يسلم، حديث رقم (2826) (6/39)، ومسلم في الإمارة، باب/ بيان الرجلين يقتل أحدهما الآخر يدخلان الجنة (128)(3/104)، وكلاهما من حديث أبي هريرة.).

وفي الحديث الآخر عن النبي صلى الله عليه وسلم وفيه: «فلا يزال يدعو حتى يضحك الله منه، فإذا ضحك الله منه قال: ادخل الجنة»(رواه البخاري في كتاب التوحيد، باب/ قول الله تعالى: ﴿ وجوه يومئذ ناضرة ﴾ (13/430، 431) (7437) من حديث أبي سعيد، ومسلم كتاب (الإيمان) باب/ آخر أهل الجنة دخولاً الجنة.).

الإيمان بالحب والرضا

ونؤمن بالحب والرضا أنهما صفتان ثابتتان لله ـ تعالى ـ على ما يليق بجلال الله تعالى وعظمته، فإن الله يحب أعمالاً وأشخاصًا ويرضى عنهم، ويحب ويرضى عن الذين يتصفون بهذه الصفات والأعمال التي ترضي الله تعالى ويحبها، كما قال تعالى: ﴿ إِنَّ اللَّهَ يحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ [البقرة: 195].

وقال تعالى: ﴿ إِنَّ اللَّهَ يحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴾ [البقرة: 222].

وقال تعالى: ﴿ وَاللَّهُ يحِبُّ الصَّابِرِينَ ﴾ [آل عمران:146].

وقال تعالى: ﴿ إِنَّ اللَّهَ يحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴾ [التوبة: 7].

وقال تعالى: ﴿ إِنَّ اللَّهَ يحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴾ [الحجرات:9].

وقال تعالى: ﴿ إِنَّ اللَّهَ يحِبُّ الَّذِينَ يقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيانٌ مَّرْصُوصٌ ﴾ [الصف: 4].

وقال تعالى: ﴿ يا أَيهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَن يرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يحِبُّهُمْ وَيحِبُّونَهُ ﴾ [المائدة:54].

وقال تعالى: ﴿ قَالَ اللَّهُ هَذَا يوْمُ ينفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَّضِي اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ [المائدة: 119].

وقال تعالى: ﴿ لَقَدْ رَضِي اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يبَايعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴾ [الفتح: 18].

وقال تعالى: ﴿ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيئًا إِلاَّ مِنْ بَعْدِ أَن يأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يشَاءُ وَيرْضَى ﴾ [النجم: 26].

وعن سهل بن سعد أن النبي صلى الله عليه وسلم قال يوم خيبر: «لأعطين الراية غدًا رجلاً يحب الله ورسوله، ويحبه الله ورسوله»(أخرجه بطوله البخاري (7/476)، ومسلم رقم (2406) كتاب فضائل الصحابة، باب/ من فضائل علي رضي الله عنه.) .

وعن أنس رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إن الله ليرضى عن العبد أن يأكل الأكلة فيحمده عليها، أو يشرب الشربة فيحمده عليها»(أخرجه مسلم الذكر والدعاء، باب/ استحباب

حمد الله تعالى بعد الأكل ح(89)).

الإيمان بصفتي السخط والكراهية لله تعالى

ونؤمن بأن السخط والكراهية صفتان لله ـ تعالى ـ على ما يليق بجلاله وعظمته، قال تعالى: ﴿ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِن كَرِهَ اللَّهُ انبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴾ [التوبة: 46].

وقال تعالى: ﴿ تَرَى كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ أَن سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ ﴾ [المائدة: 80].

وقال تعالى: ﴿ ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴾ [محمد: 28].

وقد كان من دعاء النبي صلى الله عليه وسلم: «اللهم إني أعوذ برضاك من سخطك»(أخرجه مسلم: كتاب الصلاة، باب/ ما يقال في الركوع والسجود حديث رقم (222).) .

وعن المغيرة بن شعبة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إن الله كره لكم ثلاثًا: قيل وقال...»(أخرجه البخاري: كتاب الزكاة، باب قول الله تعالى: ﴿ لا يسألون الناس إلحافًا ﴾ (3/398) (1477)، ومسلم كتاب الأقضية، باب/ النهي عن كثرة المسائل (4/11، 12)).

الإيمان بالنفس

ونؤمن بنفس الله تعالى على ما يليق بجلاله وعظمته، وهي صفة من صفاته الثابتة بالكتاب والسنة وإجماع السلف الصالح، قال تعالى: ﴿ وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴾ [آل عمران: 28].

وقال تعالى: ﴿ وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ ﴾ [آل عمران: 30].

وقال تعالى: ﴿كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ﴾ [الأنعام:12].

وقال تعالى: ﴿ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنتَ عَلاَّمُ الْغُيُوبِ ﴾ [المائدة: 116].

وقال تعالى: ﴿ وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي ﴾ [طه: 41].

وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «يقول الله تعالى: أنا مع عبدي حين يذكرني، فإن ذكرني في نفسه ذكرته في نفسي»(أخرجه البخاري كتاب التوحيد، باب/ قول الله تعالى: ﴿ ويحذركم الله نفسه ﴾ (13/395) (7405)).

الإيمان بالنزول والإتيان والمجيء

ونؤمن بأن النزول والإتيان والمجيء من صفات الله تعالى يجب الإيمان بها وإثباتها بما يليق بجلاله وعظمته، فعن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

«ينزل ربنا إلى السماء الدنيا حين يبقى ثلث الليل الأخير، فيقول: من يدعوني فأستجيب له؟ من يسألني فأعطيه؟ من يستغفرني فأغفر له»(أخرجه البخاري: كتاب التهجد، باب/ الدعاء والصلاة من آخر الليل حديث(1145)، ومسلم: كتاب صلاة المسافرين، باب/ الترغيب في الدعاء والذكر في آخر الليل حديث (168)).

وقال الله تعالى: ﴿ هَلْ ينظُرُونَ إِلاَّ أَن يأْتِيهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلائِكَةُ وَقُضِيَ الأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الأُمُورُ ﴾ [البقرة: 210].

وقال تعالى: ﴿كَلاَّ إِذَا دُكَّتِ الأَرْضُ دَكًّا دَكًّا (21) وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴾ [الفجر: 21،22].

وقال تعالى: ﴿ هَلْ ينظُرُونَ إِلاَّ أَن تَأْتِيهُمُ الْمَلائِكَةُ أَوْ يأْتِي رَبُّكَ ﴾ [الأنعام:158].

وفي حديث الشفاعة الطويل وفيه: «فيأتيهم الله في الصورة التي يعرفون»(تقدم).

الإيمان بالقدرة

ونؤمن بأن الله أثبت لنفسه صفة القدرة، وأثبتها له نبيه محمد صلى الله عليه وسلم، وأجمع

السلف على ثبوتها على ما يليق بجلاله وعظمته تعالى، قال تعالى: ﴿ إِنَّ اللهَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ ﴾ [البقرة: 20].

وقال تعالى: ﴿ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ ﴾ [الملك:1].

وقال تعالى: ﴿ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيءٍ مُّقْتَدِرًا ﴾ [الكهف: 45].

وقال تعالى: ﴿ إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ﴾ [الطارق:8].

وفي حديث الاستخارة قول النبي صلى الله عليه وسلم: «وأستقدرك بقدرتك»(رواه البخاري في كتاب التوحيد، باب/ قول الله تعالى: ﴿ قل هو القادر ﴾ (15/328) ح(7390)).

الإيمان بالإرادة والمشيئة

ونؤمن بأن من صفات الله ـ تعالى ـ الإرادة والمشيئة، وهي ثابتة بالكتاب والسنة وإجماع سلف الأمة، وهما بمعنى واحد يستعمل كلٌّ منهما موضع الآخر، كما قال الشافعي وابن بطال.

قال تعالى: ﴿ وَلَكِنَّ اللَّهَ يفْعَلُ مَا يرِيدُ ﴾ [البقرة:253].

وقال تعالى: ﴿ يا أَيهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ الأَنْعَامِ إلاَّ مَا يتْلَى عَلَيكُمْ غيرَ مُحِلِّي الصَّيدِ وَأَنتُمْ حُرُمٌ إنَّ اللَّهَ يحْكُمُ مَا يرِيدُ ﴾ [المائدة: 1].

وقال تعالى: ﴿ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالأَرْضُ إلاَّ مَا شَاءَ رَبُّكَ إنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يرِيدُ ﴾ [هود:107].

وقال تعالى: ﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إنَّ اللهَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ ﴾ [البقرة: 20].

وقال تعالى: ﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِم مِّنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَينَاتُ وَلَكِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يفْعَلُ مَا يرِيدُ ﴾ [البقرة: 253].

وقال تعالى: ﴿ بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ عَلَى مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ﴾ [البقرة: 90].

وقال تعالى: ﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ ﴾ [النساء: 48].

وعن أبي قتادة عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم حين ناموا عن الصلاة: «إن الله قبض أرواحكم حين شاء وردها حين شاء»(رواه البخاري في كتاب التوحيد، باب/ في المشيئة والإرادة، ح(7471)، (595)).

الإيمان بالعجب

ونؤمن بأن العَجَب صفة من صفات الله تعالى، إيمانًا يليق بجلاله وعظمته، قال تعالى: ﴿ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴾ [الصافات: 12] .

وقال النبي صلى الله عليه وسلم: «لقد عجب الله عز وجل من فلان وفلانة»، فأنزل الله عز وجل: ﴿ وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ﴾ [الحشر: 9](رواه البخاري في كتاب فضائل الصحابة، باب/ قول الله تعالى: ﴿ ويؤثرون على أنفسهم ولو كان بهم خصاصة ﴾ رقم (4889) عن أبي هريرة مرفوعًا وهو عند مسلم في كتاب الأشربة باب/ إكرام الضيف (2054) بلفظ: «قد عجب الله من صنيعكما بضيفكما الليلة»).

الإيمان بالسمع والبصر

ونؤمن بأن السمع والبصر صفتان ثابتتان لله تعالى، وهي من صفات الكمال الذي يوصف به الله تعالى دائمًا، ولقد أثبتها الله تعالى لنفسه، وأثبتها له رسوله وسلف الأمة الصالح، قال الله تعالى: ﴿ سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴾ [الإسراء: 1].

وقال تعالى: ﴿ وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍ إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴾ [غافر: 20].

وقال تعالى: ﴿ إِنَّ الَّذِينَ يجَادِلُونَ فِي آياتِ اللَّهِ بِغَيرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلاَّ كِبْرٌ مَّا هُم بِبَالِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴾ [غافر: 56].

وقال تعالى: ﴿ فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يذْرَؤُكُمْ فِيهِ لَيسَ كَمِثْلِهِ شَيءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴾ [الشورى: 11].

وقال تعالى: ﴿ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يولِجُ اللَّيلَ فِي النَّهَارِ ويولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴾ [الحج:61].

وقال تعالى: ﴿ قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴾ [المجادلة:1].

وقال تعالى: ﴿ قَالَ لا تَخَافَا إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى ﴾ [طه: 46].

وعن عائشة قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إن جبريل عليه السلام ناداني قال: إن الله قد سمع قول قومك وما ردوا عليك»(أخرجه البخاري في كتاب التوحيد، باب/ وكان الله سميعًا بصيرًا (7389) من حديث عائشة.).

وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول في صلاته: «سمع الله لمن حمده»(أخرجه البخاري في الصلاة، باب/ ما يقول الإمام ومن خلفه إذا رفع رأسه من السجود حديث رقم (753) من حديث أبي هريرة.).

وعن أبي موسى قال: كنا مع رسول الله في سفر، فكنا إذا علونا كبَّرنا فقال:

«أربعوا على أنفسكم، فإنكم لا تدعون أصم ولا غائبًا، إنكم تدعون سميعًا بصيرًا قريبًا»(أخرجه البخاري في التوحيد، باب/ وكان الله سميعًا بصيرًا حديث رقم (2386) من حديث أبي موسى ، ومسلم في الذكر والدعاء، باب/ استحباب خفض الصوت بالذكر، حديث رقم (44).).

الإيمان بالعلم

ونؤمن بعلم الله تعالى، وأن علمه محيط بجميع الأشياء من الكليات والجزئيات، قال تعالى: ﴿

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴾ [الأنعام: 73].

وقال تعالى: ﴿ يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُل لاَّ تَعْتَذِرُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ [التوبة: 94].

وقال تعالى: ﴿ عَالِمُ الْغَيبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ ﴾ [الرعد: 9].

وقال تعالى: ﴿ ذَلِكَ عَالِمُ الْغَيبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴾ [السجدة: 6].

وقال تعالى: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيبِ لا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلا فِي الأَرْضِ وَلا أَصْغَرُ مِن ذَلِكَ وَلا أَكْبَرُ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴾ [سبأ: 3].

وقال تعالى: ﴿ عَالِمُ الْغَيبِ فَلا يُظْهِرُ عَلَى غَيبِهِ أَحَدًا ﴾ [الجن: 26].

وقال تعالى: ﴿ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُوْلِي الأَلْبَابِ ﴾ [البقرة: 197].

وقال تعالى: ﴿ وَمَا أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴾ [البقرة:270]

وقال تعالى: ﴿ قُلْ إِن تُخْفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ اللَّهُ وَيَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ ﴾ [آل عمران: 29].

وفي قصة موسى مع الخضر عليه السلام قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «فركبا في السفينة» قال: «ووقع عصفور على حرف السفينة فغمس منقاره في البحر، فقال الخضر لموسى: ما علمك وعلم الخلائق في علم الله إلا مقدار ما غمس هذا العصفور منقاره»(رواه البخاري في كتاب العلم، باب/ ما يستحب للعالم إذا سئل: أي الناس أعلم؟، وفي كتاب التفسير، باب/ تفسير سورة الكهف، ومسلم في كتاب الفضائل، باب/ من فضائل

الخضر (8/111) مع النووي ح(2380).).

الإيمان بالمعية

ونؤمن بمعية الله تعالى مع عباده أينما كانوا يعلم ما هم عاملون، كما قال تعالى: ﴿ **وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ** ﴾ [الحديد: 4]، معية تليق به سبحانه وتقتضي كمال تنزيهه.

وله سبحانه وتعالى مع عباده المؤمنين معية خاصة، هي معية النصرة والتمكين والتوفيق والتسديد، يحفظهم وينصرهم ويكلؤهم، كما قال تعالى: ﴿ **إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوا وَّالَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ** ﴾ [النحل:128]، فهو سبحانه مع استوائه على عرشه، وعلوه فوق عباده، مع عباده أينما كانوا يعلم ما كانوا عاملين، وهو قريب سبحانه ممن دعاه.

فقربه سبحانه ومعيته لا تنافي علوّه، وفوقيته ﴿ **لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ** ﴾ [الشورى:11]، فهو علي في قربه قريب في علوّه.

* * *

باب في مسائل التكفير

لا نُكفر إلا ما دل الكتاب والسنة على كفره، فلا نخرجُ أحدًا من الإسلام ثبت إيمانه بشك عندنا، فما ثبت بيقين لا يزول إلا بيقين.

ونُسمي أهل قبلتنا مسلمين، والأصل فيهم الإسلام ما لم يأت أحدهم بناقض، ولم يمنع من تكفيره مانع.

ونحكم في أحكام الدنيا بالظاهر، والله يتولى السرائر، ويحاسب عليها، ونتحرز في تكفير أهل التأويل، خصوصًا إذا كان الاختلاف لفظيا أو في المسائل العلمية التي يعذر فيها المخالف

بالجهل.

ولا نقول بخلود أهل الكبائر في النار إن ماتوا وهم موحدين، حتى وإن ماتوا وهم مصرين عليها، بل هم تحت مشيئة الله تعالى وحكمه، إن شاء سبحانه غفر لهم وعفا عنهم بفضله، وإن شاء عذبهم بعدله، كما قال تعالى: ﴿ وَيغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يشَاءُ ﴾ [النساء: 48].

ولا نكفر بالمآل، أو بلازم القول، فلازم المذهب ليس بمذهب.

ونفرق بين الحكم المطلق على أصحاب البدع، وبين الحكم على شخص معين.

ولا نكفر أحدًا من المسلمين بكل ذنب ارتكبه، ولا نقول كما قال الطحاوي: «لا يضر مع الإيمان ذنب»(انظر كتاب الطحاوية بتحقيق الألباني (ص:316).) بل من الذنوب ما ينقص الإيمان، ومنها ما يزيله.

ونبرأ إلى الله تعالى من كل دين خالف الإسلام أو انتقصه، ونكفر بكل ما ناقضه وعارضه من الملل الباطلة والمذاهب الفاسدة ونكفر كل من شرع مع الله قانونًا، أو نظامًا يتحاكم إليه البشر أو في الكتب يسطر.

* * *

باب موالاة المؤمنين من الإيمان

ونوالي رسول الله صلى الله عليه وسلم بمحبته، وطاعته، ونُصرة سُنته، كما في حديث أنس بن مالك قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لا يؤمن عبدٌ حتى أكون أحب إليه من أهله وماله والناس أجمعين»(أخرجه البخاري: الإيمان، باب/ حب الرسول صلى الله عليه وسلم من الإيمان (1/58) ح(14)، ومسلم: الإيمان، باب/ وجوب محبة رسول الله صلى الله عليه وسلم أكثر من الأهل والولد والوالد... (1/67) ح(69)).

وقال الله تعالى: ﴿ مَن يطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَن تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيهِمْ حَفِيظًا

﴾ [النساء: 80].

وقال تعالى: ﴿ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ [آل عمران: 132].

ونوالي ونعاضد المؤمنين ونناصرهم بأمرهم بالمعروف، ونهيهم عن المنكر، واللين، وخفض الجناح لهم، ومحبتهم بحسب إيمانهم، قال تعالى: ﴿ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ﴾ [التوبة:71].

وقال تعالى: ﴿ يا أَيهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَن يرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يحِبُّهُمْ وَيحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴾ [المائدة:45].

وقال تعالى: ﴿ مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَينَهُمْ ﴾ [الفتح: 29].

وقال تعالى: ﴿ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوا وَّنَصَرُوا أُوْلَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِياءُ بَعْضٍ ﴾ [الأنفال:72].

وقال تعالى: ﴿ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِياءُ بَعْضٍ يأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَينْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَيقِيمُونَ الصَّلاةَ وَيؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُوْلَئِكَ سَيرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ [التوبة: 71].

والأخوّة الإيمانية ثابتة لعموم أهل القبلة مع المعاصي والكبائر، كما قال تعالى: ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَينَ أَخَوَيكُمْ ﴾ [الحجرات: 10].

وقال تعالى: ﴿ فَمَنْ عُفِي لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ ﴾ [البقرة:178].

* * *

باب معاداة الكافرين من الإيمان

ونعادي ونجانب ونبغض الكافرين والمشركين والمرتدين، ونتبرأ من كفرهم وشركهم ومذاهبهم وقوانينهم وتشريعاتهم، ونعلن ذلك جهارًا نهارًا، لا نخشى في الله لومة لائم، اتباعًا لأنبياء الله تعالى ورسله، قال تعالى: ﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ (26) إِلاَّ الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ (27) وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ [الزخرف: 26. 28].

وقال تعالى: ﴿ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ إِلاَّ قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن شَيْءٍ رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴾ [الممتحنة: 4].

وقال تعالى: ﴿ لا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُوْلَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُوْلَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ [المجادلة: 22].

* * *

باب الإيمان بكرامات الأولياء

ونؤمن بكرامات الأولياء، وهي ما قد يجريه الله تعالى على أيدي بعض الصالحين من خوارق العادات، إكرامًا لهم، كما قال تعالى: ﴿ أَلا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلا هُمْ يَحْزَنُونَ (62) الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (63) لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ لا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ [يونس: 62. 64].

وليس كل أمر خارق للعادة يكون كرامة، بل قد يكون استدراجًا، أو صادرة من مشعوذ أو

دجال، فالكرامة سببها الطاعة ومختصة بأهل الاستقامة، أما الشعوذة فسببها الكفر والمعاصي ومختصة بأهل الضلال.

* * *

باب من الإيمان محبة آل البيت وصحابة رسول الله صلى الله عليه وسلم

وحب أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم، وسلامة ألسنتنا وقلوبنا تجاههم دين ندين الله به، وأصل قطعي معلوم من الدين بالضرورة، ولا نبرأ من أحد منهم، ونبغض من يبغضهم، فحبهم والذب عنهم دين ندين الله به فهم أكمل الناس إيمانًا، وأعظمهم طاعةً وجهادًا، اختارهم الله تعالى لصحبة نبيه، واصطفاهم لحمل رسالته وتبليغها للناس، أفضل الأمة بعد نبينا محمد صلى الله عليه وسلم، قال تعالى: ﴿ **وَالسَّابِقُونَ الأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ** ﴾ [التوبة: 100].

قال الناظم:

وأهل بيت المصطفى الأطهار	وتابعيه السادة الأخيار
فكلهم في محكم القرآن	أثنى عليهم خالق الأكوان
في الفتح والحديد والقتال	وغيرها بأكمل الخصال
كذاك في التوراة والإنجيل	صفاتهم معلومة التفصيل
وذكرهم في سنة المختار	قد سار سير الشمس في الأقطار

وكل من رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم أو صحبه وآمن به فهو من الصحابة، وإن كانت

صحبته ساعةً من نهار، وكلهم عدول بتعديل الله تعالى ورسوله لهم. ونكف عما شجر بينهم، فهم في ذلك بين مجتهد مصيب ومجتهد مخطئ، وليسوا معصومين من الخطأ.

ونؤمن بأن خير الأمة بعد نبيها هم الأربعة: أبو بكر، وعمر، وعثمان، وعلي، وهم الخلفاء الراشدون المهديون، وفيهم كانت خلافة النبوة.

* * *

باب الإيمان بالوعد والوعيد

ونؤمن بنصوص الوعد والوعيد، ونُمرها كما جاءت، ونشهد لمن مات على الإسلام بظاهر إسلامه على العموم بأنه من أهل الجنة، ولا ندري بما يختم للعبد عند الله تعالى، لقوله صلى الله عليه وسلم: «إن العبد ليعمل بعمل أهل الجنة فيما يبدو للناس، وهو من أهل النار، وإن العبد ليعمل بعمل أهل النار، فيما يبدو للناس، وهو من أهل الجنة»(أخرجه البخاري كتاب المغازي (4207) من طريق أبي حازم عن أبيه عن سهل بن سعد.).

ونشهد للكفار والمنافقين والمرتدين بأنهم من أهل النار.

ونشهد لكل من شهد له رسول الله صلى الله عليه وسلم بالجنة، بأنه من أهل الجنة، كالعشرة المبشرين بالجنة، وعُكاشة، والمرأة السوداء التي كانت تقُمُّ المسجد، وعبدالله بن سلام، وآل ياسر، وبلال بن رباح، وخديجة بنت خويلد، وفاطمة بنت محمد، وجميع أزواجه وغيرهم.

ومن جاءت النصوص بأنهم من أهل النار، فنشهد لهم بذلك، كأبي لهب وامرأته.

ولا نجزم لأحد بعينه كائنًا من كان بجنة ولا بنار إلا من جزم له النبي صلى الله عليه وسلم.

ولا نوجب العذاب لكل من توجه إليه الوعيد، فقد يغفر الله له بما فعله من طاعات أو شفاعات

أو توبة أو بمصائب وأمراض مُكفرة.

ونؤمن بأن وعد الله للمؤمنين بالجنة، ووعيده بتعذيب العصاة الموحدين، وتعذيب الكفار والمنافقين في النار . حق لا يخلفُ الله وعده، قال تعالى: ﴿ **وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلاً** ﴾ [النساء: 122].

ولكن يعفو عن عصاة الموحدين بفضله وكرمه، وقد وعد الله تعالى بالعفو للموحدين، ونفاه عن غيرهم.

* * *

باب من الإيمان

ونأمر بالمعروف وننهى عن المنكر، والصبر على أذى الخلق في سبيل إقامة هذه الشعيرة، وأنه سبب لحفظ الجماعة، قال تعالى: ﴿ **كُنتُمْ خَيرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيرًا لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ** ﴾ [آل عمران:110].

ونؤمن بوجوب السمع والطاعة لولاة أمور المسلمين ما لم يأمروا بمعصية، فإذا أمروا بمعصية فلا تجوز ولا تحل طاعتهم، وتبقى طاعتهم بالمعروف.

ونصبر على أذاهم، ولا نجيز الخروج عليهم بالسيف إذا ارتكبوا مخالفة دون الكفر، بل ننصح لهم، وندعو لهم بالصلاح والاستقامة.

ونؤمن بأن الدعاء للحكام والولاة على المنابر من بدع الجمعة التي لم ترد عن الرسول صلى الله عليه وسلم وصحابته الكرام، وعلامة على الدخول في طاعتهم.

ونقوم بالنصح لكل مسلم، والتعاون على البر والتقوى، ونحافظ على إقامة الجمع والجماعات، والحج، والجهاد، مع أولي الأمر المسلمين، وإن كانوا عصاة خلافًا للمبتدعة.

ونتواصى بالصبر، والثبات عند البلاء والمحن، والشكر عند الرخاء، ونرضى ونسلم بما قدر ربنا وكتب، ولا نسأله تعالى البلاء، ولا ملاقاة الأعداء لقوله صلى الله عليه وسلم: «لا تتمنوا لقاء العدو، واسألوا الله العافية»(أخرجه البخاري في كتاب التمني، باب/ كراهية تمني لقاء العدو (15/141) مع الفتح، ح(7237).).

ولا نعتمد في المحن ونصرة الدين على الأسباب الأرضية، والأماني الترابية، ولا نغفل عن السنن الكونية، وأن النصر من عند الله متى صدقنا وآمنا واستغفرنا.

وصلى الله على محمد وعلى آله وصحبه وسلم

Table des matières

Préface de Râyah Publications....2
Biographie du Shaykh Hamûd Ibn ‘Uqlâ’ Ash-Shu‘aybî....3
Introduction....7
La foi augmente et diminue....9
La croyance en Allah....11
La croyance aux Anges....16
La croyance aux Livres....23
La croyance aux Prophètes et aux Messagers....27
La croyance au Jour dernier....29
La croyance à l'apparition du Mahdî....30
La croyance à l'apparition de Dadjâl (le Faux Messie)....30
La croyance à la descente de ‘Îsâ (Jésus)....30
La croyance à l'apparition de Ya’djûdj et Ma’djûdj (Gog et Magog)....31
La croyance à l'apparition de la bête....32
La croyance au levé du soleil de son couchant....33
La croyance à l'épreuve de la tombe, à son châtiment et ses délices....34
La croyance au souffle dans la Trompe....36
La croyance à la Résurrection et au Rassemblement....37
La croyance au compte....39
La croyance à la balance....40
La croyance au Pont (As-Sirât)....41
La croyance au Bassin (Al-Hawd)....42
La croyance à l'intercession....43
La croyance au Paradis....45
La croyance à l'Enfer....46
La croyance au destin....47
La croyance au jugement d'après ce qu'Allah a révélé....53
La croyance aux attributs d'Allah....55
La question de excommunication (Takfîr)....77
L'alliance avec les croyants fait partie de la foi....78
L'inimitié envers les mécréants fait partie de la foi....80
La foi aux prodiges (Karâmât) des alliés d'Allah....82
L'amour de la famille et des Compagnons du Messager d'Allah fait partie de la foi....83
La croyance à la promesse de la récompense et à la menace du châtiment....85
Ce qui fait partie de la foi....87
Texte original en arabe....88

